

# *Maatschappelijk handelen*

*bij enkele nieuwe spirituele groeperingen*

**Aart van de Griend**

**Scriptie  
Master Interreligieuze Spiritualiteitsstudies**

**Nijmegen, juni 2006**

# *Maatschappelijk handelen*

*bij enkele nieuwe spirituele groeperingen*

**Scriptie**

**Master Interreligieuze Spiritualiteitsstudies**

*Radboud Universiteit Nijmegen*

**Aart van de Griend**

**Begeleiding:**

**Mevrouw Prof. Dr. H. Meyer-Wilmes en de heer Dr. F. Jespers**

**Juni 2006**

# Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1 Wat is Psychosofia	9
1.1 Psychosofia stelt zich voor	9
1.1.1 De presentatie	9
1.1.2 Het begin van Psychosofia	10
1.1.3 Definities	11
1.2 De leringen naar oorsprong	12
1.2.1 Kosmisch doel	12
1.2.2 Godsbeeld	13
1.2.3 Mensbeeld	14
1.2.4 Maatschappijbeeld	15
1.3 Het pad van spiritueel bewustzijn en de bestemming van de mens	17
1.3.1 Het pad van spiritueel bewustzijn	17
1.3.2 De bestemming van de mens	19
1.4 De praktijk individueel en naar de medemens	19
1.4.1 De individuele uitwerking	20
1.4.2 Uitwerking op de medemens	22
1.5 De praktijk maatschappelijk	22
1.5.1 Orde voor Universele Eenheid	23
1.5.2 Psychosofia en de maatschappij	24
1.6 Antwoord op de vraag wat Psychosofia is	26
Hoofdstuk 2 Psychosofia: maatschappelijk handelen	27
2.1 Is de levensbeschouwing van Psychosofia spiritueel?	28
2.2 Wereldvernietiging en bewustwording van het goddelijk Zelf	29
2.2.1 Karakteristiek vóór de omslag	30
2.2.2 Karakteristiek ná de omslag	31
2.2.3 Vergelijking Psychosofia-thema's met de thema's uit de literatuur	32
2.3 Spirituele genezing en innerlijk religieuze levensbeschouwing	35
2.3.1 Healing, self healing en holistic healing	35
2.3.2 Genezen bij Psychosofia	37
2.4 Maatschappelijk handelen bij Psychosofia	40
2.4.1 Maatschappij of samenleving	40
2.4.2 Omschrijving maatschappelijk handelen bij Psychosofia	43
Hoofdstuk 3 Andere spirituele groeperingen in Nederland	45
3.1 Psychosofia en de kenmerken van New Age	45
3.1.1 Psychosofia wijst het begrip New Age af	45
3.1.2 Hoe Psychosofia te plaatsen	47
3.2 Criteria voor een nieuwe spirituele groepering	51
3.2.1 Wat is een nieuwe spirituele beweging	51
3.2.2 Hoe is een nieuwe spirituele groepering te vinden	52
3.2.3 Criteria voor het selecteren van een nieuwe spirituele groepering	53
3.3 Opvattingen van nieuwe spirituele groeperingen	54

3.3.1	Handboek <i>Wegwijs</i>	54
3.3.2	Tijdschriften <i>ParaVisie</i> en <i>Religie en Mystiek</i>	56
3.3.3	Tijdschrift <i>Communicatie</i> en internet	57
3.4	Afsluitende opmerking	62
Hoofdstuk 4 Maatschappelijk handelen omschreven en vergeleken		63
4.1	Overzicht ideeën en beweging New Age	63
4.1.1	Ontwikkeling van ideeën	63
4.1.2	De continuïteit van ideeën	65
4.2	Maatschappelijk handelen binnen New Age-context	67
4.2.1	Plaatsing opvattingen en vormen in het New Age-kader	67
4.2.2	Verschillende betekenissen van maatschappelijk handelen	68
4.2.3	Maatschappelijk handelen afgeleid uit het hoger bewustzijn en het goddelijk Zelf	69
4.3	Vergelijking van het maatschappelijk handelen bij de groeperingen	70
4.3.1	Het model voor maatschappelijk handelen	70
4.3.2	De opvattingen vergeleken vanuit het model	71
4.3.3	Resultaat van de vergelijking	73
4.4	Overwegingen bij de resultaten	74
4.4.1	Beschouwing op het niveau van de uitkomsten	74
4.4.2	Beschouwing op het niveau van het uitgangspunt	75
4.4.3	Beschouwing vanuit het algemeen kader van de Inleiding	76
Conclusie		78
Noten		80
Samenvatting		86
Literatuur		88

Separaat: bijlage Interviews

## Voorwoord

Bij de module *Spiritualiteit en moderne cultuur* kwam ter sprake dat hedendaagse spirituele groeperingen de ‘immanentie’ van God belijden. Een voor mij volstrekt niet te denken en niet te vatten...’iets’. Hoewel ik het niet begrijp, kan ik mij voorstellen dat het voor andere mensen ‘levend’ is. Maar mijn vraag is dan: Wat betekent dat voor je levenshouding? Dit was de grondhouding die mij bezig hield bij het zoeken naar het onderwerp van mijn scriptie.

Er klonk mij iets bekend in mijn oren: ‘Innerlijk Licht’, ‘Godsvonk’. Had mijn vrouw het daar de laatste jaren niet over? Zij verdiepte zich immers in de groepering Psychosofia? Ziedaar de relatie naar het door mij gekozen onderwerp.

Dat ik het onderwerp van mijn scriptie heb kunnen realiseren, heb ik te danken aan Zohra. Zij ontsloot de opvattingen van Psychosofia voor mij. Bovendien heb ik op haar voorspraak vier personen mogen interviewen. Door hun volledige medewerking heb ik een goed beeld van Psychosofia gekregen. Wat mij trof was de integere wijze waarop zij de leringen tot richtsnoer voor hun levenswijze hebben gemaakt. Dit is geleefde spiritualiteit.

Ik benader Psychosofia vanuit een specifiek gezichtspunt en ik probeer dit te doen op een wetenschappelijk verantwoorde wijze. Ik besef dat de geïnterviewden die deze scriptie lezen mij niet alles in dank zullen afnemen. Onthoud dat voor mij geleefde spiritualiteit en theologische of godsdienstwetenschappelijke reflectie twee gescheiden grootheden zijn. Voor alles wil ik ieder in haar of zijn waarde laten.

Een docent zei eens tegen ons dat de eigenlijke toets voor het academisch denken niet ligt in het slagen voor de studievakken maar in het schrijven van de scriptie.

Een scriptie schrijven blijkt, althans voor mij, een proces waarbij je vele malen aan jezelf twijfelt. Het is dat ik krachtig werd begeleid door prof. dr. H. Meyer-Wilmes en dr. F. Jespers. Zij toonden aan dat ik op de goede weg zat en strooiden geregeld staaltjes van conceptueel denken over mij uit. Bij dat laatste ga je in eerste instantie stilletjes langs de weg zitten. Maar naarmate je erover nadenkt breekt het inzicht door en ga je ook op een hoger niveau denken. Althans, dat veronderstel je. Het leidt er in ieder geval toe dat je de weg weer vervolgt. Uiteindelijk is die weg tot een goed einde gebracht. Grote dank aan Hedwig en Frans!

Op deze plaats is een woord van dank aan mijn vrouw op zijn plaats. Deeltijdstudie en werk combineren blijkt een zware opgave. Ik verkeerde in de gelukkige omstandigheid dat ik het grootste deel van mijn studie niet werkte. Desondanks kostte de studie mij zoveel tijd dat het sociale leven er heel vaak bij ingeschoten is. Maar niet alleen het sociale leven ook het gezinsleven stond onder druk. Drie of vier jaar studie is te overzien, maar zes jaar trekt een zware wissel!

# Inleiding

## Van vooroordeel naar begrip

New Agers zijn alleen maar bezig met hun zoektocht naar het Zelf. Maar doen ze ook nog wat nuttigs naar de maatschappij toe? Zo vat ik toch wel redelijk mijn ‘geleefde’ opvatting samen. Reflectie op mijn opvatting resulteerde in de overweging om bij een specifieke groep te kijken naar hun maatschappelijk handelen. In deze overweging werd ik gesterkt door een e-mail van prof. dr. Anton van Harskamp naar aanleiding van enkele vragen over de module *Methoden III*. Het blijkt dat er momenteel onder godsdienstsociologen in de VS veel discussie is over de vraag hoe te onderzoeken wat gelovigen met hun geloof doen in de ‘civil society’. Het gaat dan niet om religieuze overtuigingen van individuele gelovigen maar om, onder andere, hoe een geleefde vorm van spiritualiteit in de maatschappij uitwerkt.

## Algemeen kader

Deze scriptie gaat over nieuwe spirituele groeperingen in Nederland en wel die groeperingen waarvan de opvattingen zich enerzijds toespitsen op de nieuwe mens en de nieuwe maatschappij in het Aquarius-tijdperk en anderzijds op het goddelijke in de mens, het hogere Zelf, de godsvonk. Ik noem dit religieus bepaald, of zo u wilt, spiritueel bepaald. Vanuit het religieuze rijst bij mij de vraag in hoeverre er bij deze groeperingen ook sprake is van maatschappelijk handelen. Deze vraag is de kern van de scriptie.

Moet dat, maatschappelijk handelen? Zo ja, waarom en waarop richt het zich? Ik geef de opvattingen van twee theologen. Beiden willen vanuit hun ethische opvattingen de maatschappij op een bepaalde wijze corrigeren of inrichten.

De protestantse theoloog Anton van Harskamp richt zich op de ‘civil society’.<sup>1</sup> ‘Civil society’ duidt de sfeer aan van vrijwillige associaties tussen de staat en de markt. Bij de associaties bijvoorbeeld te denken aan straten, buurten, wijken, verenigingen, ideële belangenorganisaties en kerken.<sup>2</sup> Kortweg gezegd: het maatschappelijk middenveld. De individuen komen in de ‘civil society’ samen. Het individu is echter op eigenbelang gericht en het blijkt dat in de gemeenschap het eigenbelang ook bepalend is. Het gaat er nu om het beeld van het op eigenbelang gerichte Zelf te corrigeren.<sup>3</sup> Hoe dan? Voor Van Harskamp is er een diep gevoelde transcendentiekracht in ons mensen, die ons doet verlangen naar het praktiseren van ‘het goede’, niet alleen mét maar ook vóór anderen.<sup>4</sup> Het is deze kracht die onze gerichtheid op het eigenbelang overstijgt. Deze kracht doet zich slechts sporadisch voor omdat de transcendentiekracht niet afdwingbaar is. Als zij zich toont, is dat altijd in een praxis waarbij deze kracht individuen tot bindingen van respect, solidariteit, zorg en onbaatzuchtigheid aanzet.<sup>5</sup>

‘Civil society’ is voor Van Harskamp een normatief begrip met een religieuze dieptedimensie.<sup>6</sup>

De tweede opvatting is van Arend van Leeuwen, protestants theoloog. Van Leeuwen was van 1971 – 1985 lector op de leerstoel ‘Theologie van het maatschappelijk

handelen' aan voorheen de KUN te Nijmegen. Hij gaat van de opvatting uit dat God zich in de geschiedenis heeft geopenbaard. De heilsgeschiedenis en de profane geschiedenis vallen voor hem samen. In de zich ontwikkelende geschiedenis ziet hij dat de economie voor de burgers als een religie is gaan fungeren. Vanuit zijn ethische opstelling ontwikkelt hij een visie om onze kijk op de hele maatschappij radicaal te veranderen. Voor hem geldt: menselijk handelen vindt zijn criterium in Gods handelen.<sup>7</sup>

Waar het mij om gaat is te kijken of het maatschappelijk handelen bij religieuze of spirituele groeperingen een rol speelt. Ik ga uit van de veronderstelling dat het voor een religieuze of spirituele groepering een ethische opdracht is zich, in welke vorm dan ook, op de medemens en de huidige maatschappij te richten. Dat deze overtuiging is ontleend aan een christendom, dat sterk ethisch is bepaald, doet geen afbreuk aan deze overtuiging. Kijkend naar de nieuwe religieuze groeperingen, in deze scriptie specifiek binnen New Age, zou ik de volgende opvatting, noem het hypothese, willen formuleren:

*Bij vele New Age-groeperingen is het maatschappelijk handelen onderbelicht.*

Met dit onderzoek wil ik nagaan of dit zo is.

In eerste instantie ben ik niet op zoek naar het waarom van hun handelen maar wel of er maatschappelijk handelen is en zo ja, waarop het zich richt. Maar liggen dan niet christelijke ethiek en christelijke waarden ten grondslag aan mijn benadering van een nieuwe religieuze groepering? Nee. Zoals in deze scriptie zal blijken, is het begrip maatschappelijk handelen inhoudelijk op vele manieren te bepalen. Ik streef ernaar maatschappelijk handelen te omschrijven vanuit de ideeën van de New Age stroming zelf en vanuit de opvattingen van de groeperingen binnen deze stroming. Betekenis en waarde worden binnen de stroming bepaald, onafhankelijk van seculiere of christelijke noties.

Deze werkwijze blijkt aan te sluiten bij de ontwikkeling geschetst door F. Jaspers in zijn module *Nieuwe religieuze bewegingen*. Te veel hebben godsdienstwetenschappers zich de afgelopen decennia bij het bestuderen van nieuwe religieuze groeperingen door theologen laten leiden. Het is van recente datum dat godsdienstwetenschappers nieuwe religieuze groeperingen onbevooroordeeld gaan onderzoeken.

Als voorbeeld voor het betoog van Jaspers moge het volgende dienen. Een belangrijk deel van deze scriptie steunt op de gegevens van de spirituele groepering Psychosofia. Psychosofie, de voorloper van Psychosofia, is in 1991 door de theoloog dr. R. Kranenburg beschreven. Kranenburgs artikel is een voorbeeld van de benadering en beoordeling vanuit het theologische perspectief. In de hoofdtekst kom ik op zijn artikel terug.

Het is dit algemeen kader waarin ik het onderwerp van mijn scriptie plaats. Bij het onderwerp ga ik uit van de volgende probleemstelling.

## **Probleemstelling**

In hoeverre is maatschappelijk handelen een kenmerkend element voor Psychosofia als nieuwe spirituele groepering in vergelijking met andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland?

## Onderzoeksvragen

Afhankelijk van de probleemstelling kom ik tot de volgende onderzoeksvragen.

- Wat is Psychosofia?
- Wat is maatschappelijk handelen bij Psychosofia?
- In welke stroming is Psychosofia te plaatsen? Zijn er binnen deze stroming andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland actief en zo ja, wat zijn hun opvattingen?
- Is er vanuit de ideeën en uitingsvormen van de stroming een omschrijving van maatschappelijk handelen te ontwikkelen? Zo ja, wat zijn de bevindingen als de opvattingen van de groeperingen, inclusief Psychosofia, met deze algemene omschrijving worden vergeleken?

## Doelstelling

Theorievorming over nieuwe spirituele bewegingen concentreert zich enerzijds op de achtergronden en de grondgedachten van de bewegingen en anderzijds op hun overeenkomsten en verschillen met het christendom. Het maatschappelijk handelen van de deelnemers blijft buiten beschouwing.

In deze scriptie wordt een poging ondernomen om maatschappelijk handelen vanuit een nieuwe spirituele beweging zelf te omschrijven en vervolgens na te gaan in hoeverre maatschappelijk handelen zich in de praktijk voordoet bij de tot die beweging behorende groeperingen.

De uitkomst kan misschien bijdragen om de aandacht van Nederlandse godsdienstwetenschappers ook te richten op de effecten van handelen bij nieuwe spirituele groeperingen. Wat namelijk nu in Amerika als onderwerp aan de orde is, komt ongetwijfeld later ook in Nederland aan de orde.

## Gebruikte bronnen

Voor Psychosofia zijn de belangrijkste bronnen de eigen publicaties van Psychosofia en de door mij afgenomen interviews. Het gaat hierbij om de geleefde spiritualiteit.

Van de algemene literatuur zijn de boeken van W. J. Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture*, van A. van Harskamp, *Het nieuw-religieuze verlangen*, en van S.D. Aupers, *In de ban van moderniteit*, de belangrijkste pijlers waarop deze scriptie rust. Met hun boeken tracht ik de Nederlandse situatie in kaart te brengen.

## Methode

De gevolgde methode is als volgt weer te geven.

Hoofdstuk 1 tot en met hoofdstuk 3 zijn beschrijvend. Hoofdstuk 4 is evaluerend.

De gevolgde methode is samengesteld uit elementen van literatuuronderzoek, de empirische methode en de historische methode. Literatuuronderzoek van de eigen literatuur van Psychosofia, de opvattingen van de groeperingen en informatie over de



stroming New Age. Als element uit de empirische methode is het half gestructureerde interview gebruikt. De historische methode met het in kaart brengen van de ontwikkeling van Psychosofia en de ontwikkeling van ideeën en uitingsvormen van New Age.

De door mij met grote regelmaat gebruikte begrippen ‘binnenperspectief’ en ‘buitenperspectief’ vereisen enige uitleg.

Om duidelijk te maken wat ermee wordt bedoeld, geef ik twee opvattingen weer. De eerste opvatting is van J.A. van der Ven; de tweede opvatting is van S. D. Aupers.

De opvatting van Van der Ven is geformuleerd binnen de interreligieuze dialoog.<sup>8</sup> Het binnenperspectief is te omschrijven als het eigen standpunt dat egocentrisch, etnocentrisch en religiocentrisch bepaald is. Vanuit dit standpunt beleeft men zijn religie en spreekt men over zijn religie. Bij het buitenperspectief probeert men zich van zijn eigen perspectief te ontdoen en stelt men zich op het standpunt van de ander om diens opvattingen, motieven en praktijken van zijn religie te begrijpen. Beide perspectieven zijn ook met het ‘ik’-perspectief en het ‘jij’-perspectief aan te duiden. Bij het buitenperspectief is nog een perspectief mogelijk: het ‘hij’-perspectief. Bij dit laatste perspectief probeert men een neutrale positie in te nemen, ook aangeduid met ‘toeschouwersperspectief’. Men gaat buiten de dialoog staan en observeert als neutrale buitenstaander wat er in de dialoog gebeurt.

De tweede opvatting is van S. Aupers.<sup>9</sup> Hij gebruikt de begrippen ‘emic’ en ‘etic’. Het binnenperspectief en het buitenperspectief worden in de literatuur namelijk ook aangeduid met ‘emic’ en ‘etic’.

Aupers laat, zoals hij aangeeft, het onderscheid tussen ‘emic’ en ‘etic’ imploderen. Aupers doet onderzoek in het veld van New Age, met name in het segment van therapeuten, spirituele centra en bedrijfstrainingen. Zijn respondenten zijn hoog opgeleid en lezen esoterische boeken en tijdschriften, de ‘emic’ literatuur. Maar de respondenten lezen ook wetenschappelijke literatuur, de ‘etic’ literatuur. Het blijkt zelfs dat hun levensbeschouwing en religieuze overtuiging in hoge mate zijn gevormd door de ‘etic’ literatuur. Zij verenigen daarmee een ‘emic’ en een ‘etic’ perspectief. In de discussie kunnen deze respondenten de concepten, theorieën en uitgangspunten van een onderzoek valideren. Dan “valt het klassieke probleem van een te ‘etic’ of een te ‘emic’ georiënteerd onderzoek weg.”<sup>10</sup>

Ik gebruik in deze scriptie de begrippen binnenperspectief en buitenperspectief in de betekenis van: Ik ben niet geïnvolveerd in de groepering maar ik evalueer de groep op basis van hun eigen bewoordingen vanuit een wetenschappelijke invalshoek, in dit geval het criterium van het maatschappelijk handelen.

Een laatste methodisch punt. De uitkomsten van mijn onderzoek zijn te gebruiken bij theorievorming over dit onderwerp. Pas als er binnen de theorievorming een conceptueel model is opgesteld en wordt geoperationaliseerd, zijn begrippen als generaliseerbaarheid, betrouwbaarheid en begripsvaliditeit aan de orde. Dit betekent dat de bevindingen van dit onderzoek slechts gelden voor de onderzochte groeperingen.

Daarom kan de uitkomst van mijn onderzoek het beste worden getypeerd met ‘het is een indicatie’.

## **Taalkwesties**

Bij het gebruik van hoofdletters volg ik zoveel mogelijk een groepering zelf. De ene groepering heeft het over het 'Goddelijke', de ander over het 'goddelijke', of de 'Meesters' en de 'meesters'. Waar ik zelf aan het woord ben, volg ik de regels uit het 'Groene boekje': *Woordenlijst Nederlandse taal*.

De noten geven uitsluitend verwijzing naar de gebruikte bronnen. De inhoudelijke informatie is in de tekst opgenomen. Verwijzing naar aanvullende informatie in noten vind ik ongemakkelijk lezen.

## **Tekstopbouw**

Hoofdstuk 1 beschrijft de groep Psychosofia. Hierbij maak ik gebruik van de zelfdefinities in de eigen literatuur van Psychosofia en van de door mij afgenomen half gestructureerde interviews. Naast Zohra zijn er vier personen geïnterviewd, die al vele jaren met haar samenwerken.

In hoofdstuk 2 blijkt dat enkele kernthema's niet uniek zijn voor Psychosofia maar algemeen voorkomen binnen de stroming New Age. Door deze verheldering is het mogelijk vanuit de eigen informatie van Psychosofia te omschrijven wat zij onder maatschappelijk handelen verstaan.

Hoofdstuk 3 gaat uit van de gedachte dat, als Psychosofia enkele thema's met New Age gemeen heeft, het dan aannemelijk is dat zij ook aan de kenmerken van New Age voldoet. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. Vervolgens worden, vanuit de kenmerken van Psychosofia én vanuit de kenmerken van New Age, criteria opgesteld om andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland op te sporen. Bij dit opsporen worden bronnen gebruikt als: het handboek *Wegwijs in religieus Nederland*, de tijdschriften *ParaVisie*, *Religie en Mystiek*, het huisorgaan van Psychosofia *Communicatie* en Internet. Per gevonden groepering is een karakteristiek van hun opvattingen opgesteld.

Hoofdstuk 4 stelt eerst een kader op van de historische ontwikkeling van ideeën en uitingvormen binnen New Age. Ideeën en uitingvormen zijn ontleend aan de literatuur. Vanuit dit New Age-kader is een model opgesteld waaruit een algemene omschrijving van maatschappelijk handelen wordt afgeleid. Maatgevend zijn de New Age-ideeën, niet de externe ideeën.

De karakteristieken van de groeperingen zijn vervolgens vergeleken met deze algemene omschrijving van maatschappelijk handelen.

Dit hoofdstuk sluit af met een evaluatie van de resultaten van de vergelijking. Bovendien worden de resultaten geëvalueerd vanuit de in de Inleiding behandelde opvatting dat bij vele New Age-groeperingen het maatschappelijk handelen onderbelicht is.

In een aparte bijlage 'Interviews' is een excerpt van elk interview opgenomen. Ook wordt de gevolgde werkwijze bij de interviews verantwoord.

# Hoofdstuk 1 Wat is Psychosofia

Bij een scriptie waarin Psychosofia als een groepering van een nieuwe spirituele beweging wordt voorgesteld, rijst direct de vraag wat Psychosofia is. Die vraag wil ik in dit hoofdstuk beantwoorden. Door gebruik te maken van zelfpresentaties van Psychosofia en van de door mij afgenomen interviews, hoop ik een zo getrouw mogelijk beeld van de geleefde spiritualiteit van Psychosofia te geven. Getrouw in de zin van de mij ter beschikking staande informatie en uitgaande van de onvermijdelijke subjectiviteit, omdat ik degene ben die selecties maakt.

Een zo getrouw mogelijk beeld schetsen, bereik ik ook door de gedachtegang van Psychosofia intact te laten. Mijns inziens kan ik dit onder andere bereiken door dikwijls citaten op te voeren. De reden is de volgende. Bij het weergeven in *mijn* bewoordingen kan ik teveel uitgaan van het algemene beeld dat er over de nieuwe religieuze bewegingen bestaat. Bovendien kan ik te snel abstraheren en veralgemeniseren op grond van de voorliggende informatie. De voorliggende informatie is vaak te beperkt om een algemene conclusie te trekken. Het resultaat is dat het specifieke, het context-gebundene, wordt opgeofferd ten gunste van een algemeen beeld dat er over de nieuwe religieuze bewegingen bestaat. Aan dit gevaar wil ik ontkomen. Voorzover ik al samenvat of summier commentaar geef dan is dat bedoeld om de tekst te verhelderen. Per slot van rekening gaat het mij in dit hoofdstuk uitsluitend om de beschrijving van Psychosofia.

Dit hoofdstuk bestaat naar gedachtegang uit drie delen: kennismaking met Psychosofia; uiteenzetting over de leringen; de praktijk. Mijn perspectief is gericht op de praktijk. Op basis van de gedachtegang kom ik tot de volgende indeling in paragrafen.

Kennismaking: Psychosofia stelt zich voor (§1).

Uiteenzetting over de leringen: leringen naar oorsprong (§2); het pad van spiritueel bewustzijn en bestemming (§3).

De praktijk: de praktijk individueel (§4) en de praktijk maatschappelijk (§5).

## 1.1 Psychosofia stelt zich voor

In deze paragraaf behandel ik achtereenvolgens: de presentatie van Psychosofia (§1.1.1), het begin van Psychosofia (§1.1.2) en definities of omschrijvingen van de begrippen religie en spiritualiteit bij Psychosofia (§1.1.3). Plaatsing van de definities aan het begin van deze paragraaf voorkomt verwarring in de loop van het hoofdstuk.

### 1.1.1 De presentatie

In *Handvest van Psychosofia*<sup>1</sup> presenteert Psychosofia zich als volgt.

“Psychosofia is een nieuwe innerlijk religieuze levensbeschouwing vanuit de hoogste spirituele sferen aangereikt via Zohra Noach.”<sup>2</sup> In deze levensbeschouwing wordt er van uitgegaan dat stimulatie en verdieping van de spirituele aspecten van de mens leiden tot herkenning en integratie van de eigen wijsheid met Geest. “De essentie van alle spirituele waarden aan de mensheid gegeven behelst dat er is: één Geest van

waarheid en liefde, één Bron waaruit alle religies en godsdiensten zijn ontsproten.”<sup>3</sup> Deze bron is het hoogste Zijn, door de mens onder andere vertaald met God of de Vader, Allah, Brahma, enz. “De mens bepaalt zelf, naar gelang van cultuur-historische en sociaal-maatschappelijke achtergronden, op welke wijze de ontvangen spirituele essentie vorm zal krijgen.”<sup>4</sup>

De oorsprong van alles, de bestemming en de levensopdracht van de mens ziet Psychosofia als volgt:

1. “De ene bron van waarheid en liefde is de oorsprong en bestemming van al het geschapene.
2. De goddelijke natuur van de mens is de onsterfelijke ziel van de stoffelijke menselijke persoonlijkheid.
3. Een levensbeschouwing, een weg van lering om tot vernieuwde inzichten in het leven te komen.”<sup>5</sup>

Bij het bovenstaande ging het mij om de presentatie. De diverse begrippen – innerlijk, religieus, spiritueel, sferen, het goddelijke in de mens - verduidelijk ik in de loop van dit hoofdstuk. Ook oorsprong, de weg en bestemming zet ik uiteen. Het *Handvest* gebruik ik als de leidraad om de gedachtegang van dit hoofdstuk te structureren.

### **1.1.2 Het begin van Psychosofia**

Begin 1975 kreeg mevrouw E.W. Bertrand – Noach via een innerlijke stem contact met de in 1927 overleden Hazrat Inayat Khan. [Inayat Khan, 1882 – 1927, was een Indiase musicus. Geïnspireerd door de mystieke soefi's in de islam stichtte hij een verwesterde vorm die bekend staat als de *Soefi-beweging*. Hij wil het universele in alle religies beleven als een algehele broederschap van alle mensen.] Hij verzocht haar om een nieuwe innerlijk religieuze stroming in Nederland tot stand te brengen. Hij gaf haar de naam Zohra, brengster van Licht. Er wordt gesteld dat deze naam afkomstig is uit het Sanskriet. Een aantal jaren gaf hij, vanuit hogere sferen, leringen door. In 1977 kreeg Zohra contact met Meester Morya, die de taak van Khan overnam. [Meester Morya of El Morya manifesteert zich bij diverse personen, te beginnen bij Madame Blavatsky.] In 1982 vroeg Meester Jezus via een innerlijke stem aan Zohra om verbinding te leggen tussen de oude religies en de christelijke godsdiensten.<sup>6</sup>

Wie is Zohra<sup>7</sup>

Mevrouw Emelie W. Noach is 24 april 1928 geboren in Nederlands-Indië. Haar vader was Nederlander en van joodse afkomst. Haar moeder was Indische. Ze werd rooms-katholiek opgevoed en bleef streng katholiek tot in de jaren zeventig.

Als kind kon ze al dingen zien die anderen niet zagen, hoorde ze stemmen en had ze genezende krachten. Daar werd in haar omgeving geen aandacht aan besteed omdat meer mensen deze vermogens hadden. Haar moeder had ook het vermogen tot helderziendheid maar zij was er bang voor en moest er niets van hebben.

In 1950 moest ze met haar man en kinderen Indonesië verlaten. In Nederland werd ze actief in kerk en maatschappij o.a. in de Wereldraad van Kerken. Haar moeizame huwelijk dat op grond van haar trouwbelofte in de rooms-katholieke kerk niet verbroken mocht worden, strandde uiteindelijk. Ze hertrouwde met R. Bertrand, geograaf en lid van de Odd Fellows, en ging in 1974 in Enschede wonen. [Odd Fellows is een internationaal genootschap dat per land in loges is georganiseerd. Zij

gaan uit van het geloof in een hogere macht. De mens is medeverantwoordelijk voor alles wat zich op aarde afspeelt.]<sup>8</sup>

Na een lang proces brak zij daar met de kerk. Zij startte een praktijk voor genezing. In deze periode van warmte, veiligheid en rust kwam ineens begin 1975 een verschijning. Hiermee begon een langdurige periode van doorgevingen uit hogere sferen en het uitdragen van de leringen onder de naam Zohra. Mevrouw Bertrand houdt haar persoonlijk leven gescheiden van haar publieke leven als Zohra. Haar tweede man overleed in 1990. In 1999 heeft Zohra al haar verantwoordelijkheden binnen Psychosofia aan het bestuur overgedragen, om vrij te zijn voor een nieuwe fase in haar opdracht. Inhoudelijk zal de nadruk in de nieuwe fase op de mystiek liggen.

Mevrouw Bertrand woont sinds een aantal jaren in Zeist. Haar gezondheid begint nu, januari 2006, minder te worden.

### **1.1.3 Definities**

De begrippen religie, religieus en spiritualiteit komen bij Psychosofia frequent aan de orde. De begrippen kennen bij Psychosofia een groot aantal omschrijvingen of definities. Ik geef eerst een opsomming van omschrijvingen of definities.

#### **Religie**

“Religieus dat zie ik als een innerlijke beleving. ‘Religare’ is het herverbinden. Het religieuze is het ingaan naar het diepe Goddelijke dat we allemaal in ons hebben, maar dat versluiert is. Het religieuze en religie zijn erop gericht daar weer bewust contact mee te krijgen en daarop een beleving te hebben. De innerlijke Godsbeleving.”<sup>9</sup>

“Het woord religie komt van religare = terug verbinden met je godsbesef. Het innerlijk weer bewust worden van de verbinding met God in je, de Godsvonk die ieder mens in zich draagt.”<sup>10</sup>

“Religieus zijn werd vroeger gekoppeld aan het naar de kerk gaan. Religieus zijn is voor de moderne mens tot een ander begrip geworden. Religieus zijn is het besef dat u in u hebt de geest Gods, de adem Gods.”<sup>11</sup>

De drie omschrijvingen zijn redelijk eenduidig: het weer bewust worden van het goddelijke in de mens.

Bij het begrip spiritualiteit ligt de eenduidigheid anders.

#### **Spiritualiteit**

Onder spiritualiteit wordt verstaan: “Openstaan voor de werking van Geest. Geest is de inspirerende kracht van al wat leeft.”<sup>12</sup>

Spiritualiteit wordt ook omschreven als “het weten dat ieder mens een goddelijke natuur in zichzelf is.”<sup>13</sup>

“Vaak hoor je de kreet dat in de nieuwe spiritualiteit de eigen groei voorop staat en dat het alleen maar om het Zelf gaat. Dat is geen juiste opvatting van spiritualiteit. Waar het om gaat is, dat de mens vanuit eigen groei en met vreugde tot een dieper inzicht en een grotere verantwoordelijkheid komt in het geheel waarin hij is geplaatst. Dus van individueel tot collectief.”<sup>14</sup>

“Wat is de spiritualiteit van de jaren '90? Dat is erkenning van je zijn, van je goddelijke zijn in jezelf, in een zodanige mate, dat daardoor jouw hartenergieën, jouw liefdesvermogen gestimuleerd gaat worden en reëel gaat werken in de maatschappij waarin je staat, in je gewone leven, je eigen achtergronden. En dan wel zo dat je daarmee in die maatschappij iets aanraakt.”<sup>15</sup>

Bij de eerste twee omschrijvingen ligt het accent op het weten of openstaan voor het goddelijke in de mens. Het tweede tweetal omschrijvingen voegt een dimensie toe. Door te leven vanuit het goddelijke richt de mens zich op de ander.

Bij onderling vergelijk van de begrippen religieus en spiritualiteit ligt de nadruk bij religieus op het bewust worden van het goddelijke in de mens, bij spiritualiteit ligt de nadruk op het leven vanuit het goddelijke in de mens. Er is dus een onderscheid tussen de begrippen. Uit hun publicaties blijkt echter dat de begrippen religieus en spiritueel geregeld door elkaar worden gebruikt. Ook bij de in § 1.1 gegeven presentatie van Psychosofia scheppen de begrippen religieus en spiritueel verwarring.

Samenvattend: bij de omschrijvingen en definities in de publicaties of bij de interviews is er sprake van een onderscheid tussen de begrippen religieus en spiritualiteit maar in het gebruik is het onderscheid tussen de twee begrippen niet altijd even duidelijk.

## **1.2 De leringen naar oorsprong**

Uit § 1.1.2 bleek dat Zohra vanaf begin 1975 contact heeft met Meesters uit hogere sferen. Vooral van Meester Jezus heeft zij veel doorgevingen ontvangen. In de loop van de jaren is er een groot aantal doorgevingen geweest over de meest uiteenlopende onderwerpen. In lezingen, boeken en brochures draagt Zohra de doorgevingen uit als leringen. Met elkaar vormen de leringen de innerlijk religieuze levensbeschouwing. De Meesters plaatsen de leringen tegen de achtergrond van een kosmische doel.

Eerst geef ik aan wat er met het kosmische doel wordt bedoeld (§1.2.1). Daarna behandel ik de punten 1 en 2 van het *Handvest van Psychosofia* te weten het godsbeeld (§1.2.2) en het mensbeeld (§1.2.3); door mij aangevuld met het maatschappijbeeld (§1.2.4).

### **1.2.1 Kosmisch doel**

De door Psychosofia aangereikte levensbeschouwing dient in kosmisch perspectief te worden geplaatst. Aan het begin van het Aquarius-tijdperk is de mens uit hogere sferen een levenswijze aangereikt waardoor hij de komende vernietiging van de aarde kan voorkomen. “Het doel van de hogere machten, de Meesters van Liefde en Wijsheid, is, door begrip van de Liefde, de wereld van de vernietiging te redden. Hiertoe worden alle mensen geïnspireerd en gestimuleerd, die gehoor geven aan de eigen innerlijke oproep.”<sup>16</sup> In de gevolgde gedachtegang heeft de mens het in zich om met elkaar de wereld te vernietigen of te behoeden. Wij zijn nu met elkaar hard op weg de wereld te vernietigen. Met hun leringen willen de Meesters het spirituele bewustzijn van de mens stimuleren zodat de mens meer en meer vanuit de liefde gaat

handelen. Hoe meer mensen uit liefde gaan handelen hoe groter de kans om het doel te bereiken: de dreigende vernietiging van de aarde af te wenden of af te zwakken.

Verheldering is hier op zijn plaats. Het doel van de leringen is niet de wereld voor vernietiging te behoeden. De leringen worden gegeven binnen het kader van de evolutie van bewustzijn. Als de mens door de leringen tot een hoger bewustzijn komt dan is hij in staat de dreigende vernietiging af te wenden. Het voorkomen van de vernietiging is dan een gevolg van de leringen en niet de reden van het geven van de leringen.

Ruimer gesteld, de Meesters hebben verscheidene doelen: de evolutie van het bewustzijn én het afwenden van de dreigende vernietiging.

Waarom is de mens uitgerekend nu in staat gehoor te geven aan de innerlijke oproep en niet al duizenden jaren eerder? Dat heeft te maken met de ontwikkeling van het bewustzijn van de mens. Elk achter ons liggend kosmisch tijdperk kende zijn eigen fase van ontwikkeling van het bewustzijn. En elke voorafgaande fase was ook noodzakelijk voor de nieuwe fase. Die ontwikkeling was als volgt. Eerst was er het Atlantische tijdperk. In dat tijdperk kwam de mens tot het besef van de kracht van de geest. Daarna kwam het tijdperk van de Christus. Hij bracht de mens tot het begrip van de liefde. Door zijn liefde werd het slechte wereldkarma opgebouwd in het Atlantis-tijdperk, opgelost. Ondanks zijn voorbeeld heeft de mens twintig eeuwen volhard in het zich tot de materie wenden. Nu in het Aquarius-tijdperk treedt de derde fase in. De mens is ontvankelijk voor een verandering van bewustzijn en het spirituele bewustzijn breekt door.<sup>17</sup>

Wat is spiritueel bewustzijn? Het komt erop neer dat de mens van nu zich van zijn goddelijke kern bewust gaat worden. Het bewust worden daarvan brengt met zich mee een onthechten van begeerten die uit het ego voortkomen, begeerten die zich op de materie, macht, aanzien richten. Het bewust worden van de goddelijke kern brengt het begeren naar het hoger Zijn voort en daarmee gaan leven vanuit liefde. In §1.3.1 wordt hierop ingegaan.

De Meesters richten zich op het bevorderen van een wereldomvattende spirituele bewustwording. Psychosofia is door hen uitgekozen om de spirituele bewustwording in Nederland te realiseren.<sup>18</sup>

## 1.2.2 Godsbeeld

Het universele goddelijke wordt met vele namen aangeduid: het eerste Atoom, het Goddelijke, de hoogste Energie, Intelligentie, Schepper, goddelijk Licht, geest van Waarheid en Liefde, de Bron, Hoogste Zijn, Supernature, Kosmisch Vuur, Geest. Hoe ziet Psychosofia de Bron? “Probeer God te zien als een ontzaglijk grote energie, een oorsprong van het Zijn. Als een grote kracht, liefdesenergie, waaruit uiteindelijk in de oneindigheid van lichtende energieën de mens kon komen (...) Deze oneindigheid van lichtende energieën houdt in dat er naast de materiële, stoffelijke wereld zoals wij die kennen, een wereld is waarvan deze stoffelijke wereld de spiegel is. Er is een oneindigheid van Geest in verschillende vormen, in niveaus van licht. De mens is in eenheid hiermee.”<sup>19</sup>

Uit het goddelijke vloeien voort, of worden geschapen, energieën. Waardoor het proces van uitvloeien of scheppen begint, is een vraag waarop Zohra nooit antwoord

heeft gekregen.<sup>20</sup> De uitvloeiende energie brengt een eindeloze stroom energievelden voort. Op een bepaald niveau gaan de energievelden zich verdichten tot fijnstoffelijke materie. De laagste verdichting is die van de grofstoffelijke materie van het mineralenrijk, plantenrijk, dierenrijk en mensenrijk. Het universum bestaat uit zes fijnstoffelijke verdichtingen, de etherische sferen, plus één grofstoffelijke verdichting, de materie. Een fijnstoffelijke verdichting wordt ook etherische sfeer genoemd. Iedere etherische sfeer heeft een aantal leidende lichtwezens.

De uitvloeiing of schepping vanuit het goddelijke brengt ook lichtende energievelden voort, die zich verdichten in de zogenaamde lichtwezens. Hoe we ons die energievelden moeten voorstellen, weet ook Zohra niet: “Ik kan mij ook niet voorstellen wat een energieveld is.”<sup>21</sup> De Heer Sanat Kumara, die wij God noemen maar die God niet is, is het hoogste lichtwezen van ons zonnestelsel. Uit hem komt voort Maitreya, de liefde-wijsheid, ook de kosmische Christus genoemd. Op een ‘niveau’ lager zetelt de Hiërarchie, de Meesters van Wijsheid en Liefde. De Meesters worden geleid door de Christus. Het is deze Hiërarchie die zich om het lot van de mens bekommert, zoals we in §1.2.1 zagen. Vanuit dit niveau kunnen zij nooit reïncarneren in de stof. Maar vanuit dit niveau stralen zij uit naar dat niveau, waar de lichtwezens een etherische gedaante hebben, en die zich wel kunnen verdichten door de sferen heen naar de aarde toe. Het goddelijke in de mens is de laagste verdichting van de lichtende energie.<sup>22</sup>

De betekenis van ‘de Christus’ wordt in §1.3.2 uiteengezet.

### 1.2.3 Mensbeeld

Hoe is de mens geschapen? Hoe is de reïncarnatie-gedachte hiermee te verbinden en hoe werkt de reïncarnatie bij de mens? Aan de hand van deze drie vragen structureer ik het mensbeeld.

Het ontstaan van de mens is een daad van of komt voort uit de Geest. Zie het “als een grote kracht, liefdesenergie, waaruit uiteindelijk in de oneindigheid van lichtende energieën de mens kon komen.”<sup>23</sup> De zo ontstane mens heeft een bepaalde vorm en samenstelling. Hoofdgedachte is dat de mens is samengesteld uit geest, ziel en de aardse persoonlijkheid. Geest en ziel zijn de onvernietigbare energievelden in de continuïteit van leven, de opeenvolgende levens. De aardse persoonlijkheid is een stoffelijke vormgeving. Samengesteld uit emoties, begeerten, denken en het lichaam. Het lichaam is materie. En op zich is materie de laagste verdichting van goddelijke energie. De aardse persoonlijkheid, ziel en geest zijn uiteindelijk te herleiden tot de absolute Geest, zij het dat er een onderscheid in niveaus is.<sup>24</sup> Geest wordt ook de godsvonk genoemd.

Hoe is het goddelijke in de materie gekomen? In de hemelen werd besloten dat het bewustzijn van het goddelijke in materie zou gaan komen. Daaruit zou een vormgeving van bewustzijn voortkomen die dat goddelijke zou benaderen. “Daarom wordt gezegd: Hij schiep de mens naar Zijn beeld en gelijkenis.”<sup>25</sup> Met andere woorden: het goddelijke in de materie wordt vorm gegeven in de mens.

Vervolgens moet de mens zich ervan bewust worden dat hij het goddelijke tot uitdrukking moet brengen. Dat is geen vanzelfsprekendheid. In de beeldspraak van Psychosofia wordt het proces als volgt beschreven. Het was Lucifer, Vorst van het Licht, die de goddelijke geest in de mensheid moest brengen, zodat de mens aan de absolute Geest gelijk kon worden. Maar naarmate hij afdaalde in de verdichting van



de sferen namen de vormen van de materie steeds meer bezit van het goddelijke. De verbinding met de oorsprong werd hierdoor verduisterd. Het is de mens van het Aquarius-tijdperk die de kracht heeft om zijn persoonlijkheid weer te verbinden met Geest.

De wortel van het kwaad ligt in de verduistering met de oorsprong, de absolute Geest. “Het kwaad op zich is wanneer de stof zich niet meer ten diepste realiseert dat hij ook geest is.”<sup>26</sup>

De Meesters gaan uit van reïncarnatie. De reïncarnatie-gedachte leefde ook hier op aarde. Zo leerde Boeddha de kringloop van de levens. In de kringloop van levens zal het energieveld van het geestelijk wezen dat wij zijn, zich steeds opnieuw een materiële vorm kiezen, om zich bewust te worden van de eenheid met het goddelijke in zich-zelf. “In de kringloop van levens bestaat dus voor ieder mens een mate van herkansing van mogelijkheden tot transformatie van beperkingen vanuit een ander leven.”<sup>27</sup>

Hoe werkt de reïncarnatie bij de mens? De ziel bestaat uit twee componenten: persoonlijkheid en geest. Er is een wisselwerking tussen de twee componenten. De ziel richt zich naar de aardse kant op de persoonlijkheid en naar het hogere deel op geest = godsvonk. Geest kan in de ziel bepaalde informatie brengen die de ziel doorgeeft naar de persoonlijkheid. De persoonlijkheid kan informatie naar de ziel brengen die de ziel doorgeeft naar de godsvonk.

In het onderbewustzijn liggen de herinneringstrillingen van onze vorige levens opgeslagen.<sup>28</sup> In dit leven moet de mens de herinneringen aan vorige levens verwerken en zich verlossen van de zwaarte van de herinneringen. De zwaarte is het beheerst worden door bijvoorbeeld miskennis. Het verwerken en verlossen is een zuiveringsproces. Door dit zuiveringsproces kan de persoonlijkheid in verbinding met de ziel steeds meer vanuit de godsvonk gaan leven. Dit houdt in dat er een weten gaat komen een godsvonk te zijn. Elk leven opnieuw maakt de mens dit proces van zuivering door en met elk leven groeit het besef van het goddelijke in hem of haar. Pas na vele levens zal de mens zijn doel bereiken: “Deze twee componenten van de ziel zullen uiteindelijk tot eenheid komen. Maar daar kan niets of niemand anders voor zorgen dan de mens zelf.”<sup>29</sup> In paragraaf 3 beschrijf ik dit proces gedetailleerd.

#### **1.2.4 Maatschappijbeeld**

“De kracht tot vernieuwing van onze samenleving ligt in onszelf. Maar we moeten wel weten waar die kracht te vinden is en hoe we die kunnen inschakelen.”<sup>30</sup> Om inzicht te krijgen in wat Psychosofia met ‘maatschappijbeeld’ bedoelt, stel ik haar de volgende vragen. Wat is de basisgedachte? Wat is het doel? Wat moeten de effecten van de basisgedachte zijn? Wat is de concrete maatschappelijke invulling?

Wat is de basisgedachte? In het nieuwe bewustzijn zal de mens steeds meer denken en handelen vanuit het goddelijke in zichzelf. De mens beseft ook dat de ander het goddelijke in zichzelf heeft. We moeten beseffen dat ons hogere Zelf een kleine schakel is in het kosmische geheel maar dat het met alle hogere Zelfen een eenheid vormt, één grote eenheid. Wij krijgen een liefdesrelatie met de ander en met alles wat in de schepping is. Consequentie van die bewustwording is dat de mens weet drager te zijn van een hoge verantwoordelijkheid als gevolg van een hoog geestelijk leven. Die verantwoordelijkheid heeft de mens niet alleen voor zichzelf maar ook voor de hele maatschappij. Door de ander vanuit liefde tegemoet te treden, straalt de mens een

energie uit die de ander ontvangt en bij hem tot een hoger bewustzijn gaat leiden. Ook de ander zal daardoor tot een denken en handelen vanuit dit nieuwe bewustzijn komen. Het nieuwe bewustzijn zal langzamerhand tot een andere maatschappij leiden.<sup>31</sup>

Wat is het doel? “Met elkaar levend vanuit de Geest en als dat overal ter wereld gebeurt dan kunnen wij deze wereld redden.”<sup>32</sup> Een van de doeleinden van de Meesters is, zoals we zagen, de wereld te redden. Dit kan alleen als het nieuwe bewustzijn van de enkeling zich verspreidt naar zijn omgeving zodat zich groeperingen vormen. Als overal op de wereld zich, als gevolg van het nieuwe bewustzijn, kernen vormen en deze kernen dit nieuwe bewustzijn uitdragen dan zal de wereld niet meer leven vanuit het ego maar vanuit liefde. Wij zijn dan op weg naar de vervolmaking van de wereld. Het is deze vervolmaking die ons zal behoeden voor de dreigende ondergang.

Wat moeten de effecten van de basisgedachte zijn? “Je moet in open verbinding staan met het hogere in jezelf en toch in relatie blijven met je omgeving.”<sup>33</sup> Het vervolmaken van de wereld en het vervolmaken van jezelf liggen in elkaars verlengde. Psychosofia wijst bij het vervolmaken van de mens de levenswijze van wereldverzaking volstrekt af. Het gaat er niet om alleen maar bezig te zijn met je eigen karmische processen. Een klooster maar ook vormen van een subcultuur van mensen, die het nieuwe bewustzijn alleen onderling ondergaan, vallen onder deze afwijzing.<sup>34</sup>

Het gaat om leven vanuit begrip voor de ander, respect voor de ander. Het gaat niet om eigenbelang of begeren naar macht of bezit. Het gaat niet om de stoffelijke persoonlijkheid in de mens. In deze tijd van bewustwording zijn we in staat om het goddelijke in ons te ervaren. Een voorbeeld kan deze gedachte verhelderen. Het beleid van een land wordt nu nog bepaald door het belang van het ego van het individu en van het ego van een volk. Door de kracht van de kosmische energieën zal dat ego heel langzaam veranderen, waardoor het belang van het individu, van het volk en van het land niet meer prevaleert. “Het betekent dat een land of een volk heel langzaam ingevoerd gaat worden in de geest Gods, in Geest dus.”<sup>35</sup> Als dat op vele plaatsen in de wereld gebeurt dan kunnen wij de wereld redden.

Wat is de concrete maatschappelijke invulling? “Alles wat gij doet, alles wat gij zult gaan ondernemen, zal gebaseerd worden op een geheel nieuwe geestelijke basis, spirituele levensvormen, die religie, mystiek, kennis en esoterie, leven, bewust leven op aarde – ritueel zal behelzen.”<sup>36</sup>

In principe zal het nieuwe bewustzijn tot een levenswijze moeten leiden die zich manifesteert in alles wat een mens in de maatschappij doet. De maatschappij dat zijn anderen: gezin, familie, bekenden en vrienden, iedereen die je ontmoet op je werk of iedereen die je ontmoet in zijn werk. De maatschappij is ook te benaderen vanuit de indeling van de menselijke uitingen in velden. Beide indelingen past Psychosofia toe, zoals we in § 4 en § 5 zullen zien.

In de beginjaren van Psychosofia, toen het de Open Lotus heette, werden er zeven disciplines aangegeven. Politiek, gezondheidszorg, pedagogie, de psycho-kant: psychologie en psychiatrie, sociale wetenschappen, religie en natuurwetenschappen. “Het is de bedoeling dat deze zeven disciplines een zodanig verdiepende liefdesenergie en geesteswetenschap krijgen dat daaruit een vernieuwing kan voortkomen in de wetenschap, in de maatschappij, in alles wat is kortom.”<sup>37</sup>

Later is een aantal terreinen van werkzaamheid uitdrukkelijk door een werkgroep benoemd<sup>38</sup>:

- Religie: de diepste Godsverbondenheid in de mens en de eenheid van de hele schepping; Christusbewustzijn en christengemeenschappen; de taak om die eenheid bewust in de stof tot werkelijkheid te maken in delen en in broederschap.
- Esoterische wetenschap: kennis van Wezens in de sferen; de energieën die zij beheren.
- Natuurwetenschap: hogere dimensies boven tijd en ruimte; overstijgen van de lichtsnelheid.
- Psychologie: het denkvermogen is niet aan de stof gebonden; mediumschap; drijfveren uit het onderbewustzijn.
- Geneeskunde: helende energieën; samenhang tussen psychische en fysieke processen; genezing door acceptatie, vergeving en liefde.
- Bewuste zorg voor het leven: Diepere inzichten vertalen tot maatschappelijk hanteerbare werkwijzen, gericht op samenleving en milieu. Verbindingen tot stand brengen tussen groeperingen die op eigen wijze hetzelfde doel dienen.
- Onderwijs: het overdragen van nieuw gegeven kennis.
- Vieringen: vieringen van de mens als tempel van de Geest, visualisaties en meditaties.

Wat vieringen zijn wordt in § 1.5.1 uitgelegd.

### **1.3 Het pad van spiritueel bewustzijn en de bestemming van de mens**

In deze paragraaf behandel ik punt 3 van het *Handvest van Psychosofia*, namelijk een weg van lering om tot vernieuwde inzichten te komen, het zogenaamde pad van spiritueel bewustzijn (§1.3.1) en het overgebleven onderdeel van punt 1 van het *Handvest*, te weten de bestemming van al het geschapene (§1.3.2).

In §1.1.1 stelde Psychosofia zich voor als een innerlijk religieuze levensbeschouwing. Op deze plaats lijkt het mij goed aan de hand van een voorbeeld het begrip ‘innerlijk’ te accentueren. Iemand kreeg ooit een dooptekst waarin stond “Blijf in Mij gelijk Ik in U.” De spreekster ontdekte door de lezingen van Zohra steeds meer dat wat we al wisten een andere inhoud krijgt, de eigenlijke inhoud. Zohra antwoordde hierop: “Dan zie je dus dat ook in onze (avdg: rooms-katholieke) godsdienst dit gegeven wel degelijk aanwezig is, maar het wordt overvleugeld door de exoterische, uiterlijke vormgeving. Nu komt de mens, de geestelijk volwassen mens tot het inzicht dat het om de esoterische, de innerlijke weergave gaat en niet alleen om de exoterische, uiterlijke vormgeving.”<sup>39</sup>

#### **1.3.1 Het pad van spiritueel bewustzijn**

Punt 3 van het *Handvest* vermeldt dat Psychosofia een levensbeschouwing is, een weg van lering om tot vernieuwde inzichten te komen. Er zijn diverse aanwijzingen hoe de weg van lering te volgen. Een van de aanwijzingen bestaat uit de zogenaamde ‘drie sleutels’. De drie sleutels zijn in de volgende stadia te onderscheiden:

1. Innerlijke zuivering van de schaduwkanten van het eigen denken en de eigen emoties.

2. Innerlijke onthechting van de overheersing van de eigen begeerten en dwangmatigheden.
3. Innerlijke eenheid van de goddelijke natuur.

De drie sleutels tezamen vormen het pad van spiritueel bewustzijn. De drie sleutels zijn drie elkaar opvolgende fasen in het proces van hogere bewustwording.

In de eerste fase gaat het om de innerlijke zuivering van het eigen denken en eigen emoties door herkenning en erkenning van de eigen begeerten en dwangmatigheden. De begeerten en dwangmatigheden vallen onder het begrip schaduwkanten of sluiers. Sluiers die wij mensen ons zelf opleggen. De sluiers verhinderen ons bij onze diepste essentie te komen. De sluiers komen voort uit datgene wat we meegemaakt hebben in vorige levens en uit datgene wat wij in dit leven tot ons krijgen aan leed, eenzaamheid, pijn en vervreemding van onszelf. De schaduwkanten zijn heel concreet in ons leven aanwezig als vervreemding, afscheiding van het hoogste zijn, angst, onzekerheid, macht, onmacht, twijfel, miskennis, jezelf ontkennen, daardoor anderen de gelegenheid geven jou te ontkennen, schuldgevoelens. De sluiers verhinderen dat je jezelf waardevol acht, jezelf goed vindt. De sluiers verstoppert ons waardoor wij mensen niet eens meer de kracht hebben om die diepste liefdeskracht, die wij in ons hebben, tot een realiteit te brengen.<sup>40</sup>

In het samenspel van geest, ziel en persoonlijkheid hebben de sluiers een doel. Niet voor niets hebben wij de passieve herinneringstrillingen van vorige levens in de continuïteit van het leven meegenomen. Steeds weer moeten we onszelf van deze sluiers verlossen. Als we beseffen, met alles wat op ons afkomt, dat er toch steeds een vast resonantiepunt is dan krijgen we een bepaalde ruimte er op een andere wijze naar te kunnen kijken.<sup>41</sup> Herken de angsten, twijfels en minderwaardigheidsgevoelens en accepteer ze. Op zich is dit een moeilijk proces maar het is nodig.

In de tweede fase gaat het om het onthechten van de innerlijke overheersing van begeerten en dwangmatigheden. Dat moet je zelf doen, innerlijk. Onthechten is het losmaken van de invloed die begeerten en dwangmatigheden op je hebben. Je moet jezelf van je schuldgevoelens, jouw denken van grote miskennis, jouw twijfel, jouw wanhoop genezen. “Dat betekent dus verandering, transformatie in jezelf, durven leven als de mens die je bent, met alles wat je hebt en niet hebt.”<sup>42</sup> Het is de liefdeskracht die we in ons hebben en die voortkomt uit het goddelijke in ons, die ons helpt onszelf te accepteren en ons te transformeren. Vanuit die liefdeskracht zijn wij het waard te leven, hebben wij een eigen waardigheid die niet van uiterlijke dingen of wat mensen zeggen afhangt en ook niet van onze eigen waandenkbeelden. Voorwaarde is wel dat we ons openstellen van de uiterlijke dingen en onze waandenkbeelden af te willen. Je moet ze niet willen vasthouden. Dan ga je bedenken of het wel klopt. Wat is mijn voordeel om er aan vast te houden, bijvoorbeeld aanzien. Je gaat nu zeggen: ik doe wat mijn innerlijk mij ingeeft. Je gaat dan heel wat anders doen. Je gaat uit van wat *ik* zou willen.

In dit proces zie je de mens die je bent, iemand met goddelijke eigenschappen en niet meer de mens gevormd door de buitenwereld die zijn leven zit te leven. Je gaat minder vastzitten aan ‘ik wil macht’ of de emoties van ‘ik wil gezien worden’. Dan ga je meer vanuit je innerlijk leven. Psychosofia stelt dat als je meer vanuit je innerlijk gaat leven, ga je meer vanuit het goddelijke in jezelf leven. Vanuit het goddelijke leven betekent gehoor geven aan innerlijk weten hoe om te gaan met de ander, hoe je op hen moet reageren. Dan ga je niet meer vanuit de emotie reageren maar kom je steeds meer in eenheid met je goddelijke natuur.

In de derde fase kom je steeds meer in eenheid met de goddelijke natuur in jezelf. Er komt een diepere godsbeleving. Het resultaat is dat persoonlijkheid, ziel en geest steeds meer een eenheid worden. Je bent dan verlichter, er is minder duisternis in je. Ook de ander benaderen doe je niet meer vanuit beoordelen of veroordelen maar vanuit acceptatie. Die acceptatie straalt je uit, de ander kan zich goed gaan voelen over wie hij is. De ander zie je als gelijkwaardig. Ook al doet die ander dingen die nergens op slaan. Gelijkwaardig: allen één vanuit God. Als je vanuit de gelijkwaardigheid reageert, geeft dat de ander een gevoel van waarde.

### **1.3.2 De bestemming van de mens**

“Dat betekent dat de mens in zijn evolutie is genaderd tot zijn oorsprong en uiteindelijke bestemming: God in hemzelf. Hetgeen slechts gerealiseerd kan worden in de materie, door de mens zelf.”<sup>43</sup>

Een van de uitgangspunten in de leringen is de historische mens Jezus te onderscheiden van de Christus of het Christusbewustzijn. “Het Christusbewustzijn is het weten van Gods aanwezigheid in je zelf. Het is iets in het innerlijk van de mens, niet iets wat zich buiten de mens bevindt. De historische Jezus was in zijn bewustzijn zover geëvolueerd dat hij drie jaar lang de Christus kon zijn. Doordat hij de Christus zo volledig in zich droeg, zo’n ver ontwikkeld bewustzijn had, kon hij na zijn dood naar een hogere sfeer opgaan waar hij nu tot de kring van Meesters behoort.”<sup>44</sup> Jezus heeft ons mensen vanuit het Christusbewustzijn voorgeleefd. Wat de mens moet doen, is Jezus naleven. Zo transformeer je het karma en neemt het bewustzijn toe dat men een godsvonk is. Dit proces kan zich in vele aardse levens voltrekken. Dit is de karmische verlossing waarvan Jezus ons bewust heeft gemaakt. Elk mens kan de verlossing bereiken. Het is een innerlijk religieuze weg. Jezus heeft ons als het ware de poort gewezen die wij door moeten gaan om tot onze individuele verlossing te komen.<sup>45</sup>

## **1.4 De praktijk individueel en naar de medemens**

De leringen worden door Zohra en de geïnteresseerden ook gepraktiseerd. Om inzicht te krijgen in de praktijk, maak ik gebruik van een indeling van Psychosofia zelf. De indeling is als volgt.

“De leer van de werkingen van de innerlijke energieën is ons op verschillende niveaus aangereikt.”<sup>46</sup> Psychosofia kent het persoonsgerichte niveau, het niveau gericht op de menselijke interacties en het niveau gericht op de invloed die deze veranderende interacties op de verschillende velden in de maatschappij hebben.

Ik interpreteer het bovenstaande als volgt.

Op het eerste niveau stel je de vraag welk effect de leringen bij de geïnteresseerden veroorzaken. Het gaat dan om het effect, de uitwerking op iemand, een verandering van de persoon. Het gaat er niet om wat een mens verstandelijk over de leringen weet te vertellen.

Bij het tweede niveau gaat het om het effect die jouw handelingen vanuit de innerlijke energieën op de ander hebben. Het gaat dan om de ander als medemens.

Het derde niveau gaat over het effect van activiteiten die van Psychosofia uitgaan, gericht op verschillende facetten, velden of terreinen van de maatschappij.

De individuele uitwerking behandel ik in §1.4.1. Informatie hierover komt uit mijn interviews. De intermenselijke actie behandel ik in §1.4.2. Ook de informatie voor deze subparagraaf ontleen ik aan mijn interviews. De activiteiten die Psychosofia naar de maatschappij ontplooit, behandel ik in §1.5. Informatie voor deze laatste paragraaf heb ik uit een historisch overzicht van Psychosofia en uit mijn interviews.

### 1.4.1 De individuele uitwerking

Hieronder geef ik een indruk hoe de geïnterviewden hun omgang met de leringen belevden. Voor een deel zijn de belevingen cognitief ingekleurd, voor een deel zijn de belevingen vanuit de ervaring verwoord.

De aanleiding voor mensen om met Psychosofia in contact te komen, was de eigen zoektocht, een crisissituatie of beide. Die tocht kon heel vroeg in hun leven zijn begonnen. “(...) dus ben ik gaan vragen. Niemand kon mij dat vertellen. Toen ben ik verder gaan zoeken en dan kom je bij andere stromingen terecht als Rozenkruizers, Kabbala en Zohra. En daar lagen wel logische antwoorden.”<sup>47</sup> Of het was een crisissituatie waarop de kerk geen antwoord had. “Maar om dat (avdg: lijden) nu zo lijfelijk te ervaren, in je eigen thuissituatie, met vragen naar de kerk zo van ‘Wat is dit nou?’, ‘Wat moet ik hier nou mee?’, ‘Waarom overkomt mij dit?’ (...) En daar kwamen eigenlijk geen antwoorden.”<sup>48</sup>

Meer in het algemeen gesteld: Het emotionele raken is vaak de motivatie van ons mensen. “Er moet iets gebeuren, waardoor je wakker wordt of alert wordt of besluiten gaat nemen. (...) Er is ergens een omslagpunt.”<sup>49</sup>

De geïnterviewden hebben van huis uit een katholieke of een protestantse achtergrond.

Ook het uitgangspunt dat een geïnterviewde uit de leringen haalt, is verschillend. “Het betekent dat ik een goddelijk vermogen in me draag, een vermogen aan Liefde, Wijsheid en Kracht. Door iets aandacht te geven, groeit het. Dit vermogen kan alleen maar werkzaam worden wanneer ik mijn menselijke aandacht en liefde eraan geef. Zo ontstaat er een wisselwerking tussen mij en mijn goddelijke kern, waardoor dit vermogen tot een Kracht in mij wordt.”<sup>50</sup>

“Het herkennen, erkennen en werken met mijn innerlijk Licht, de kracht daarvan en de Liefde; me heel dicht bij mezelf weten. Maar tevens het weten verbonden te zijn met een groter geheel. Hieruit volgt een nieuw begrip van waarden en normen, dat nu van binnenuit ontstaat, vanuit een innerlijke waardigheid.”<sup>51</sup>

“Het is een manier van kijken naar het leven en het beleven. Het is niet zoals bij religie want religie is een beetje wat vast staat, het is een gegeven. Terwijl dit een constant veranderend gegeven is. Ik zie bewustzijn echt als een taart met allemaal lagen en nu zit ik op deze laag.(...) Het religieuze is wel het type van geest-ziel-persoonlijkheid maar het verandert elke keer, omdat ik het elke keer vanuit een ander perspectief zie.”<sup>52</sup>

Hebben de leringen een doel? Zohra: “Ja, natuurlijk hebben ze een doel. Dat er bewustzijnsverruiming komt.”<sup>53</sup> Het is helemaal niet de bedoeling dat alle godsdiensten worden afgezworen. “Maar dat er ruimte komt voor nieuwe

perspectieven naar religie en godsdiensten. En wat je daarmee doet dat is jouw vrijheid.”<sup>54</sup>

Wat stellen de geïnterviewden zich als doel? “In eenheid met God te zijn op aarde. Komen tot Christusbewustzijn. Daar hoort nu eenmaal ook het loslaten van je bepaaldheden en je geconditioneerd zijn bij. Het geeft momenten van verlichting en doordat we allen een eenheid vormen, doe je dit alles ook voor de hele wereld.”<sup>55</sup>

“Zorg nou gewoon dat je een liefdevol mens wordt voor jezelf en je naaste. Niet meer en niet minder. Doe dat eerst maar.”<sup>56</sup>

Alle geïnterviewden zijn het er over eens dat de levenshouding, de weg, belangrijker is dan het doel. Concentreer je op het hier en nu en ontwikkel de levenshouding die bij jou past. Betekent die levenshouding dat de ander erin moet worden betrokken? Dat *moet* niet. Voor Zohra gebeurt dat vanzelf. De mensen die met de leringen van Psychosofia werken, gaan er op hun manier mee om. “Maar datgene wat is aangereikt dat moet jij op jouw manier zodanig vormen en verwoorden dat het een ander kan bereiken. Denk erom, ik heb het zo vaak meegemaakt dat als je alleen maar napraat wat je leest, wat je hoort of wat je ziet, dat dat niet werkt. Pas wat je zelf verwerkt hebt, dat werkt bij die ander. Die kan het dan pas *herkennen*. Anders kun je ook wel honderd boeken lezen.”<sup>57</sup>

Voor allen is het ook duidelijk dat je levenshouding zich richt op jezelf én de medemens.

“De leefregels volgen uit het gegeven: ik herken deze goddelijke aanwezigheid in mijzelf en daarmee ook in de ander. Dit houdt respect in. Je legt niet op, laat de ander vrij (...) Wat je je innerlijk eigen hebt gemaakt, straalt ook uit naar de ander. Wat niet zeggen wil dat dit zomaar allemaal lukt. Dit is een proces van vallen en opstaan.”<sup>58</sup>

Maar kies je voor het contact met de Geest dan moet je daar in je leven van uitgaan en bepaalde dingen doen. Je moet je afvragen waarom gebeurt dat mij of waarom heb ik zo'n interesse in dat onderwerp. Je gaat bewuster leven. Je trekt de consequenties. Als je weet hebt van de energetische werking, ga je ook je gedachten anders richten. Je oordeelt niet zo gauw, je geeft ruimte aan andersdenkenden. Het gaat dan om het innerlijk, hoe doe je iets. Het gaat om de houding. “Is het voor mijn egobevestiging of is het voor iets anders dat ik graag voor mezelf gezien wil hebben? (...) Leven in God wil zeggen, leven in verbinding met het goddelijke in mij.”<sup>59</sup>

De geïnterviewden zijn zo'n twintig jaar met Psychosofia bezig. Kunnen ze, terugkijkend, aangeven of de totaliteit van leringen hun leven heeft veranderd?

“Door deze weg te gaan, verandert er heel veel en maak ik vele processen mee. Het mezelf vrij maken van allerlei karaktertrekken, die mijn leven bepaald hebben en nog bepalen, is een hele klus. Het lijkt echter, naarmate ik er langer mee bezig ben, of het lichter gaat. Het gaat er om ze te hanteren. Er komt meer liefde in mij voor God en voor mezelf en dat geeft veel vreugde (...) Het brengt me heel dicht bij mezelf, dicht bij de aarde en dicht bij de hemel. Dicht bij mijn medemens.”<sup>60</sup>

“Maar naast het innerlijk besef en het groeien in het bewust worden van religieuze en spirituele dimensies, merk ik dat ik zelf ben veranderd, hoe ik naar het leven en de dingen kijk (...) en hoe ik met anderen omga.”<sup>61</sup>

“Psychosofia is voor mij een gegeven waarin mijn leven niet meer begint bij mijn geboorte en eindigt bij mijn sterven, waarin de continuïteit van het leven echt zichtbaar, echt tastbaar en voelbaar is. Psychosofia geeft mij methodieken, geeft mij inzichten, geeft mij kennis waardoor ik werkelijk het leven leer begrijpen. De schepping leer zien. Hoe het werkt. Dat is wat Psychosofia voor mij betekent. En voor

mij is het *De weg*.” En: “En dat is een enorme lijdensweg geweest. Maar ook een intense leerweg geweest. Dat is het geworden door onder andere Psychosofia. Dat ik dat lijden heb kunnen doorzien en heb kunnen zien dat dat lijden ook een leerproces is.”<sup>62</sup>

“Ik sta heel anders in het leven, inderdaad. Het is ook gegroeid(...) Mijn carrière heb ik helemaal gelaten voor wat het is. Het staat nu meer in het teken van dienaarschap.”<sup>63</sup>

Er is moeilijk inzicht te krijgen in het aantal mensen dat aangeeft, dat ze door de leringen van Zohra helemaal veranderd zijn. De ene geïnterviewde zegt: “Ontelbare.”<sup>64</sup> De ander: “Als ik echt kijk naar al die mensen die ik in de jaren heb zien komen en heb zien gaan en hoeveel mensen dan werkelijk die diepte in zijn gegaan en Zohra die plek hebben gegeven, die ze gewoon moet hebben en niet ‘pscht’, dan denk ik dat dat groepje niet zo groot is.”<sup>65</sup>

#### **1.4.2 Uitwerking op de medemens**

Ben je zelf door de leringen veranderd dan straalt je dat naar anderen uit. Die ander zal door jouw invloed ook veranderen. Die verandering van de ander is het effect en daar gaat het om.

“Mijn begrip over het gedrag van andere mensen en mijzelf is hierdoor veranderd, waardoor ik ga leren ‘zien zonder te oordelen’. En dat is een weg die met vallen en opstaan gepaard gaat. Hier kan je met kinderen heel goed over praten. Ze begrijpen vaak feilloos wat je bedoelt.”<sup>66</sup>

“Voor kinderen is het eigen lichtwezen, het engeltje van binnen, dat vrienden met ze wil worden, een heel herkenbaar iets, waar je met ze over kunt praten.”<sup>67</sup>

Bij de cursus spirituele ontwikkeling zijn na een half jaar en een jaar terugkom-dagen. “En dan zie je dat er veel gebeurt met mensen.” Er wordt iets in werking gezet wat je eigenlijk niet meer kunt stoppen. “Op een gegeven moment kun je het niet meer negeren. Dat is wat Psychosofia doet, die maakt mensen toch alert en als je eenmaal die alertheid hebt, dat kun je niet meer wegduwen. Als je eenmaal God hebt gezien of de werking van God, kun je niet meer zeggen dat het toevallig is.”<sup>68</sup>

“Er zijn ‘tig’ mensen, die door hun ziekte en daarna genezing, een heel ander beeld gekregen hebben. Nog een voorbeeld. Mensen krijgen een andere kijk op ziekte van hun kind of het verlies van dierbaren. Door de inzichten, aangereikt door Psychosofia, krijgen ze een heel ander mensbeeld, een ander Godsbeeld en ook een andere innerlijke houding ten opzichte van datgene wat er gebeurt. Die inzichten zijn altijd een emotioneel raken geweest.”<sup>69</sup>

“Bij bepaalde cliënten zie ik duidelijk dat zij contact hebben gekregen met hun eigen innerlijk Zijn. Dat werkt door naar hun verhouding met hun kinderen, dat werkt door in de werksituatie.”<sup>70</sup>

### **1.5 De praktijk maatschappelijk**

Zoals we in § 1.2.4 zagen benadert Psychosofia de maatschappij ook vanuit de indeling van de menselijke uitingen in de velden of terreinen in de maatschappij. Naast de maatschappelijk gerichte activiteiten kunnen ook de religieuze activiteiten onder deze benadering worden begrepen. De religieuze activiteiten, de zogenaamde Tempelvieringen, vallen vanaf 1985 onder de stichting Orde voor Universele Eenheid.



De maatschappelijke activiteiten vallen vanaf begin negentiger jaren onder de stichting Psychosofia.

Het begrip Psychosofia kan in een ruime en in een beperkte betekenis worden gebruikt. Met het begrip Psychosofia in ruime betekenis wordt het geheel aan leringen en uitingsvormen aangeduid. In die betekenis is het begrip Psychosofia tot nu toe gebruikt. Het begrip Psychosofia in beperkte betekenis kan als volgt worden omschreven. Psychosofia en de Orde zijn twee aparte stichtingen die uit dezelfde bron van inspiratie voortkomen. Zij zijn echter volkomen onafhankelijk van elkaar. De uitingsvormen zijn geheel verschillend. “De Tempelvieringen zijn gericht op een innerlijke beleving van en de uiteindelijke eenwording met het eigen Goddelijk Zijn. Psychosofia is meer maatschappelijk gericht op educatie, kennisoverdracht, spirituele genezing enzovoort, ook met het doel tot eenwording te komen, alleen de weg verloopt anders. De activiteiten van Psychosofia kunnen een aanvulling zijn op die van de Orde en omgekeerd, maar zijn niet noodzakelijk.”<sup>71</sup>

De bespreking van beide stichtingen plaats ik in het historisch perspectief.

### **1.5.1 Orde voor Universele Eenheid**

Toen Zohra de teksten had ontvangen, werden ze besproken op zogenaamde meditatie-avonden. Zo'n avond werd bij Zohra thuis of bij een van de geïnteresseerden thuis gehouden. Vanaf 1977 werden de meditatie-avonden omgezet in Lotusdiensten. De naam was afkomstig van het centrum de Open Lotus waar Zohra genezingen verrichtte en waar cursussen werden gegeven. Later zijn de diensten Tempelvieringen gaan heten. Dienst was een te beladen woord. Vanaf 1985 zijn de Tempelvieringen ondergebracht in een stichting: de Orde voor Universele Eenheid. Binnen deze stichting was aanvankelijk ook nog een inwijdingsschool.<sup>72</sup>

Een Tempelviering is een viering waarbij geïnteresseerden samenkomen in een speciaal ingerichte ruimte. Er is een vaste groep van medewerkers die bij toerbeurt een taak vervullen in en om de viering. Er zijn vaste teksten en vaste handelingen. Tijdens de viering worden kaarsen aangestoken, er wordt gezongen, gebeden, naar muziek geluisterd, gemediteerd. De Tempelvieringen zijn later naar soort uitgebreid met de kringviering (vereenvoudigde Tempelviering), 4-wijdingsviering, geboorte-, trouw- en overgangsviering, 40-dagenviering en de bevestigingsviering. De 4-wijdingsviering is voor licht, water, vuur en aarde. De geboorte-, trouw- en overgangsvieringen begeleiden de mens op belangrijke momenten in zijn leven. De 40-dagenviering is na het overlijden. De bevestigingsviering is voor het bevestigen van functionarissen.<sup>73</sup>

Wat is het doel van de Tempelvieringen? “Het doel van de vieringen bij het ontstaan is de zoekende mens gelegenheid te bieden om tot een vernieuwde innerlijke beleving van religie en godsbesef te komen.”<sup>74</sup> In de afgelopen 25 jaar is het doel wel anders verwoord maar het wezen is hetzelfde gebleven.

Is de Tempelviering een individueel of collectief gebeuren? “Tempelviering kan onder de individuele beleving vallen maar heeft wel degelijk ook een collectief element. Er zijn mensen die er behoefte aan hebben kennis tot zich te nemen en te verwerken en ook therapeutisch bezig te zijn via genezen. Dit is allemaal meer naar de maatschappij gericht. Anderen hebben de behoefte met elkaar te mediteren over een dienst, dat is dan een collectieve woorddienst. Maar er zijn ook mensen die helemaal geen behoefte hebben hieraan mee te doen, die alleen maar een viering bij willen

wonen. Dus het kan helemaal apart. Het komt er vaak op neer dat het samengaat maar de mogelijkheid is er dat het apart kan.”<sup>75</sup>

Wat was voor de deelnemers het waardevolle aan de Tempelviering? ”Soms komen mensen één keer, om dan vervolgens na een jaar pas weer een keer te komen. Het onderlinge contact voelt men als waardevol. De rust, de innerlijke stilte, de energie die ervaren wordt. De herkenning van iets wat in de mens leeft, het terugvinden daarvan. De bevrijding van de herkenning dat het goddelijke in jezelf aanwezig is.”<sup>76</sup>

Hoeveel mensen waren er bij de Tempelvieringen betrokken? “Later zijn er ook mensen van buitenaf gekomen. Er waren toen, alles bij elkaar, enige honderden mensen bij de vieringen betrokken. Op het laatst is er een groepje van tien overgebleven die de Orde vorm gaf. Op dit moment ligt het allemaal even stil omdat, zoals werd aangegeven, er een minimum aantal mensen kwam.”<sup>77</sup>

Bij een van de laatste vieringen in Zeist waren er zo’n 150 mensen aanwezig. In het begin waren het dezelfde personen die de vieringen bezochten. Later wisselden de personen. Meestal waren er iets meer vrouwen dan mannen; de leeftijd was vanaf ongeveer 30 jaar en ouder. De mensen zijn vrij om te komen of te gaan. Er is geen lidmaatschap.”<sup>78</sup>

## **1.5.2 Psychosofia en de maatschappij**

Hieronder volgt een historisch overzicht van de activiteiten die Psychosofia naar de maatschappij toe ontplooiden en nog ontplooit.<sup>79</sup>

### **1.5.2.1 De zeventiger jaren**

In de aanloopfase was er nog geen organisatie. Er was onderling contact. Eind zeventiger jaren steeg de hulpvraag explosief door de publiciteit rond de genezing van een tv-persoonlijkheid. Toen kwam er behoefte aan organisatie. Het spirituele genezerscentrum de Open Lotus te Enschede werd in 1978 opgericht. In het centrum werkten paranormale genezers en psychotherapeuten. Ze werkten op hun eigen vakgebied vanuit de inspiratie van Zohra.

Naast genezing kreeg ook het religieuze aandacht in het centrum. “Het religieuze heeft toen vorm gekregen in een ritueel. Hoe met z’n allen om te gaan met de meditatie, de inwijding, de beleving. Een soort Nieuwe Tijds kerkdienst zou je kunnen zeggen.”<sup>80</sup>

Vanaf 1978 hield Zohra geïnspireerde inleidingen in Nederland en België. Een aantal daarvan werd in boeken gepubliceerd. Een eigen uitgeverij, Anubis, verzorgde de publicatie van boeken en cursusmateriaal.

In de zeventiger jaren waren er zowel in Nederland als België duizenden mensen actief en passief bij de activiteiten en organisatie betrokken.<sup>81</sup>

### **1.5.2.2 De tachtiger jaren**

Zohra hield grote genezingsbijeenkomsten in de Open Lotus waar mensen met hun ziektes of problemen naartoe kwamen. Er waren bijeenkomsten met 500 tot 700

mensen. In die jaren was er ook veel aandacht voor de hulpverlening, zowel naar gezondheidszorg als naar de psychische kant. Daaruit resulteerden diverse boeken en studiemappen. Er werd een eigen opleiding spiritueel genezen gestart: Opleiding tot Spiritueel genezerschap (OSG). Centraal stond het bewustzijn en niet het fysieke. Het genezende moest een positief effect hebben op het bewustzijn. De nieuwe houding had dan uitwerking op het fysieke vlak.<sup>82</sup>

Begin tachtiger jaren hield Zohra door het hele land bijeenkomsten over allerlei onderwerpen. De bijeenkomsten werden als spirituele bijeenkomst aangekondigd. Afhankelijk van wie er in de zaal zaten, werden onderwerpen behandeld als helen, spiritualiteit, doorgevingen, wereldpolitiek, euthanasie, orgaandonatie, het vrouwelijk aan-gezicht van God. Eind tachtiger jaren gaf Zohra leringsbijeenkomsten gericht op een klein publiek, doelgroepen.

Er werden ook spirituele cursussen ontwikkeld. K. Douven verzorgde de schriftelijke cursus *Handreiking Geestelijke Groei*. In 1985 werd de werkgroep 'Theologie en Spiritualiteit' opgericht, die de doorgevingen van Zohra met theologen besprak.<sup>83</sup> Een eigen communicatieblad, *Communicatie*, werd maandelijks uitgegeven tot eind 2005. Zes jaar geleden was het abonneebestand 1200. Eind 2005 was het bestand 700.

De eigen uitgeverij verzorgde de vele publicaties.

In 1982 werd de Orde De Open Lotus opgericht. Doel was het geven van cursussen voor de mens die op zoek was naar zijn of haar innerlijke waarheid. Orde De Open Lotus werd na diverse wijzigingen in de structuur vervangen door de stichting Psychosofie. Psychosofie betekent het zuiveren van het onderbewustzijn.

In de tachtiger jaren waren er tienduizenden mensen bij Orde De Open Lotus en stichting Psychosofie betrokken. Mensen van het eerste uur hadden inmiddels ook eigen, onafhankelijke centra gesticht.<sup>84</sup>

### 1.5.2.3 De negentiger jaren tot heden

De Opleiding Spiritueel Genezerschap is in 1992 omgevormd tot Vorming tot Spiritueel Genezerschap (VSG) en is inmiddels uitgegroeid tot een volwaardige hbo-opleiding in deeltijd, secretariaat te Zwammerdam. Grondslag voor de opleiding is de holistische visie van Psychosofia, waarbij wordt uitgegaan van de mens als eenheid van geest, ziel en lichaam. De vereniging van genezers vanuit Psychosofia (VGP) verzorgt de opleiding. De VGP is een zelfstandig orgaan en is onafhankelijk van Psychosofia. "Dit is een praktijkvoorbeeld hoe een aspect van de leringen van Psychosofia kan groeien en steeds verder integreert in de maatschappij."<sup>85</sup>

In de negentiger jaren bloeiden de eigen spirituele centra, opgezet door mensen van het eerste uur en werden er nog meer eigen centra opgezet of werd er een eigen praktijk gestart. Om enkele te noemen: Gouden Bloem, Stichting BIS en websites die cursussen aanbieden als Info-living, In-side, Max Alkadrie, Nieuwetijds kinderen, Monade, Marieke de Vrij.

In 1999 heeft Zohra al haar verantwoordelijkheden binnen Psychosofia aan het bestuur overgedragen om vrij te zijn voor een nieuwe fase in haar opdracht.

De eigen uitgeverij geeft met regelmaat boeken en brochures uit.

In de negentiger jaren had Psychosofia een eigen gebouw in Velp. Sinds november 2005 heeft Psychosofia geen eigen onderkomen meer.

In 1991 ging de stichting Psychosofie over in de stichting Psychosofia. Als basis voor Psychosofia dient het *Handvest*. Psychosofia betekent integratie van het eigen licht en van eigen wijsheid door de zuivering in de persoonlijkheid.

In de negentiger jaren waren er enkele duizenden mensen actief betrokken bij Psychosofia, exclusief de betrokkenen bij de eigen opgezette spirituele centra.<sup>86</sup>

#### **1.5.2.4 De toekomst**

Uit de afgenomen interviews blijkt dat er binnen Psychosofia een herbezinning gaande is. Hierdoor maken de activiteiten van Psychosofia pas op de plaats. Het knelpunt is dat naar buiten toe eigen interpretaties van de leringen als maatgevend worden gebracht. Maar eigen interpretaties kunnen ook te ver doorschieten. Momenteel, januari 2006, wordt er door enkele personen in overleg met Zohra gewerkt aan een nieuwe organisatievorm waarin de authentieke leringen centraal staan.<sup>87</sup>

### **1.6 Antwoord op de vraag wat Psychosofia is**

Psychosofia is een innerlijk spirituele levensbeschouwing, ontstaan in deze tijd. Uitgangspunt is dat de mens het goddelijke in zichzelf heeft. Ook de medemens heeft het

goddelijke in zichzelf. Door het ego te overwinnen, zal men steeds meer vanuit het goddelijke leven en de medemens vanuit liefde en gelijkwaardigheid gaan benaderen.

Als er in de toekomst voldoende mensen zijn die leven vanuit het besef van de eenheid met het goddelijke, dan zal de mensheid in staat zijn de komende gedeeltelijke of gehele wereldvernietiging te voorkomen.

## Hoofdstuk 2 Psychosofia: maatschappelijk handelen

Wat is maatschappelijk handelen bij Psychosofia?

In het vorige hoofdstuk is Psychosofia vanuit haar eigen opvattingen benaderd, het zogenaamde binnenperspectief. Wil ik maatschappelijk handelen bij Psychosofia op de juiste wijze omschrijven dan is de vraag voor mij met de informatie uit het vorige hoofdstuk onvoldoende te beantwoorden. Zijn bepaalde thema's uniek voor Psychosofia of komen de thema's ook bij andere groepen of in een bepaalde stroming voor? Door het buitenperspectief in te nemen, heb ik een beter overzicht en kunnen de thema's op hun waarde worden ingeschat. Hierdoor wint de op de thema's gebaseerde omschrijving van maatschappelijk handelen aan betrouwbaarheid.

Thema's van Psychosofia vergelijken met gelijksoortige thema's in de algemene literatuur is één ding. Invloeden traceren die op de leringen van Psychosofia hebben ingewerkt, is iets heel anders. Psychosofia stelt dat het zoeken naar invloeden op de leringen een bezigheid is die voortkomt uit de verkeerde vraagstelling. De meesters geven de leringen in het hier en nu aan Zohra door. De leringen worden als waar ervaren. De meesters geven op andere plaatsen leringen door die aan die plaatsen zijn aangepast. In andere tijden gaven zij leringen door die aan die tijden waren aangepast. Dat de leringen inhoudelijk op elkaar lijken, heeft niets te maken met invloeden van iets of iemand maar met de waarheid die altijd geldend is. Aangepast aan de tijd en de situatie is alleen de vormgeving.

Wil ik, vanuit het buitenperspectief, op invloeden wijzen dan dient er naar mijn idee sprake te zijn van tweerichtingsverkeer. Om invloeden te traceren, zijn er aanwijzingen noodzakelijk vanuit de persoon of zaak waaruit kan worden opgemaakt dat er sprake is van beïnvloeding. Zijn die aanwijzingen er niet dan kan ik slechts wijzen op overeenkomsten. Bij gebrek aan aanwijzingen vanuit Psychosofia kan ik vanuit het buitenperspectief slechts op overeenkomsten wijzen. Die overeenkomsten leg ik dan eenzijdig aan.

Een ander punt. Hoe is Psychosofia te typeren? Onder het verzamelbegrip *Nieuwe religieuze bewegingen* die na 1960 zijn ontstaan, is *New Age* één van de categorieën.<sup>1</sup> Bij deze stel ik, vanuit het buitenperspectief, dat Psychosofia een spirituele groepering is die alle kenmerken van *New Age* heeft. In hoofdstuk 3 ga ik op de kenmerken van de *New Age* beweging in en ook op de unanieme afwijzing van het 'etiket' *New Age* door de geïnterviewden van Psychosofia.

In dit hoofdstuk pas ik voornamelijk literatuuronderzoek toe. Ik maak gebruik van informatie uit mijn interviews en uit literatuur van Psychosofia. De informatie vergelijk ik met soortgelijke informatie in de algemene literatuur. Om de informatie zo breed mogelijk te houden, raadpleeg ik twee auteurs, te weten W.J.Hanegraaff<sup>2</sup> en S.J.Sutcliffe<sup>3</sup>. In Hanegraaffs benadering moet *New Age* naar zijn ideeën, gezien worden als een hedendaagse voortzetting van de Europese esoterische traditie. Sutcliffe benadert *New Age* als een diffuse verzameling van zoekende individuen in het veld van de alternatieve spiritualiteit.<sup>4</sup> De alternatieve spiritualiteit is een vermenging van de kenmerken van de zoekers met populistische waarden en de populaire cultuur. De kenmerken van de zoekers zijn: tegen de geïnstitutionaliseerde religie, tegen de rationaliteit van de Verlichting, amateur denkers, zelfonderricht en doe-het-zelf mentaliteit.<sup>5</sup>

Dit hoofdstuk is als volgt ingedeeld: Eerst behandel ik de vraag of de levensbeschouwing van Psychosofia spiritueel is (§2.1). Daarna ga ik in op de dreigende wereldvernietiging en bewustwording van het goddelijke (§2.2). Vervolgens wordt de relatie tussen spiritueel genezen en de innerlijk religieuze levensbeschouwing aan de orde gesteld (§2.3). Ten slotte omschrijf ik het maatschappelijk handelen bij Psychosofia (§2.4).

## 2.1 Is de levensbeschouwing van Psychosofia spiritueel ?

Vanuit het buitenperspectief rijst de vraag of de levensbeschouwing van Psychosofia onder de definitie van spiritualiteit valt. Psychosofia zelf kent verschillende definities voor het begrip spiritualiteit, zie §1.1.3. Tijdens de colleges bleek dat ook het buitenperspectief vele definities kent.<sup>6</sup> Om enkele van de behandelde definities of omschrijvingen te noemen: “Het streven om op min of meer methodische wijze het leven te doen beantwoorden aan een transcendente zin” (K. Bras); “Christian spirituality concerns and embraces the whole life” (A dictionary of christian spirituality); “The opening of oneself for the Divine Spirit and the life in harmony with her” (A.Esser).

Welke definitie uit het buitenperspectief kies ik? Kiezen betekent dat er een criterium moet zijn dat het kiezen mogelijk maakt. Ik heb één criterium. De definitie of definiëring mag niet expliciet of impliciet de spiritualiteit van het orthodoxe christendom als uitgangspunt hebben. Ik wil de spiritualiteit van nieuwe spirituele groeperingen vanuit hun eigen uitgangspunten en vanuit deze tijd benaderen. Naar mijn mening sluit de volgende omschrijving het beste aan bij mijn criterium. De kenmerken van spiritualiteit in onze postmoderne samenleving zijn<sup>7</sup>:

- Verlangen naar en passie voor een immanente-transcendente god, zoektocht naar het goddelijke.
- Het gaat om een attitude, een levenshouding, een proces.
- Kritiek op de volgende dualismen:
  - geest en lichaam,
  - verstand en gevoel,
  - maatschappij en religie,
  - man en vrouw.

De spiritualiteit is gebonden aan de postmoderne samenleving waarin de volgende tendensen zichtbaar zijn: differentiatie van subsectoren, individualisering, pluralisering van tradities en secularisatie of privatisering van religie.

In hoeverre voldoet Psychosofia aan de drie kenmerken?

Het eerste kenmerk is verlangen en passie voor een immanent-transcendente god. Volgens Psychosofia hebben wij als mens de godsvonk in ons. Onze menselijke geest is een deeltje van de Geest, de Scheppende Kracht. Ons leven is niet een zoektocht naar het goddelijke buiten ons, wij mensen hebben ten diepste weet van het goddelijke in ons. Waar het om gaat is het ons volledig bewust worden van onze verbinding met Geest. De mens heeft de geest Gods in zich, “(...) maar het verkeert nog in een embryonale vorm in het bewustzijn. Zodra de mens in zijn bewustzijn accepteert en begrijpt dat het de gehele persoonlijkheid daarnaar kan richten, gaat het embryo groeien. Het bewustzijn van de mens was daar nog niet aan toe.”<sup>8</sup>

Aan het eerste kenmerk voldoet Psychosofia.

Bij het tweede kenmerk is er sprake van een attitude, een levenshouding. Bij Psychosofia gaat het om een levenshouding, het geleefde leven, niet een voorgeschreven levenswijze. Het gaat om de eigen ervaring. Dat er sprake is van een levenshouding, blijkt uit een van de interviews. “De kloosterling wilde God dienen, leven in God. Hij dacht door een bepaald leven te leiden God te bereiken. Dus: hoe kom ik bij God? Nu wordt het vanuit Psychosofia anders gesteld. Je hoeft God niet te bereiken. God zit in je. Hoe breng ik God naar buiten. Leven in God wil zeggen, leven in verbinding met het goddelijke in mij. Als je God bereikt hebt, volgt daaruit een bepaalde levenshouding. Niet zozeer een levenswijze want die behoort bij de vroegere visie op God.”<sup>9</sup>

Ook aan het tweede kenmerk voldoet Psychosofia.

Het derde kenmerk is kritiek op onder andere de volgende dualismen.

*Dualisme geest en lichaam.* Psychosofia baseert zich op de eenheid van stof en geest en wijst met de volgende redenering het dualisme geest en lichaam af. Door verduistering van het ego ziet de mens de verbondenheid met God niet en leeft de mens ook niet vanuit de verbondenheid met God. In deze tijd leven wij nog vanuit de ratio en het gevoelsmatige maar als de verduistering is opgeheven dan leven we vanuit een diepere laag, namelijk het goddelijke. Alles is eenheid omdat het goddelijke in alles is: het menselijke, het dierlijke, het plantaardige en het minerale. Bij de mens kan het goddelijke in de persoonlijkheid, de materie, doordringen. Het is alleen de mens die zich de eenheid van het goddelijke en de materie bewust wordt.

Ook het *dualisme maatschappij en religie* wijst Psychosofia af, of zoals Zohra zegt “Iemand die zich bewust is dat hij een geest Gods is, een zonne-engel, een Godsvonk, het Licht van Ahoera Mazda of noem maar op, moet daarmee werken in zijn dagelijkse leven midden in de maatschappij (...) De positieve kant van macht en kracht is, dat je deze kunt gebruiken om je medemens in Liefde tegemoet te treden. Dat is wat er wordt bedoeld met de integratie van spiritualiteit in de maatschappij.”<sup>10</sup> Naar mijn mening is het wezenlijke bij deze positiebepaling: het gericht zijn op de ander en de maatschappij. Het gaat niet primair om de eigen omvorming, dat is wel de voorwaarde maar niet het doel.

Het *dualisme man en vrouw* wijst Psychosofia eveneens af. “Pas wanneer de mens inziet en kan begrijpen dat de vrouw het mannelijke in zich heeft en de man het vrouwelijke, kunnen zij tot een werkelijke eenheid in zichzelf komen. Zolang de mens dit niet kan inzien, zullen de man en de vrouw dit als een dualiteit ervaren. Een onnatuurlijke dualiteit, omdat ieder mens het mannelijke en het vrouwelijke in zich vertegenwoordigd heeft.”<sup>11</sup>

Ten slotte is ook het derde kenmerk op Psychosofia van toepassing.

Samenvattend: Psychosofia voldoet aan de definiëring van spiritualiteit in onze postmoderne samenleving. Dat geeft mij de volgende verheldering. De relatie tussen mens en het goddelijke is aanwezig. Bij het goddelijke ligt de nadruk op de immanentie. De relatie tussen de mens en het goddelijke wordt beleefd. Vanuit de beleving ontwikkelt zich een levenshouding.

## **2.2 Wereldvernietiging en bewustwording van het goddelijk Zelf**

Uit hoofdstuk 1 blijkt dat bij Psychosofia het verhinderen van de dreigende wereldvernietiging en de bewustwording van het goddelijke in de mens, twee belangrijke thema's zijn. Beide thema's kan ik niet goed plaatsen, kan ik niet goed inschatten. Bij mij rijst het vermoeden dat beide thema's naar New Age verwijzen. Er kan nu een algemene vraag worden gesteld. Zijn beide thema's te plaatsen in het veld van New Age? Hiertoe raadpleeg ik de algemene werken over New Age van W. J. Hanegraaff<sup>12</sup> en S. J. Sutcliffe.<sup>13</sup>

Zijn hun beschrijvingen, die zich voornamelijk op de Amerikaans-Engelse context richten, toepasbaar op de Nederlandse situatie? Voor Hanegraaff wel. Er zijn geen wezenlijke redenen te veronderstellen dat er van Nederlandse regionale varianten invloeden zouden uitgaan op de interpretatie van de New Age-religie op zich. Bovendien: "Nor is there any indication that specific Dutch or German authors have made contributions to New Age thought crucial enough to necessitate the inclusion of their works."<sup>14</sup>

Beide auteurs signaleren in een bepaalde periode bij New Age een omslagpunt. Dit omslagpunt neem ik als vertrekpunt. Hanegraaff signaleert de omslag in de late zeventiger jaren. Er komen dan stromingen opzetten die zichzelf gaan zien als de New Age *beweging* in het hier en nu, terwijl de voorafgaande groeperingen zich bezig hielden met de komst van een nieuw *tijdperk*. Sutcliffe ziet 1970 als het omslagpunt waarbij het begrip New Age in Engeland inhoudelijk een radicale wijziging ondergaat ten opzichte van de periode vóór 1970: van apocalyptisch en eschatologisch naar menselijk en expressief.

In §2.2.1 en §2.2.2 behandel ik de twee thema's aan de hand van de literatuur. In §2.2.3 vergelijk ik de thema's uit de literatuur met de thema's bij Psychosofia.

### **2.2.1 Karakteristiek vóór de omslag**

In de jaren vóór de omslag ziet Hanegraaff twee stromingen, één in de vijftiger jaren en één in de zestiger jaren.<sup>15</sup>

De stroming uit de vijftiger jaren is verbonden met de Ufo-cultus in Engeland. Deze cultus heeft een apocalyptisch gekleurde visie. De aarde zou een nieuwe fase ingaan. De komst van de nieuwe fase zou gepaard gaan met aardbevingen, vloedgolven, wereldoorlogen of met ineenstorting van de economische en politieke orde. Als gevolg hiervan zou de oude beschaving grotendeels vernietigd worden. Bij de mensen die overleefden, zou een nieuw bewustzijn centraal staan. In zijn spirituele verlichting zou de mens worden begeleid door engelen of spirituele meesters of emissies van buitenaardse wezens. Er zou nu een geheel nieuwe beschaving ontstaan. De nieuwe beschaving zou een *aards* rijk van vrede worden en niet een *hemels* rijk van vrede. De astrologen noemden dit nieuwe tijdperk: het Aquarius-tijdperk.

De apocalyptische visie week sterk af van de christelijke visie met zijn gehele vernietiging van de aarde en het vestigen van het transcendent rijk Gods.

De metafysische visie ontleende de Ufo-cultus aan het theosofische systeem van Alice Bailey. Voor Hanegraaff is de stroming uit de vijftiger jaren de voorloper van New Age.

De culturele tegenstroom uit de zestiger jaren bestaat uit verschillende gemeenschappen. Zij hebben een sterk gewijzigde apocalyptische toekomstvisie, de millennium-visie. Ook deze stroming gaat uit van een naderend nieuw tijdperk, het



Aquarius-tijdperk. Niet door een gedeeltelijke vernietiging van de aarde maar door een bovennatuurlijk gestuurd evolutieproces. Dit evolutieproces is gericht op de volwassenheid van de wereld. De mens speelt in dit evolutieproces de rol dat hij het proces kan bespoedigen of vertragen en het is pas na de collectieve inspanning van de mens dat een soort messiaans koninkrijk verschijnt. De mens kan begeleid worden door een spiritueel fenomeen dat als reddend principe of een reddende energie fungeert. Vaak aangeduid met ‘de Christus’.

Deze stroming is van origine Engels met een theosofische en antroposofische inslag. Hanegraaff noemt de stroming uit de zestiger jaren *New Age sensu stricto*, *New Age* in beperkte zin. Deze groepering beschouwt hij als het begin van *New Age*.

### 2.2.2 Karakteristiek ná de omslag

Voor Hanegraaff is na de omslag de *New Age*-Beweging ontstaan, een overkoepelend begrip voor diverse groeperingen en individuen. Hij noemt deze beweging *New Age sensu lato* waarvan de hierboven genoemde *New Age sensu stricto* een onderdeel blijft. De beweging is niet met één tendens te karakteriseren omdat ze zo divers is. Hij gaat dan ook uit van vijf tendensen<sup>16</sup> voor wat hij noemt de *New Age*-religie. Voor de scriptie beperk ik mij tot drie relevante tendensen.

- Het proces van evolutie van het bewustzijn staat centraal bij de betekenis van het leven, leven na de dood en de ethiek maar ook voor de discussies over de kosmos, de wereld en de menselijke samenleving.
- Psychologiseren van de religie en heiligen van de psychologie. De evolutie van het bewustzijn zal leiden tot een volmaakte gnosis of verlichting. Zelf-realisatie en God-verwerkelijking gaan daardoor samen vallen. Het *New Age* principe ‘We create our own reality’ is gebaseerd op het principe van de volmaakte verlichting.
- Verwachtingen van een komend nieuw tijdperk.

Voor Hanegraaff is de *New Age sensu lato*: typisch Amerikaans, transcendentalistisch/metafysisch, met het komende tijdperk als één van de vele onderwerpen waarmee men zich bezig houdt.<sup>17</sup> De basis is de Amerikaanse Harmonial Religion van de *New Thought* waarin de psychologische component van fundamenteel belang is. De tendens tot psychologiseren is bij de *New Age sensu stricto* totaal afwezig.<sup>18</sup>

Sutcliffe geeft de volgende karakteristiek van de *New Age* vóór en ná de omslag van 1970.<sup>19</sup> De stromingen uit de jaren voor 1970 zijn voortgekomen uit de Anglo-Amerikaanse subcultuur die een apocalyptisch millenisme (of: millenarisme) voorstonden. Zij zijn ascetisch, puriteins en wereldvreemd. De diversiteit aan stromingen in de jaren na 1970 zijn emotioneel expressief, hedonistisch en sterk op de wereld gericht. Om deze karakteristiek iets uitgebreider weer te geven. In de jaren vijftig en zestig is het begrip *New Age* gebruikt als apocalyptisch zinnebeeld van een nieuw tijdperk. Meesters waarschuwen voor het komende onheil dat onze aarde zal treffen. De meesters ‘openbaren’ aan hun medium hoe de volgelingen zich kunnen inzetten voor de redding van ons allen. Die volgelingen staan meestal wereldvreemd aan de rand van de samenleving. Het valt op dat praktisch alle media vrouw zijn. Na 1970 komt er een nieuwe generatie, die van de babyboomers. Bij hen staat de zelfrealisatie in het hier en nu centraal. De afgelopen decennia is de ‘focus’ verschoven van de bedreigde wereld naar het minutieuze zelfonderzoek van ons binnenste en de zoektocht naar het

Zelf. Binnen een breed gedragen cultureel populisme ontstaat in het hier en nu een netwerk aan spirituele sessies en healingpraktijken.

De omslag is ook anders aan te geven.<sup>20</sup> Het subjectivisme komt centraal te staan en de kans om een sociale basis te leggen voor een toekomstige maatschappij is daarmee prijsgegeven.

Ook Sutcliffe signaleert dat er na 1970 een wirwar aan groeperingen en individuen met het etiket New Age wordt benoemd en dat er zelfs sprake is van een New Age Beweging. Voor Sutcliffe is het begrip New Age een lege hul geworden. Hanegraaffs begrip New Age-Beweging verwerpt hij omdat het begrip niet of nauwelijks sociologisch is onderbouwd.<sup>21</sup> Overziet hij de belangrijke werken van wetenschappers over het onderwerp New Age, waaronder het werk van Hanegraaff, dan is er een verscheidenheid aan uitgangspunten. "The fact is, no one is sure."<sup>22</sup> In het licht van die uitspraak is Hanegraaffs beschrijving slechts één van de beschrijvingen maar wel een boeiende én waardevolle beschrijving.

### **2.2.3 Vergelijking Psychosofia-thema's met de thema's uit de literatuur**

Uit het voorgaande literatuuronderzoek blijkt dat de twee thema's bij Psychosofia, het voorkomen van de dreigende wereldvernietiging en de bewustwording van het goddelijke in de mens, in de overzichtsliteratuur van Hanegraaff en Sutcliffe duidelijk herkenbaar zijn en in een bepaalde periode zijn te plaatsen.

In de hierna volgende tekst vergelijk ik beide thema's van Psychosofia met de thema's uit de literatuur. Ten slotte ga ik na hoe Psychosofia de relatie tussen de thema's legt.

#### **2.2.3.1 Vergelijking thema het voorkomen van de wereldvernietiging**

Vergelijk met de stroming uit de vijftiger jaren.

- Ook bij Psychosofia staat de mensheid aan de vooravond van een nieuwe tijdperk, het Aquarius-tijdperk.
- Bij Psychosofia waarschuwen de meesters voor een komende, gedeeltelijke vernietiging van de wereld. De waarschuwende meesters en de wereldvernietiging vinden we bij de groeperingen van de vijftiger jaren terug.
- De redding wordt bij Psychosofia op een eigen wijze gerealiseerd. Bij hen is het niet een spirituele actor die redt maar is het de mens zelf die de wereld redt. De mens kan zelfs de gedeeltelijke wereldvernietiging voorkomen. Immers, er is de oproep van de meesters aan de mensheid de gedeeltelijke wereldvernietiging te voorkomen. Hiermee koppelt Psychosofia de aankondiging van de vernietiging en de komst van de redder aan elkaar. Het zijn de meesters die waarschuwen voor de catastrofe én zij geven onmiddellijk aan hoe de catastrofe kan worden voorkomen. Voor de groeperingen in de vijftiger jaren was de komende wereldvernietiging een feit. Nu, vele tientallen jaren later in een nog steeds bestaande wereld, is bij Psychosofia de komende wereldvernietiging een mogelijkheid. En die mogelijkheid heeft de mens zelf in handen.

Vergelijking met de stroming uit de zestiger jaren.

- Ook bij Psychosofia komt de wereld in een nieuwe fase van het bovennatuurlijke evolutieproces. Die evolutie manifesteert zich met name bij de mens die in een

nieuwe fase van zijn bewustzijnsontwikkeling komt. In deze nieuwe fase wordt de mens zich bewust van zijn Christusbewustzijn.

- De spirituele actors zijn bij Psychosofia aanwezig als de hiërarchie van de Meesters van Liefde en Wijsheid onder leiding van Meester Jezus. Zij begeleiden de mens in deze nieuwe fase van bewustzijnsontwikkeling.
- Bij Psychosofia wordt ook een soort messiaans rijk in het vooruitzicht gesteld maar op een heel eigen wijze ingevuld. Door zich te laten leiden door het bewustzijn van de Geest, kan de mens na vele reïncarnaties tot volledig herstel van alle kwalen komen, van alle ziektes in de stof. De mens zal dan niet meer lijden.<sup>23</sup> In dit geval redt de mens zichzelf in de zin van innerlijk verlossen. De meesters begeleiden slechts.

Twee opmerkingen. Ten eerste: bij Psychosofia is het gedachtegoed van de stroming uit de vijftiger jaren verweven met het gedachtegoed van de zestiger jaren. Ten tweede: tot twee keer toe zien we dat het de mens zelf is die zich moet redden. Er is geen instantie van buitenaf. Hier komt het fundamentele uitgangspunt van Psychosofia aan de oppervlakte: het goddelijke is niet buiten de mens, nee, het goddelijke zit in de mens.

### **2.2.3.2 Vergelijking thema de bewustwording van het goddelijke**

Welke elementen vinden we bij Psychosofia terug?

- Hanegraaffs tendens van de evolutie van het bewustzijn vinden we ook bij Psychosofia terug.
- Sutcliffes minutieuze zelfonderzoek komt overeen met het zelfonderzoek bij Psychosofia dat een sterke psychologische inslag heeft. Het gaat bij Psychosofia om aandacht voor het proces van innerlijke zuivering van het eigen denken en de eigen emoties. Vervolgens om het onthechten van de overheersing van begeerten en dwangmatigheden. Anders dan het psychologische zelfonderzoek bij Sutcliffe, is bij Psychosofia het zelfonderzoek uiteindelijk gericht op het ervaren van het goddelijke in de mens.
- Uiteindelijk zal het proces van de volmaakte gnosis leiden tot het samenvallen van zelf-realisatie en God-verwerkelijking, stelt Hanegraaff. Ogenscheinlijk gebeurt dat bij Psychosofia ook. Er is een verschil. Je zou uit Hanegraaffs constatering kunnen opmaken dat het doel is bereikt: de menselijke pool en de goddelijke pool vallen samen. De mens is volledig omgevormd. Bij Psychosofia is de zelfrealisatie het middel om het doel te bereiken: te leven vanuit het goddelijke, dat inhoudt betrokken te zijn op de ander en de maatschappij. Misschien wordt het verschil veroorzaakt doordat Hanegraaff zijn bevindingen op macro-niveau formuleert en ik mijn bevindingen op micro-niveau formuleer. Er is een tweede verschil. De zelfrealisatie is niet louter een kwestie van psychologie. Van het begin af aan wordt het proces van zelfrealisatie in een spirituele, religieuze context geplaatst.
- In het vorige punt is al aangehaald: door te leven vanuit geest, de innerlijke godsvonk, richt de mens zich noodzakelijkerwijs op de ander en de maatschappij. De betrokkenheid bij Psychosofia op de ander en de maatschappij is groot. Dit in tegenstelling tot Sutcliffe die stelt dat na de omslag het subjectivisme domineert en het sociale in de maatschappij wordt veronachtzaamd. Als algemene tendens lijkt mij dat juist. Op micro-niveau blijft bij Psychosofia de gerichtheid op de samenleving van de groeperingen uit de jaren vijftig en zestig doorklinken.

Er is één punt nog niet besproken, namelijk de premisse van Psychosofia: het goddelijke zit in de mens. Uit Hanegraaffs exposé<sup>24</sup> blijkt dat New Age de visie aanhangt van een Uiteindelijke Bron waaruit alles voortkomt én de visie dat de scheppende kracht zelf ook in de schepping aanwezig is en wel in alles wat bestaat. Transcendent en immanent. Dit dualisme is terug te voeren op Plato's filosofie. De meeste New Age-schrijvers benadrukken de immanentie van God. Als de immanente kracht als God<sup>25</sup> wordt aangeduid, gaat het bij New Agers om de innerlijke ervaring van het goddelijke. Die ervaring is op verschillende manieren uit te drukken maar God zal nooit in een concept worden weergegeven. De essentie van God stijgt uit boven de begrensde taal. Toch zijn er in de literatuur aspecten aan te wijzen waarmee naar God wordt verwezen, bijvoorbeeld als energie, als levenskracht of als liefde. Ook de liefde wordt dan als een kracht gezien.

Ook bij Psychosofia zien we het dualisme de Uiteindelijke Bron en het goddelijke in de mens. Ook bij Psychosofia wordt het goddelijke in de mens aangeduid met levenskracht, energie en liefde. Zij breidt deze aanduiding uit – binnen de door mij doorgenomen literatuur – door het goddelijke in de mens, in navolging van de gnostiek, aan te duiden als de godsvonk.

Enkele opmerkingen. Het kenmerkende na de omslag is het zelfonderzoek als psychologisch proces. Ook Psychosofia heeft dit kenmerk. Bij Sutcliffe gaat het om het zelfonderzoek op zich als hulpmiddel voor zijn antropologisch onderzoek. Bij Psychosofia ligt een sterk accent op het zelfonderzoek maar in relatie met het nieuwe bewustzijn dat naar het goddelijke in de mens voert. Hiermee sluit Psychosofia nauw aan bij Hanegraaffs tendensen na de omslag. Bij Psychosofia gaat het uiteindelijk om de gerichtheid op de ander en de maatschappij. Bij Sutcliffe is de sociale gerichtheid juist een kenmerk van stromingen vóór de omslag. In Hanegraaffs visie is Psychosofia nog steeds te herkennen als een groepering van de New Age sensu stricto.

### **2.2.3.3 Synthese bij Psychosofia**

Naar mijn mening is er bij Psychosofia geen scheiding tussen het thema 'voorkomen van de dreigende gedeeltelijke wereldvernietiging' en het thema 'het goddelijke van de mens zelf'. Geen scheiding tussen vóór de omslag en ná de omslag. Integendeel, Psychosofia brengt de thema's tot een synthese. Hoe doet ze dat? Ik denk als volgt.

De komende gedeeltelijke wereldvernietiging is af te wenden. Het is de mens zelf die de redding kan brengen. De mens van nu is zich bewust dat hij het goddelijke in zich heeft. Door het individuele proces van zuivering, onthechting en één worden met de goddelijke natuur in zichzelf, komt er een diepere godsbeleving. De mens gaat anders handelen. Dat de mens handelt vanuit een diepere godsbeleving heeft zijn effect op de ander. De ander zal positief worden beïnvloed. Op zijn beurt zal ook de ander zich bewust kunnen worden van het goddelijke in zichzelf. Als nu voldoende mensen vanuit de diepere godsbeleving leven, kan de mentaliteit van leven vanuit begeerten en het ego worden overwonnen. Er zal dan een nieuwe samenleving zonder lijden ontstaan. De wereldvernietiging die wij over onszelf kunnen afroepen, kunnen wij ook door ons zelf voorkomen.

### **Samenvattend**

Welke verheldering heeft deze paragraaf gegeven? Ten eerste: beide thema's van Psychosofia zijn algemeen bekend in New Age. In die zin is Psychosofia niet uniek, zij het dat Psychosofia de thema's op een eigen wijze met elkaar verbindt. Ten tweede: het goddelijke in de mens is nu te plaatsen. Ten derde: bij Psychosofia is de gerichtheid op de ander en de maatschappij herkenbaar als kenmerk uit de beginperiode van de New Age.

## **2.3 Spirituele genezing en innerlijk religieuze levensbeschouwing**

In het geheel van de activiteiten die Psychosofia verricht, neemt het spiritueel genezen een prominente plaats in. Eind zeventiger jaren en begin tachtiger jaren ligt het accent op genezing.<sup>26</sup> Daarna is er een wisselend beeld. In de ene periode ligt het accent meer op het genezende aspect, de andere periode meer op het religieuze aspect. In de nabije toekomst zal Zohra's aandacht volledig op het religieuze zijn gericht. Hoe ligt bij Psychosofia de relatie tussen genezen en de innerlijk religieuze levensbeschouwing? Om de vraag te beantwoorden behandel ik eerst de begrippen healing, persoonlijke groei en self-healing uit de overzichtsliteratuur, daarna probeer ik de vraag te beantwoorden.

### **2.3.1 Healing, self healing en holistic healing**

De vele therapieën binnen New Age zijn te categoriseren onder het paraplu begrip *healing*. Hanegraaff volgt de opvatting van Arthur Kleinman om het begrip healing te omschrijven.<sup>27</sup> Bepalend is het onderscheid tussen 'disease' en 'illness'. 'Disease' is een afwijking in de structuur of functie van een orgaan of het lichamelijk systeem. De Westerse medische wetenschap behandelt dit soort klachten meestal als geïsoleerde gevallen. 'Curing' wordt dat genoemd.

Daarnaast is er 'illness', ziektes, die gerelateerd zijn aan de sociale, psychologische en spirituele condities van de zieke persoon. Behandeling is het domein van de 'healing'. Deze vorm van behandeling staat centraal in de traditionele culturen. De hele persoon wordt bij de behandeling betrokken: fysiek, emotioneel, mentaal en spiritueel. Daarbij wordt de persoon gezien als deel van zijn sociale omgeving en van zijn natuurlijke omgeving. New Age therapieën zijn sterk op de oorspronkelijke 'healing' betrokken en heten in onze cultuur 'alternatief'. Bij de behandeling van ziektes is het, zowel bij de traditionele 'healing' als bij de New Age therapieën, belangrijk aan de omgevingsfactoren een betekenis te geven.

Meestal is dit een religieuze betekenis. Hiermee herstellen de therapieën een relatie tussen 'healing' en religie. Bij de Westerse medische wetenschap wordt deze relatie verworpen. Het domein van 'healing' en het domein van de religie hebben met elkaar gemeen dat ze de menselijke zwakte en het menselijk lijden willen opheffen, zo stelt Hanegraaff. Door 'healing' en religie krijgt de mens genezing en redding. Maar er is nog een argument voor de relatie met religie. Vanuit een bredere visie op de kosmos is de mens geschapen als deel van de kosmos. De medische behandeling dient daarom te gebeuren vanuit een kosmologische of metafysische context.

Hanegraaff plaatst 'healing', vanuit zijn godsdienst-historische benadering, in de traditie.

Nauw verbonden met 'healing' is persoonlijke groei.<sup>28</sup>

‘Healing’ en religie zijn gericht op het opheffen van zwakte en lijden. Wat is dan het middel? Wil een mens zich bevrijden van zwakte en lijden dan zal de mens zijn menselijke vermogens moeten ontwikkelen om in contact te komen met het goddelijke in zichzelf. Dit is het proces van de persoonlijke groei. Op de persoonlijke groei, die positief gewaardeerd wordt, komt een grote nadruk te liggen. Die nadruk kan wel eens zo groot worden dat het middel een doel op zich wordt. Persoonlijke groei krijgt dan het welzijn als doel. Het doel welzijn is eveneens aan ‘healing’ toe te schrijven. ‘Healing’ en persoonlijke groei komen daardoor in zo’n nauwe relatie met elkaar dat het in veel gevallen moeilijk is aan te geven of een toegepaste methode religieus is of therapeutisch.

Tot zover Hanegraaff met enkele algemene opmerkingen over ‘healing’ en persoonlijke groei, begrippen die op zich, al naar gelang de specifieke context, accentverschuivingen in betekenis kennen.

Ook Sutcliffe bespreekt de alternatieve methoden onder een paraplu begrip: *holistic healing* of *alternative health*.<sup>29</sup> Hij volgt de indeling van M. Saks naar allopathische behandelingen en niet-allopathische behandelingen. Allopathisch is het behandelen van delen van het organisme met chemische medicamenten of door ze gedeeltelijk of geheel weg te snijden. De mens is dan een soort machine waarvan de onderdelen gerepareerd of vervangen kunnen worden. Dat is wat de gevestigde Westerse wetenschap doet. De niet-allopathische behandeling stimuleert, onder optimale condities, het herstel van een heel, ‘whole’, mens. De ‘holistic healing’ van New Age maakt gebruik van de niet-allopathische methode. Deze vorm van ‘healing’ omvat een cluster aan leringen over de oorzaken van ziektes en een breed spectrum aan therapieën. Voor Sutcliffe is de ‘holistic health’ doordrenkt van een populistisch ethos en een hoog doe-het-zelf gehalte. Het zelfhelend vermogen van de mens is het paradigma van de holistische benadering. De mens heeft een zelfhelend vermogen, ‘self-healing’, om zijn levenskracht, vitaliteit, temidden van zijn sociale omgeving te stimuleren. Iemands houding tegenover ziektes moet worden geherwaardeerd. De mens moet leren doorzien wat zijn ziekte is en door welke factoren zijn ziekte wordt bepaald. Er wordt zelfs een morele implicatie aan gegeven. Ziekte heet dan niet een toevallige gebeurtenis te zijn maar een gebeurtenis waaruit een levensles kan worden getrokken.

‘Holistic healing’ gaat uit van twee veronderstellingen die aan de New Age kosmologie zijn ontleend, te weten vitalisme en holisme. Met vitalisme wordt bedoeld dat het lichaam is bezield door een levenskracht, ook energie genoemd. Het lichaam is een microkosmos en weerspiegelt de macrokosmos. Beide zijn bezield door dezelfde goddelijke energie. Met holisme wordt bedoeld dat er op alle niveaus in de schepping gehelen, ‘wholes’, zijn én op biologisch niveau én op mentaal niveau én op spiritueel niveau. Deze gehelen bewegen uit zichzelf, handelen uit zichzelf en ordenen zichzelf zonder tussenkomst van een externe kracht.

Sutcliffe ontleent zijn opmerkingen over ‘holistic healing’ aan het discours in de tachtiger en negentiger jaren in Amerika, Zuid-Afrika, Engeland en zijn eigen bevindingen in Schotland. Hij ziet ‘holistic healing’ als een synchroon gebeuren terwijl Hanegraaff ‘healing’ diachroon bekijkt, als een voortzetting van een traditie waarin met name de religie voor de betekenis zorgt.

Met deze twee korte overzichten zijn enkele thema’s benoemd en behandeld. Bij Hanegraaff gaat het om ‘healing’ en de relatie met religie en vervolgens om persoonlijke groei als middel en als doel. Bij Sutcliffe gaat het om ‘self-healing’ als

paradigma en om ‘holistic healing’ met de twee veronderstellingen van holisme en vitalisme. Beide veronderstellingen zijn ontleend aan de New Age kosmologie.

### **2.3.2 Genezen bij Psychosofia**

Wat verstaat Psychosofia onder genezen en hoe ligt de relatie met de innerlijk religieuze levensbeschouwing?

Bij Psychosofia staat de zelfgenezing centraal: “ Want ik zeg u dat de verlossing, de genezing, van ieder mens in zichzelf ligt. Dat ieder mens de macht in zich heeft om zichzelf te genezen.”<sup>30</sup> Genezen doe je zelf. Dat doet niemand anders voor je. Het paradigma van ‘self-healing’ waarop Sutcliffe wees, is ook bij Psychosofia het uitgangspunt.

#### **2.3.2.1 Individueel genezen**

Psychosofia noemt het proces van genezen: spiritueel genezen. Het proces verloopt bij de individuele mens op de volgende wijze. De mens kan last hebben van een emotionele of mentale blokkade, bijvoorbeeld een diepgewortelde twijfel of een allesoverheersende angst of veel schuldgevoel of het neerdrukkende gevoel miskend te zijn. Je kunt hulp vragen. “De hulp die je kunt vragen is: ‘ik geef mij over aan het goddelijk Zijn in mijzelf’.”<sup>31</sup> Het eigen goddelijk Zijn is in totale verbinding met het hoogste kosmische Zijn, het Universele. Concreet kun je jezelf als volgt bevrijden.<sup>32</sup> Trek je dagelijks enkele minuten terug en probeer naar jezelf te kijken, zo objectief mogelijk. Je moet zo ontzettend diep in jezelf voelen, dat je kunt herkennen: dit is van mij. Dan pas ga je doorzien wat je allemaal is opgelegd. Je kunt je blokkades pas kwijtraken wanneer je nagaat waarom deze spanningen er zijn, wat de oorzaken daarvan waren, wat je eigen relatie daarmee is. Waarom liet je de spanningen toe, wat zond jezelf uit, wat lag er in jezelf klaar waardoor de spanningen invloed op je konden hebben. Dat is een moeizaam en langdurig proces. Hoe meer je jezelf tegenkomt, hoe meer begrip je voor jezelf kunt krijgen.<sup>33</sup> Je doorziet en je accepteert je blokkade. Je voelt je een unieke schepping en verbonden met het diepste in jezelf. Je kijkt nu heel anders naar jezelf en je overstijgt de blokkade. Je hecht er geen waarde meer aan, je wordt er onafhankelijk van. Op dit niveau ben je aangeraakt door het diepste in jezelf, je hoger zelf, het goddelijke Zijn in jezelf, het scheppende en herscheppende. Je beseft dat dit soort blokkades, hoeveel pijn ze ook doen op je levensweg, een bepaalde bedoeling hebben. Ben je er eenmaal doorheen dan ben je een ervaring rijker, je hebt meer begrip voor jezelf gekregen maar je bent ook een stukje verder gegroeid. Het is je persoonlijkheid die zich door de ervaringen verfijnt en tot een werkelijke eenheid met aspecten van de ziel kan gaan komen.<sup>34</sup> Het gaat dan om dat stuk van de ziel waar de verbinding zit met het hogere Zelf. Al de ervaringen leiden tot een grotere bewustwording. Bewustwording van het goddelijke dat in je zit. Door het goddelijke heb je de mogelijkheden in dit leven om je van je aangeboren condities vrij te maken.<sup>35</sup>

Of zoals een geïnterviewde zegt: “Met spiritueel genezen probeer je erachter te komen, wat die bepaalde ziekte, die bepaalde kwaal jou te zeggen heeft. Probeer je erachter te komen wat er aan leerproces nog aanwezig is. En dan kun je daarmee aan het werk gaan en dan stimuleer je je eigen creatieve, scheppende energie (...).”<sup>36</sup>

Op deze ethische implicatie wees Sutcliffe ook.

Door de aanwijzingen van Hanegraaff en Sutcliffe zijn er enkele thema's te onderscheiden. In de beschrijving van het proces van genezing zijn 'healing', religie en persoonlijke groei bij Psychosofia een eenheid, hoewel Zohra het begrip persoonlijke groei niet gebruikt.

In het genezingsproces bij Psychosofia vinden we ook Sutcliffe's twee veronderstellingen terug: de gehelen, 'wholes', en het vitalisme. Bij Psychosofia is de levenskracht ook een energie. Geen energie afgescheiden van het scheppingsprincipe maar er nog steeds mee verbonden.

### 2.3.2.2 De spiritueel therapeut

Psychosofia kent ook de spiritueel therapeut. De hulpverlener moet zijn hulp geven "(...) vanuit de gemeenschap die de hulpverlener in de geestelijke gebieden heeft met de persoon die hij hulp geeft."<sup>37</sup> De hulpverlener moet zelf in contact staan met het diepste in zichzelf. Dat diepste in hemzelf staat op zich in verbinding met de sferen, vanuit de gedachte dat ieder mens in kosmische eenheid leeft. De therapeut krijgt bij zijn hulpverlening hulp vanuit deze hogere sferen. "(...) je bent een fysieke inductor van hogere energieën en niet dat *jij* het allemaal voor elkaar krijgt."<sup>38</sup> Bij zijn hulp zal de therapeut de hulpvrager benaderen vanuit de gedachte dat de hulpvrager een uniek mens is die ook het goddelijke in zichzelf heeft. Door de energiegolven, in dit geval de hoogste golf, de geestesenergie, die de therapeut uitzendt naar de hulpvrager, zal de ander geraakt worden in zijn diepste zelf. Dit kan omdat, volgens Psychosofia, de therapeut en de hulpvrager in hun diepste op elkaar zijn afgestemd, niet alleen hier in hun lichaam op aarde maar ook in hun beider verbinding in hoger sferen. De hulpvrager zal zich zijn verbondenheid met het onaantastbare in zichzelf, het goddelijke, bewust worden en vanuit het nieuwe inzicht begrip voor zijn problematiek krijgen en hoe hij boven deze problematiek kan uitstijgen. De therapeut "kan alleen iets aanreiken, waardoor in die hulpvrager iets gaat werken, waardoor hij in zichzelf zijn eigen waarheid, zijn eigen zijn zodanig herkent, dat hij iets gaat doen met wat hem is aangereikt."<sup>39</sup>

Bij Psychosofia is in de behandelwijze van de therapeut in de loop van de jaren een verschuiving opgetreden. In het begin lag de nadruk meer op het fysiek genezen en niet op het emotionele. Ook het fysiek genezen werd vanuit een spirituele achtergrond benaderd. Naarmate de behandelwijze zich in de tijd ontwikkelt, verschuift de nadruk naar de innerlijke eenwording van de eigen genezende kracht, de eigen zelfheling. De nadruk komt dan op het emotionele genezingsaspect te liggen.<sup>40</sup>

Hoe geeft de Vereniging van Genezers vanuit Psychosofia, VGP, nu vorm aan de bovengenoemde leringen zoals Zohra voor het genezen doorkreeg, aangevuld met haar eigen ervaring als spiritueel genezeres? De genezer van Psychosofia heeft door bewustwording van de eigen processen, en via het neutraliseren van die processen, een zodanig bewustzijn en eenheid (heelheid) in zichzelf gerealiseerd dat hij de hulpvrager in diens processen kan ondersteunen. Verder heet het in de verenigingsfolder: "(...) dat er gewerkt wordt vanuit een holistische visie, waarbij uitgegaan wordt van de mens als een eenheid van geest, ziel en lichaam."<sup>41</sup> Wat moet, volgens dezelfde folder, het resultaat bij de hulpvrager zijn? De hulpvrager kan belemmerd worden door blokkades in zijn onderbewustzijn, zoals geconditioneerde



denkpatronen en emoties. Klachten op psychisch en of fysiek gebied kunnen het gevolg zijn. De genezing berust op het bewust worden van die belemmeringen en deze te transformeren naar positieve krachten, waardoor het zelfhelend vermogen, het 'Innerlijk Potentieel' herkend en ervaren kan worden en werkzaam wordt. De VGP is losgeraakt van Psychosofia. Ze heeft de leringen als uitgangspunt maar heeft daar een eigen interpretatie aan gegeven en er zijn ook invloeden van anderen bij gekomen. "Psychosofia is nog wel een groot deel ervan, maar het is niet compleet Psychosofia."

42

### **2.3.2.3 Vergelijking spiritueel genezen met de innerlijk religieuze levensbeschouwing**

Aan het begin van deze paragraaf haalde ik het citaat aan: "Want ik zeg u dat de verlossing, de genezing, van ieder mens in zichzelf ligt." Wat is bij Psychosofia de relatie tussen verlossing en genezing. Zohra gebruikt het woord 'genezing', Hanegraaff gebruikt het woord 'healing'. Bij beiden gaat het om de methode van de holistische benadering. Wat wordt er precies bedoeld bij Psychosofia? Hiertoe vergelijk ik de twee processen van 'healing' en de innerlijk religieuze levensbeschouwing. Het proces van spiritueel genezen, 'healing', bij Psychosofia is hierboven behandeld. In hoofdstuk 1 is de innerlijk religieuze levensbeschouwing behandeld. Door van beide een karakteristiek op te stellen is vergelijking mogelijk.

Een karakteristiek van spirituele genezing is: de mens heeft het vermogen zichzelf te genezen. Het spiritueel genezen richt zich op het bewustzijn. Het leert het bewustzijn om te gaan met onverwerkte emoties uit een vorig leven. Door zich op zijn diepste innerlijk te richten en in contact met het goddelijke in zichzelf te komen, doorziet de mens zijn problematiek. De mens is daardoor in staat de problematiek op te lossen.

Een karakteristiek van een religieuze levensbeschouwing is: het goddelijke zit in de mens zelf. Door vanuit het besef van het goddelijke te leven overwint de mens zijn begeerten en zal de mens zich meer op de ander richten. Hiermee ondergaat de mens zijn eenwording van geest, ziel en lichaam. Als dit proces na vele levens is voltooid, is de mens verlost.

Als verschil is aan te geven dat spirituele genezing zich op heelwording in het bewustzijn richt. Spirituele genezing draagt bij om vanuit het goddelijke in jezelf te leven.

De religieuze levensbeschouwing richt zich op de totale mens die zich bewust is dat hij een goddelijke kern in zich heeft en zich erop richt steeds meer vanuit het goddelijke te leven, zowel in dit leven als in de volgende incarnaties. Uiteindelijk kan deze levenshouding de verlossing brengen.

De overeenkomst bestaat erin dat spirituele genezing en de levensbeschouwing beide uitgaan van het goddelijke in de mens. Een mens is uniek en is verantwoordelijk voor zichzelf.

### **Conclusie**

Het gaat om de vraag hoe de relatie ligt tussen spiritueel genezen en de innerlijk religieuze levensbeschouwing. Ik geef eerst de conclusie van twee geïnterviewden.

Voor Zohra liggen de leringen van de Meesters en de genezingen in elkaars verlengde.<sup>43</sup>

Een van de geïnterviewden stelt het zo: “Nou kijk, het spiritueel genezen, om het zo te noemen, dat is voor het bewustzijn. Het bewustzijn staat centraal, in mijn begrip dan. (...) Met spirituele genezing richt je je op een heelwording in het bewustzijn. (...) Het genezende en het religieuze kun je gescheiden houden. Al heeft het genezende natuurlijk wel effect op de Geest.”<sup>44</sup>

Nu mijn conclusie:

Tussen spiritueel genezen en de innerlijk religieuze levensbeschouwing zijn overeenkomsten en verschillen maar bij Psychosofia vallen beide processen beslist niet samen. In relatie tot de algemene literatuur zien we Sutcliffe's twee veronderstellingen, het holisme met zijn 'wholes' en het vitalisme, ook bij Psychosofia terug. Evenals bij Hanegraaff is 'healing' en religie (de innerlijk religieuze levensbeschouwing) met elkaar verweven. Bij Hanegraaff tenderen 'healing' en religie naar twee gelijkwaardige componenten. Bij Psychosofia ligt het zwaartepunt bij de religieuze levensbeschouwing.

Ook hier kunnen de macro-benadering en de micro-benadering tot verschillen leiden. Wat is uiteindelijk de verheldering van deze paragraaf? Psychosofia moet als een levensbeschouwing en niet als een genezingsgroepering gekenmerkt worden.

## **2.4 Maatschappelijk handelen bij Psychosofia**

De voorgaande paragrafen waren bedoeld verheldering te geven om tot het omschrijven van het maatschappelijk handelen over te gaan. Een drietal onduidelijkheden is opgelost.

Ten eerste: De relatie mens - het goddelijke is aanwezig en die relatie wordt beleefd in een levenshouding.

Ten tweede: Psychosofia is met de thema's gedeeltelijke wereldvernietiging en het goddelijke diep in de mens niet uniek, zij het dat zij de thema's op een eigen wijze met elkaar verbindt. Bovendien is het goddelijke in de mens in het geheel van New Age te plaatsen. De gerichtheid op de ander en de maatschappij is herkenbaar als kenmerk uit de beginperiode van New Age.

Ten derde: Psychosofia is een levensbeschouwing en niet een genezingsgroepering.

Bij het omschrijven van maatschappelijk handelen bij Psychosofia zal eerst het begrip maatschappij worden gedefinieerd (§2.4.1). De omschrijving van het maatschappelijk handelen bij Psychosofia is gebaseerd op een aantal uitgangspunten. Deze uitgangspunten haal ik uit twee bronnen. Ten eerste: de visionaire leringen van de meesters waarbij de mensheid een toekomstige maatschappij vormt (§2.4.1.1). Ten tweede: de reflectie van een van de geïnterviewden op het individuele proces van maatschappelijk handelen (§2.4.1.2). Ten slotte wordt de omschrijving van maatschappelijk handelen opgesteld (§2.4.2).

### **2.4.1 Maatschappij of samenleving**

In ons dagelijks spraakgebruik worden de begrippen samenleving en maatschappij door elkaar gebruikt.

Ook Van Dale stelt de begrippen maatschappij en samenleving gelijk aan elkaar.<sup>45</sup> ‘Maatschappij’ heeft onder andere de betekenis van: omgang en verkeer der mensen, synoniem met maatschappij. ‘Samenleving’ heeft onder andere de betekenis van: het geheel van de met elkaar samenlevende mensen, synoniem met maatschappij.

In een wetenschappelijk artikel maakt M.Karskens een licht onderscheid tussen de begrippen samenleving en maatschappij. “Samenleving lijkt iets meer een organisch samenhangend geheel of gemeenschap (*community*) te suggereren dan maatschappij (*society*) (...).”<sup>46</sup> Bovendien is samenleving als paraplu begrip te gebruiken om alle menselijke vormen van samenleven aan te duiden, zoals familie, groep, gemeenschap en maatschappij.

Bij Psychosofia blijken beide begrippen meestal door elkaar te worden gebruikt. De ene keer gaat de betekenis van het begrip samenleving naar het geheel van mensen gezien vanuit het intermenselijk verkeer als gezin, familie, burens, kennissen en iedereen die je ontmoet in je werk; dan weer is de samenleving onderverdeeld in het sociale, de economie, de maatschappij, de politiek en de wetenschap.<sup>47</sup> De betekenis van het begrip maatschappij gaat soms uit naar geordende velden of clusters.<sup>48</sup>

Bij Psychosofia hanteer ik de volgende omschrijving van het begrip maatschappij. In zijn meest brede betekenis omvat de maatschappij bij Psychosofia zowel het intermenselijk verkeer in gezinnen, familie, kennissen, iedereen die je ontmoet in je werk als ook de velden gedifferentieerd naar politiek, wetenschap, religie en dergelijke. De-ze tweedeling binnen de maatschappij sluit aan bij enerzijds het niveau gericht op de menselijke interacties en anderzijds het niveau gericht op de invloed die deze veranderende interacties op de verschillende facetten in de maatschappij hebben, zie inleiding §1.4.

#### **2.4.1.1 Leringen over de maatschappij**

“De kracht tot vernieuwing van onze samenleving ligt in onszelf.” Met dit credo is het maatschappijbeeld van Psychosofia te herkennen. Zohra benadert de visie op de maatschappij vanuit de mens, synoniem met de mensheid. De visie heeft als uitgangspunt de mens van nu, de mens die zich bewust is van het goddelijke in zichzelf en in de ander. De mens van nu weet zich verbonden met de hogere energieën die de geestelijke hiërarchieën doen uitgaan naar de bewuste mens. Een van die geestelijke impulsen doet het hoger Zelf beseffen dat het een deel is van een kosmisch geheel en ook dat alle hoger Zelfen één grote eenheid vormen. Voor Psychosofia is de ander geen ander. Die ander heeft alleen een andere uiterlijke vormgeving. Dit besef leidt tot veranderingen in de mens. “Het goddelijk Zijn in onszelf komt dan in het gehele wereldstelsel tot uitdrukking.”<sup>49</sup> Daardoor komt er een intensere beleving van de eenheid waardoor alles gaat veranderen. “Er ontstaat een revolutie in ons denken en in ons gehele sociaal-economische, maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke stelsel.”<sup>50</sup>

Welke uitgangspunten onderken ik in deze tekst?

Eerste uitgangspunt: *Vanuit het nieuwe bewustzijn ervaart de mens de eenheid met het goddelijke en de eenheid met de ander.*

Tweede uitgangspunt: Anders denken en handelen kan alleen in verbinding met het goddelijke. Anders gezegd, het handelen komt voort uit het besef van eenheid. Dit noemde ik, in §1.2.4, de basisgedachte. “Blijft hij (avdg, de mens) doen wat hij nu

doet, zijn bewustzijn en macht laten drijven op eigenbelang, dan vernietigt hij een deel van deze eenheid (...).<sup>51</sup> Er zijn kennelijk twee motivaties om te handelen met daaraan verbonden een verschillende waardering. Om, binnen de zienswijze van Psychosofia, een contrast te maken: handelen voortkomend uit het religieuze met een positieve waardering en handelen voortkomend uit eigenbelang met een negatieve waardering. Het gaat om *handelen voortkomend uit het religieuze*.

Derde uitgangspunt: Het lijkt erop dat de mens zijn nieuwe levenshouding moet uitdragen. Waarom? Het uitdragen gebeurt niet vanuit een opdracht tot zending maar vanuit een innerlijke drang. Het is een kwestie van verantwoordelijkheid, in §1.2.4 werd hierop gewezen. Als men zin geeft aan het eigen leven krijgt men verantwoordelijkheid voor het leven om zich heen. Door het nieuwe bewustzijn wordt de verantwoordelijkheid alleen maar sterker omdat men nu het werkelijke begrip heeft van de aanwezigheid van de Geest Gods in al het geschapene.<sup>52</sup> Het gaat om *de innerlijk gevoelde verantwoordelijkheid naar de ander en de maatschappij toe*.

Vierde uitgangspunt: De handelingen hebben invloed op de ander. Is er aan te geven wat die ander dan ziet of ervaart? Integratie van spiritualiteit in de maatschappij betekent je medemens in Liefde tegemoet treden. Het gaat dan om: “Je laat dan andere mensen niet struikelen of je overvleugelt de ander niet en je acht de ander niet kleiner dan jezelf. Je laat de ander in zijn waarde, want daar heeft ieder mens recht op (...). Dat zijn in wezen de Tien Geboden.”<sup>53</sup> Andere aspecten zijn goedertierenheid en belangeloosheid. Het gaat om *de medemens in Liefde tegemoet te treden*.

Vijfde uitgangspunt: Psychosofia wijst op het effect dat het handelen vanuit de eenheid in de samenleving veroorzaakt. Als de samenleving de eenheid beleeft, gaat zij anders denken en de inrichting van de maatschappij zal veranderen. Wat opvalt is de manier waarop de maatschappij verandert. Niet de maatschappij als gegeven nemen en de onderdrukten helpen maar de machtscentra in de maatschappij hervormen zodat de onderdrukten als gevolg daarvan veranderen in gelijkwaardige naasten.

Van belang is: *de nieuwe mens verandert de machtsstructuren in de maatschappij*.

Zesde uitgangspunt: In de visie van de leringen zal de levensbeschouwing uiteindelijk de hele maatschappij veranderen. Als voldoende individuen de nieuwe levensbeschouwing aanhangen, met elkaar groepen vormen, overal centra oprichten, advies en hulp geven, en bovendien in de zeven wetenschappelijke disciplines plaats nemen, kan de verruiming van bewustzijn niet alleen in Nederland maar over de gehele wereld komen.<sup>54</sup> Het goddelijk Zijn in onszelf komt dan in het gehele wereldstelsel tot uitdrukking. En daarmee kan een dreigende wereldvernietiging worden voorkomen. Dit is een van de doelen van de Meesters, zie §1.2.4

In de gedachtegang individu → groep → groepen in landen → wereldrevolutie zie ik overeenkomst met een New Age thema.<sup>55</sup> Er zijn verschillende theorieën die de vraag proberen te beantwoorden hoe groot het aantal aanhangers van het nieuwe bewustzijn moet zijn om de werelddhervorming in gang te zetten.

Los van de kwantitatieve benadering in de New Age-theorieën, blijkt het dat religies de redding van de wereld als een van hun overkoepelende doelstellingen hebben.<sup>56</sup>

Het eindresultaat is de totale verandering van de maatschappij, maar de start ligt bij het individu en groepjes gelijkgestemden die vanuit het goddelijke in zichzelf

handelen. Bij dit uitgangspunt is van belang dat *het individu verandert en daardoor zijn omgeving*.

In het bovenstaande categoriseerde ik zes uitgangspunten voor het maatschappelijk handelen. Deze uitgangspunten blijken overeen te komen met het proces van maatschappelijk handelen dat hierna een van de geïnterviewden verwoordt.

#### **2.4.1.2 Reflectie geïnterviewde**

Aan een van de geïnterviewden stelde ik de vraag: “Hoe definieert u achtereenvolgens religieus, spiritueel en maatschappelijk?”<sup>57</sup> Ik geef de volgende recapitulatie waarbij het mij gaat om het proces dat de geïnterviewde weergeeft.

*Religieus* is het ingaan naar het diepe Goddelijke dat we allemaal in ons hebben maar dat versluierd is. Het religieuze en religie zijn erop gericht daar weer bewust contact mee te krijgen en daarop een beleving te hebben. Je hebt weet van een eerste grote bewustzijn waar je een onderdeel van bent.

Het *spirituele* is het werken met de geest, het liefdesaspect. Het werken in de maatschappij, het werken wat je doet vanuit innerlijke beleving dus niet vanuit de emoties of het verstand of het gevoel. Wat voor een werk je ook doet, dat doe je vanuit de innerlijke godsbeleving. Het werk doe je vanuit een dieper bewustzijn. Het religieuze is innerlijk en in het spirituele zijn de handelingen als het ware gestuurd door het religieuze.

Het *maatschappelijke* is de uitwerking, het effect. Dat kan op ieder terrein van de maatschappij liggen. Bij het maatschappelijke kijk je naar het effect van je handelen. Dat de maatschappij ook het effect van het handelen leert kennen dat zich richt op het liefdesaspect en niet op persoonlijk belang of macht. Krijg je weet van het groter geheel dan ga je anders reageren. Het gaat er om dat de mensen die de maatschappij vormen, weet krijgen dat zij deel zijn van het groter geheel. Dan ga je wellicht anders reageren. De mens van nu is rijp voor een verdere bewustzijnsontwikkeling. Wordt de ander geraakt dan kan het hem stimuleren in zijn bewustzijnsontwikkeling. Bewustzijnsontwikkeling moet je hier in het aardse bestaan doormaken. Uitgaande van de reïncarnatie-gedachte is alles wat je meemaakt een leerproces.

“Religieus, spiritueel en maatschappelijk is voor mij een soort drietrapsraket” en “Dus de integratie van het religieuze door het spirituele in het maatschappelijke.”<sup>58</sup>

#### **2.4.2 Omschrijving maatschappelijk handelen bij Psychosofia**

Bovenvermelde uitgangspunten, §2.4.1.1, gerubriceerd:

1. Vanuit het nieuwe bewustzijn ervaart de mens de eenheid met het goddelijke en de eenheid met de ander.
2. Handelen voortkomend uit het religieuze.
3. De innerlijk gevoelde verantwoordelijkheid naar de ander en de maatschappij toe.
4. De medemens in Liefde tegemoet te treden.
5. De nieuwe mens verandert de machtsstructuren in de maatschappij.
6. Het individu verandert en daardoor zijn omgeving.

Deze uitgangspunten zijn aan elkaar te relateren met het proces zoals dat in het interview is beschreven, §2.4.1.2. Dit brengt mij tot de volgende omschrijving van

maatschappelijk handelen als antwoord op de vraag van dit hoofdstuk: Wat is maatschappelijk handelen bij Psychosofia?

Maatschappelijk handelen bij de mens van het nieuwe bewustzijn komt voort uit de innerlijke beleving deel te zijn van het grote goddelijke geheel en zich verantwoordelijk te voelen voor de maatschappij en de ander. Bij de maatschappij is het effect van het handelen dat er veranderingen optreden. Bij de ander is het effect van het handelen dat de ander zich bewust wordt deel te zijn van het grote geheel. De ander zal veranderen en zal zelf ook gaan handelen vanuit de Liefde.

## Hoofdstuk 3 Andere spirituele groeperingen in Nederland

In dit hoofdstuk zoek ik het antwoord op twee vragen. Tot welke beweging of stroming behoort Psychosofia? Vervolgens, zijn er binnen de gevonden beweging of stroming soortgelijke groeperingen als Psychosofia te onderkennen en zo ja, wat zijn hun opvattingen? Ik beperk mij tot Nederland.

Enkele opmerkingen vooraf. Het opzoeken van ‘nieuwe spirituele groeperingen in Nederland’ blijkt makkelijker gezegd dan gedaan.

Ten eerste: Er is in het grote veld van eenlingen, stichtingen, spirituele centra, praktijken en therapieën geen totaaloverzicht te krijgen. Via richtlijnen van Aupers<sup>1</sup> is enig inzicht verkregen. Bij het toegepaste literatuuronderzoek is het dan ook niet een gericht zoeken vanuit een totaaloverzicht maar meer een kwestie van het ene spoor volgend en vandaar naar een ander spoor worden geleid.

Ten tweede: De presentatie van groeperingen op internet heeft zijn haken en ogen. De gedachtegang is soms niet duidelijk. Bovendien kun je nooit inschatten of de denkbeelden in de praktijk aanslaan, wat de aantallen abonnees of cliënten of deelnemers zijn. Is een tekst volledig? Het kan zijn dat een groepering maatschappelijke actief is maar het niet vermeldt.

Beide punten bij elkaar betekenen dat de opgevoerde opvattingen een indicatie zijn.

Dit hoofdstuk is als volgt opgezet. In de eerste paragraaf worden de kenmerken van de New Age op Psychosofia toegepast (§3.1). Daarna worden de criteria benoemd waarop een spirituele groepering wordt geselecteerd (§3.2). Op grond van de criteria worden groeperingen geselecteerd en worden hun opvattingen samengevat (§3.3). Ten slotte enkele afsluitende opmerkingen (§3.4).

### 3.1 Psychosofia en de kenmerken van New Age

In hoofdstuk 2 stelde ik dat Psychosofia, vanuit het buitenperspectief, aan de kenmerken van de New Age voldoet. Ook gaf ik aan dat de geënuquëerden van Psychosofia het etiket New Age verwerpen.

Op dit laatste punt ga ik eerst in. Daarna rubriceer ik de kenmerken van de New Age en zal ik laten zien dat Psychosofia aan de kenmerken voldoet.

#### 3.1.1 Psychosofia wijst het begrip New Age af

Op de vraag “Wat zegt het begrip New Age u?” antwoordt Zohra: “Dat is geweest, dat is voorbij de New Age. (...) Het was in de jaren tachtig, ja daar hoorde ik ook bij. Ik werd daar ook onder geschoven, ja. Dat kon niet anders. Ik heb mij nooit zo genoemd. Kranenburg heeft mij onder het spiritisme gestopt. Dat vond ik niet zo leuk.”<sup>2</sup>

Een andere geïnterviewde reageert op de vraag of ze Psychosofia bij de religieuze stromingen van de New Age zou indelen: “New Age is zo’n kreet. Sinds de jaren zestig is er zoveel veranderd in dat New Age-gedoe.(...) Eigenlijk gebruik ik dat

woord New Age niet.”<sup>3</sup> Ook in de mij ter beschikking staande literatuur van Psychosofia is er geen verwijzing naar de New Age te vinden.

Vanuit het binnenperspectief is Psychosofia een nieuwe innerlijke religieuze levensbeschouwing die zich niet laat indelen bij de New Age. Wel zijn er verschillende referenties naar stromingen in het verleden.

Enkele voorbeelden zijn de volgende. Zohra refereert naar de esoterie als stroming: “Zo boven, zo beneden is de grootste esoterische lering, die ik u kan geven. De hele kosmos is op deze wet gebaseerd. In werkelijk alles, in ieder klein detail is deze wet, dit begrip terug te vinden.”<sup>4</sup>

Daarnaast is er de verwijzing naar de theosofie als Zohra het heeft over de nieuwe aarde waarin elke 2000 jaar een cyclus met een verlosser is. “In de boeken van mevrouw Blavatsky en van mevrouw Alice Bailey hebt u kunnen lezen hoe de levenscycli zich voltrekken.(...) In alle talen over de gehele wereld klinkt de Grote Aanroep.”<sup>5</sup> De *Grote Aanroep* is het wereldgebed van Alice Bailey. Ook Zohra gebruikt dit gebed in haar teksten. Zohra plaatst zich duidelijk in de reeks doorgevingen van de Meesters als ze aanhaalt dat Alice Bailey in háár tijd bracht wat ze toen nodig hadden, namelijk vernieuwing gericht op het hoger bewustzijn. Zohra brengt vervolgens wat we nu in déze tijd nodig hebben, namelijk inzicht in de zuigkracht van de emoties. Onderkenning en herkenning hoe de mens door deze emoties lijdt waardoor – en dat heeft toch weer met de gebieden te maken van het hoger bewustzijn – er kracht komt zich te ontworstelen aan de zuigkracht van die emoties. Hierdoor ontstaat vernieuwing in be-wustzijn en tot een komen van hoger bewustzijn en integratie hiervan in de menselijke persoonlijkheid.<sup>6</sup>

De oosterse filosofieën en religies bevatten elementen van basisconcepten van Psychosofia. Te weten: “Boeddha bracht het bewustzijn van de kringloop van de levens,” en “Alles bestaat uit energieën.”<sup>7</sup> Bovendien staat Boeddha in de Hiërarchie van Meesters op één lijn met Meester Jezus. Reïncarnatie en karma zijn twee elementen die in een goddelijk Plan zijn opgenomen. Dat Plan is aan Zohra doorgegeven.<sup>8</sup> Maar er is ook een duidelijk afstand nemen van de oosterse filosofieën. “In alle oosterse filosofieën is de persoonlijkheid minderwaardig verklaard.”<sup>9</sup> Voor Zohra is dat onjuist. Het goddelijke zal de persoonlijkheid moeten doordringen om uiteindelijk de twee-eenheid, het goddelijke in de materie te worden.

In het boek *1001 vragen en antwoorden* stelt de bewerker “In 1983 gebruikte Zohra voor het eerst het begrip Psychosofie met de bedoeling een brug te bouwen tussen de Theosofie en de Antroposofie.”<sup>10</sup> Eén van de geïnterviewden zegt over deze typering in het interview: “Ik zie dat niet zo, een brug willen slaan. Het komt uit dezelfde bron. En degene die de theosofie gesticht heeft, Madame Blavatsky, kreeg ook vanuit diezelfde bron inspiratie. Natuurlijk zit daar de stem van Blavatsky in en zit hier de stem van Zohra in, maar in essentie is het gelijk. Ook Rudolf Steiner kreeg vanuit diezelfde bron inspiratie. Zijn interpretatie is een andere. Hij legt erg de nadruk op andere deelstukken.” En: “Het bewustzijn van degenen die het ontvingen en het collectieve bewustzijn van de wereld op dat moment was anders dan het collectieve bewustzijn nu.”<sup>11</sup>

Resumerend: voor Psychosofia is het ‘etiket’ New Age niet aan de orde. Met stromingen uit het verleden als esoterie en theosofie zijn overeenkomsten aan te wijzen omdat zij uit dezelfde bron voortkomen als Psychosofia. De oosterse religies zijn aanwezig in de leringen zonder een zwaar accent te krijgen.



### 3.1.2 Hoe Psychosofia te plaatsen

Vanuit het buitenperspectief rijst de vraag onder welke beweging of stroming Psychosofia valt: esoterie, theosofie, gnostiek, spiritisme of New Age. Hieronder geef ik het antwoord op die vraag.

#### 3.1.2.1 Psychosofia als vorm van openbaringsspiritisme

R.Kranenborg heeft in 1991 een artikel over Psychosofie (de voorloopster van Psychosofia) geschreven.<sup>12</sup> Het gedachtegoed van de Meesters van Zohra plaatst hij in de esoterisch-theosofische traditie. In het bijzonder wijst hij op de vergaande overeenkomst met de opvattingen van de theosofie van Alice Bailey. Vanuit het mesmerisme in de negentiende eeuw ziet hij een lijn naar het spiritueel genezen bij Zohra. [Mesmer ontwikkelde rond 1770 de theorie van een ijle substantie die het universum vult en het medium is tussen de aarde en de hemelse wezens, en ook tussen de mensen onderling. Bovendien doordrenkt deze substantie het menselijk lichaam. Onbalans in het lichaam veroorzaakt ziektes. Een voor de substantie gevoelig persoon kan van buitenaf de balans in het lichaam herstellen]. Het ritueel bij Psychosofie is afgeleid van de Odd Fellows, een religieuze organisatie die ook op de esoterie is terug te voeren. Uiteindelijk deelt hij Psychosofie in bij het door hem gemunte begrip “openbaringsspiritisme”, een moderne vorm van het klassieke spiritisme.

Zijn analyse van de onderdelen lijkt mij gedegen en is informatief. Zijn beoordeling komt voort uit het protestantse perspectief dat hij inneemt. Zijn redenering verloopt als volgt. Psychosofie heeft het over openbaringen in christelijke zin en Psychosofie gebruikt fundamentele christelijke begrippen. De openbaringen van Zohra hebben echter niets met christelijke openbaringen te maken en Zohra geeft aan de christelijke begrippen een totaal andere inhoud. *Dus* hebben de leringen van Psychosofie weinig of geen waarde.

#### 3.1.2.2 Psychosofia als New Age-groepering

Om Psychosofia in het veld te plaatsen ga ik van de volgende benadering uit. In de leringen van Psychosofia zijn, in mijn perceptie, de drie belangrijkste elementen: het goddelijke in de mens, Psychosofia richt zich op de nieuwe mens en een nieuw tijdperk, en de sterk psychologisch opgevatte loutering van de mens. Bij Psychosofia gaat het om de verbondenheid van de drie elementen en niet om de nadruk op één element. Wordt de nadruk op de eerste twee elementen gelegd dan is Psychosofia een gnostieke, een esoterische of een theosofische groepering. Het derde element, de psychologisch opgevatte loutering van de mens is, in de literatuur, typisch voor de New Age na 1980. Doorredenerend kan de vraag worden gesteld of Psychosofia dan ook aan de kenmerken van de New Age voldoet. Dit wil ik nu nagaan.

Bij het opsommen van de kenmerken van de New Age blijkt elke auteur zijn eigen accenten te leggen. De kenmerken waarover iedereen het eens is bestaan kennelijk niet. Mijn keuze heb ik laten vallen op het boek van een *Nederlandse* auteur: A. van Harskamp, *Het nieuw-religieuze verlangen*, 2003. Hierin geeft hij de vijf belangrijkste kenmerken van de New Age. Het zijn algemene kenmerken die geabstraheerd zijn tot een soort ideaaltypen.<sup>13</sup>

Ik behandel de kenmerken en vergelijk per kenmerk of Psychosofia daaraan voldoet.

### **3.1.2.3 Kenmerk: Verwerping van dualisme en acceptatie van holisme**

Het traditionele christelijke wereldbeeld en het mechanistisch-materialistische wereldbeeld zijn beide dualistisch. Het christelijke wereldbeeld kent God en de geschapen kosmos; het mechanistische wereldbeeld ziet de materie als één grote machine tegenover de geestelijke dimensie. New Age gaat uit van een holistisch wereldbeeld. Het universum is een groot geheel, ondeelbaar en bij elkaar gehouden door kosmische energieën. Er is geen dualisme van geest en materie, van lichaam en geest, van hemel en aarde. De energieën zijn te ervaren niet door de rede maar door intuïtie en mystiek.

Ook het wereldbeeld bij Psychosofia is holistisch. Eén scheppend principe van energie. Energie die zich door emanatie verdicht in sferen om uiteindelijk tot de zwaarste verdichting, de materie, te worden. Het scheppend principe is immanent in de emanatie aanwezig. Hieruit vloeit voort dat dualismen als geest en lichaam, verstand en gevoel worden afgewezen. In paragraaf 2.1 werden de dualismen die Psychosofia afwijst behandeld.

### **3.1.2.4 Kenmerk: De goddelijke energieën**

De scheppende kracht is immanent in de emanatie aanwezig dus ook in de mens. New Age verwoordt de scheppende kracht in de mens als het goddelijke in de mens. Met het scheppend principe hangt samen dat er in de sferen entiteiten zijn. De entiteiten kunnen een hiërarchie van geestelijke wezens vormen. De wezens kunnen “zo nu en dan op het gewone menselijke niveau ‘doorkomen’. Op die gedachte is ‘channelling’ gebaseerd.”<sup>14</sup> Met andere woorden tussen de mens en de sferen is communicatie mogelijk.

Psychosofia gaat niet alleen uit van het goddelijke in de mens, het is zelfs haar uitgangspunt. De hiërarchie van geestelijke wezens zien we bij Psychosofia terug als de Hiërarchie, zie §1.2.2. Van communicatie tussen de mens en de wezens in de sferen is Zohra zelf het levende bewijs.

Hierboven haalde ik een uitspraak van Zohra aan “Zo boven, zo beneden is de grootste esoterische lering, die ik u kan geven. De hele kosmos is op deze wet gebaseerd.”

De achterliggende gedachte bij Van Harskamp en Zohra is te herleiden tot, volgens Hanegraaff, de wereldvisie van het Renaissance-esoterisme.<sup>15</sup> Een van de intrinsieke punten van het Renaissance-esoterisme luidt dat er correspondentie is tussen de zichtbare niveaus van het universum en de onzichtbare niveaus van het universum. Verder is bij de esoterie de kosmos doordrenkt met hiërarchieën van spirituele krachten waar-mee contact mogelijk is. Dit contact kan worden gemaakt met bijvoorbeeld rituelen en symbolen maar ook met de menselijke verbeelding. Bij New Age zijn de spirituele krachten aanwezig in de vorm van de goddelijke geesten of energieën. Contact wordt onderhouden door ‘channelen’.

### **3.1.2.5 Kenmerk: Het ultieme gezag ligt bij het individu**

New Age erkent wel tradities maar het gezag van een traditie wordt niet voetstoots aangenomen. Het gezag ligt niet bij een externe instantie maar de bron van gezag ligt bij het individu zelf. Bij New Age staat de ervaring, de beleving, centraal. Het enige dat telt is de bruikbaarheid van de ervaring voor jou. In religieuze zaken gaat het om de bruikbaarheid van de religieuze ervaring. De waarheid en geloofwaardigheid, zeg maar van de leer en de achtergrondvoorstellingen worden tussen haakjes gezet.<sup>16</sup>

Psychosofia wijst kerkelijke hiërarchieën en dogma's af. In Zohra's eigen bewoordingen weergegeven zoals in paragraaf 1.3 is vermeld: "Nu komt de mens, de geestelijk volwassen mens tot het inzicht dat het om de esoterische, de innerlijke weergave gaat en niet alleen om de exoterische, uiterlijke vormgeving."

### **3.1.2.6 Kenmerk: Een alles doordringende transformatie**

Het geloof in de evolutie van het universum. "Het is vaak het verhaal van de evolutionaire zelforganisatie van het universum, die neerkomt op een fundamentele ontwikkeling naar steeds hogere niveaus van alle bestaans- en bewustzijnsvormen."<sup>17</sup>

Transformatie van de kosmos en transformatie van het zelf zijn essentiële begrippen. In de verre toekomst zullen de kosmos en alle overledenen en levenden het universele doel van de volmaakte vorm en verzoening bereiken. Binnen New Age zijn er verschillende visies welke rol de mensheid als geheel en welke rol de mens als individu in de evolutie spelen. Bovendien is er de vraag of de mens op de verandering moet wachten of dat de mens een actieve rol in de evolutie kan spelen.

De visie van Psychosofia op de dreigende wereldvernietiging, de evolutie, de rol van de individuele mens en de rol van de mensheid is in paragraaf 2.2.3.1 uitvoerig besproken. Het is de mens van het nieuwe bewustzijn die de sprong van de evolutie mar-keert, als die mens zich maar inzet steeds meer vanuit het goddelijke in zichzelf te leven. Een proces van innerlijke ontwikkeling, van transformatie.

### **3.1.2.7 Kenmerk: Het geloof in reïncarnatie**

Door vele levens heen blijft de persoon zich ontwikkelen in een opwaartse lijn. Alles wat de mens nu op aarde overkomt is iets, waaruit de mens kan leren.

Reïncarnatie en karma zijn bij Psychosofia twee hoedanigheden verbonden aan het leven, waardoor de mens in staat is de volmaaktheid te bereiken. Door in het huidige leven het karma uit te werken, zet men weer een stap naar de verlossing. Door het proces van het verwerken van karma in volgende levens voort te zetten stijgt men stadium na stadium naar het volledig leven vanuit de goddelijke kern. In paragraaf 1.2.3 is de visie van Psychosofia reeds behandeld.

De reïncarnatie-gedachte waarvan New Age en Psychosofia uitgaan, is in feite de Westerse interpretatie van mevrouw Blavatsky. De ziel komt in elk volgend stadium van een lineair proces op een hoger spiritueel niveau. Aupers stelt daar tegenover: "In de oorspronkelijke leer over 'het eeuwige rad van geboorte en wedergeboorte' doorloopt de ziel een cyclisch, oneindig en haast zinloos proces."<sup>18</sup>

### 3.1.2.8 Plaatsing Psychosofia als New Age-groepering

Uitgaande van de kenmerken die Van Harskamp opvoert, voldoet Psychosofia aan de vijf belangrijkste kenmerken van New Age. Binnen het Nederlandse taalgebied worden de kenmerken verschillend 'geëtiketteerd'. Bijvoorbeeld: New Age (Hanegraaff, Hoekstra, Aupers en anderen); Het Nieuwe Tijdsdenken (Stolp)<sup>19</sup> of Nieuwe Spiritualiteit (Glaudemans).<sup>20</sup> Hanegraaff, Hoekstra en Aupers gaan van de etic benadering uit; Stolp en Glaudemans gaan van de emic benadering uit. Nog steeds kan ik Psychosofia niet in het veld plaatsen.

In het vorige hoofdstuk stelde ik dat Psychosofia de kenmerken van spiritualiteit in onze postmoderne samenleving heeft. Nu blijkt Psychosofia te voldoen aan de kenmerken van New Age. Hoe verhouden de twee groepen kenmerken zich tot elkaar? Door een opmerking van Aupers en Van Otterloo kom ik tot de volgende gedachteconstructie. Zij stellen: "New Age, in de eerste fase tussen 1950 en 1980 vooral een cultuurkritische stroming, conformeert zich na deze periode in verscheidene opzichten aan de hedendaagse samenleving. Van het streven naar een 'radicale verandering van de wereld' of, korter gezegd, een 'New Age' is vandaag de dag nauwelijks nog sprake."<sup>21</sup> Waar het mij hier om gaat is de verschuiving die gaande is. Bij Van Harskamps kenmerken van New Age is het kenmerk 'een alles doordringende transformatie' aan-wezig. Het gaat dan om de nieuwe mens en de nieuwe samenleving in het Aquarius-tijdperk. Bij de door mij aangehaalde kenmerken van de spiritualiteit in de postmoderne cultuur is dit kenmerk niet aanwezig. Naar mijn idee is dit niet toevallig. Het begrip New Age heeft in het spraakgebruik al lang afgedaan. Niet alleen omdat het begrip compleet is uitgehold maar ook omdat er de laatste jaren een verenging in de beleving plaats vond. Deze wereld afwijzen en wachten op wat komen gaat, bleek kennelijk een te zware opgave. Wat overbleef was het goddelijke in de mens en de loutering van het bewustzijn. Kortom, de vervolmaking van de persoon in het hier en nu. Deze nieuwe mentaliteit wordt nu als 'spiritueel' aangeduid. In deze redenering kan ik kenmerken van New Age en kenmerken van spiritualiteit in de postmoderne samenleving aan elkaar relateren. Daarmee komt er voor mij, binnen deze context, ook een verschil tussen het begrip New Age en het begrip spiritualiteit. De begrippen New Age en spiritualiteit markeren een verschuiving in mentaliteit. Indien mijn redenering juist is dat nu de vervolmaking van de persoon centraal is komen te staan als doel op zich, rijst de vraag waar, in Hanegraaffs terminologie, de New Age sensu stricto is gebleven. Het veldonderzoek dat in de derde paragraaf van dit hoofdstuk aan de orde komt zal daar uitsluitsel over moeten geven.

Ik heb nu voldoende informatie om Psychosofia in het veld te plaatsen.

Ten eerste: ik zou Psychosofia willen aanduiden als een losse groepering. Er is geen organisatie; geen leden maar mensen die zich aangetrokken voelen en na verloop van tijd weer gaan; geen contributie; de persoon zelf blijft de autoriteit, geen groepsovertuiging waaraan men zich dient te houden; wel een persoon in het centrum die de leringen geeft, uiteenzet en aanreikt.

Ten tweede: Psychosofia is spiritueel in de zin dat het van het goddelijke in de mens uitgaat, dualismen verwerpt en het om een levenshouding gaat. Niet ter wille van zichzelf maar ter wille van de nieuwe mens en de nieuwe samenleving. Met dit laatste

kenmerk voldoet ze aan de kenmerken van de New Age zoals Van Harskamp die formuleert. Psychosofia is én spiritueel én maatschappelijk georiënteerd.

In *mijn* redenering moet ik Psychosofia als een New Age-groepering 'etiketteren'.

## **3.2 Criteria voor een nieuwe spirituele groepering**

Het maatschappelijk handelen van Psychosofia vergelijk ik in deze scriptie met andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland. Om nieuwe spirituele groeperingen op te sporen, heb ik eerst aanvullende informatie nodig. Deze paragraaf gaat over de aanvullende informatie. Wat is een nieuwe spirituele beweging? Wat is een nieuwe spirituele groepering? Hoe vind ik in Nederland een nieuwe spirituele groepering? Wat zijn de criteria voor het selecteren van een groepering?

### **3.2.1 Wat is een nieuwe spirituele beweging**

Hoekstra en Ipenburg geven de volgende indeling.<sup>22</sup> Nieuwe religieuze bewegingen heten ook nieuwe godsdienstige bewegingen, ook wel nieuwe spirituele bewegingen. Hieronder verstaan zij de groeperingen die na de Tweede Wereldoorlog zijn ontstaan met de nadruk op het ontstaan vanaf 1960. Deze bewegingen baseren zich op een andere wereldgodsdienst dan het christendom of zijn een synthese van verschillende religies of baseren zich op de oer-religie van hun cultuurkring.

Het begrip Nieuwe spirituele bewegingen is in verschillende categorieën te verdelen. Het gaat om categorieën als esoterische bewegingen, occulte bewegingen, magische bewegingen, theosofische bewegingen, gnostiek en New Age. Binnen deze scriptie zijn boeddhistische bewegingen, charismatische bewegingen en evangelische bewegingen niet van belang. Hoekstra wijst erop dat de indeling erg schematisch is en dat er geen absolute waarde aan moet worden gehecht.<sup>23</sup> Dat laatste blijkt voor mij uit het volgende. Onder de esoterische stromingen staat ook New Age algemeen vermeld. Onder de esoterische stromingen staan ook gnostische stromingen aangegeven. Antroposofie is niet als een aparte categorie opgenomen.

Hoekstra's bewegingen zijn onder te verdelen in stichtingen, genootschappen, levensovertuigingen en groeperingen. Een groepering kan enkele tientallen aanhangers hebben. Op het niveau van de onderverdeling zoek ik de met Psychosofia vergelijkbare groeperingen.

Een opmerking over het onderscheid tussen de begrippen beweging en groepering. Hoekstra werkt met het onderscheid maar legt het niet uit. Blijkbaar is bij Hoekstra een beweging een groot geheel (van onder andere groeperingen en stichtingen) en is een groepering een kleine eenheid.

Waarop ligt bij een categorie het accent? Bij de esoterische bewegingen<sup>24</sup> is de mens een spiritueel wezen en zijn geest is een uitstraling van het universele goddelijke. Zichzelf kennen is het goddelijke kennen. Bovendien zal de ziel in de verschillende reïncarnaties leerprocessen moeten ondergaan om tenslotte tot eenheid met de Alziel te komen. Bij occultisme<sup>25</sup> gaat het om het bestaan van krachten en machten buiten de op aarde levende mensen. Kan de mens deze krachten beheersen zodat zij doen wat hij wil? Op zich beïnvloedt occultisme onder andere de theosofie. Bij de theosofie<sup>26</sup> ligt de nadruk op de mens als spiritueel wezen en op het feit dat zijn geest een uitstraling is van het goddelijke. Alle mensen hebben deel aan het 'Ene Universele Bewustzijn', daarop berust de algemene broederschap van de mensheid en al het bestaande. Via de weg van vernieuwing, verdieping, loutering en bewustwording kan

de mens na vele levens volledig in het Universele Bewustzijn opgaan. Als laatste punt: de mens bestaat uit steeds ijler wordende lichamen van fysiek naar emotioneel, mentaal en spiritueel. Hoekstra omschrijft gnostiek niet.

Wat zijn bij Hoekstra de kenmerken van de New Age?<sup>27</sup> Ten eerste: de mens gaat nu het Aquarius-tijdperk binnen, een tijdperk van liefde en licht waar alle tegenstellingen zijn verdwenen. Ten tweede: de holistische zienswijze dat de mens, natuur, God en de kosmos één geheel zijn. Dit is een goddelijke eenheid. Alle dualismen verdwijnen hiermee. Ten derde: er zijn verschillende sferen, die hogere en subtiële niveaus boven deze wereld zijn. Ten vierde: de mens is een vonkje van het goddelijke. Het uiteindelijke doel is het vonkje volledig te laten opgaan in het goddelijke. Daartoe is het nodig dat de mens zich in vele levens zuivert van alles wat dit opgaan in de weg staat, reïncarnatie. New Age ontleent kenmerken aan onder andere oosterse religies, theosofie, esoterie, occultisme, gnostiek en het christendom.

Ten opzichte van Hoekstra noemt Van Harskamp één extra kenmerk bij de New Age, te weten het ultieme gezag ligt bij de mens.

Hoekstra's boek zal ik als een van de bronnen bij het vergelijken gebruiken. Uit het bovenstaande blijkt dat onder nieuwe spirituele bewegingen categorieën vallen die onderling niet scherp te scheiden zijn. Als ik daarbij nog op zoek ben naar groeperingen met kenmerken van New Age dan kan ik die groeperingen aantreffen in verschillende categorieën. Bij andere bronnen zal ik er bedacht op moeten zijn dat zij een andere indeling hanteren dan Hoekstra en dat binnen hun indeling de scheidingen waarschijnlijk ook niet waterdicht zijn.

### **3.2.2 Hoe is een nieuwe spirituele groepering te vinden**

Hoe vind ik in Nederland een nieuwe spirituele groepering? Hiertoe volg ik de indeling van Aupers bij zijn recente veldonderzoek van New Age in Nederland.<sup>28</sup> De twee belangrijkste kenmerken van New Age bij hem zijn: een religieus ideaal met het goddelijke in de mens; persoonlijke groei of zelfverwerkelijking met reïncarnatie en karma. Daarnaast zijn er maatschappijkritische elementen op het traditionele huwelijk als instituut, op de rolverdeling man en vrouw, op de autoritaire opvoeding en op traditionele instituties.<sup>29</sup> In vergelijking met Van Harskamps kenmerken is het kenmerk de evolutie van de mens naar een nieuwe samenleving in het Aquarius-tijdperk slechts marginaal aanwezig in een zijdelingse opmerking. Centraal staat bij hem de "sacralisering van het zelf" als doel op zich. In Aupers en Van Otterloo heet het: "Niet maatschappelijke transformatie, maar 'werken aan jezelf', persoonlijke groei, zelfspiritua-liteit en ook het optimaal functioneren in de werksfeer staat steeds meer centraal."<sup>30</sup> Wat deze accentverschuiving voor mij als verandering in mentaliteit betekent, heb ik hierboven uiteengezet.

Bij Aupers, in zijn cultuursociologische benadering, is te lezen hoe het veld van de New Age in Nederland zich in de tachtiger jaren langzaam heeft gesocialiseerd en geïnstitutionaliseerd. Naast groeperingen, eenlingen en therapeuten manifesteren zich ook instituties die bovendien met winstoogmerk worden geëxploiteerd. New Age is nu een geduchte concurrent geworden voor enerzijds de gevestigde religies en anderzijds voor de gevestigde instellingen als het Riagg. Bij New Age moet je wel onderscheid maken tussen religieuze tradities en psychologische tradities, die al dan niet in combinatie met elkaar bestaan. "Alles wijst erop dat new age in de laatmoderne

samenleving een belangrijke en inhoudelijk duidelijk af te bakenen positie inneemt, naast andere geïnstitutionaliseerde aanbieders van hulpverlening en zingeving.”<sup>31</sup>

De volgende indeling geeft zicht op het veld in Nederland. New Age is een ‘client and audience cult’ geworden.<sup>32</sup>

Zij die aan de ‘audience cult’ deelnemen doen dat door de massamedia: boeken, tijdschriften, kranten, tv en dergelijke.

Een ‘client cult’ concurreert rechtstreeks met medische en psychiatrische zorg en biedt ‘cure’ aan voor specifieke fysieke en emotionele problemen.

Bij de ‘audience cult’ in Nederland is New Age-literatuur als volgt te vinden. Bij gespecialiseerde boekhandels. Bij een veertigtal uitgeverijen waarvan Ankh-Hermes de belangrijkste is. Daarnaast zijn er de tijdschriften over New Age als *Prana*, *Bres*, *Onkruid*, *De Koördanser*, *Sterrenbeeld*, *ParaVisie* en *Para Astro*. Radio, tv en internet besteden soms ook een serie aan New Age-uitingen. Internet wordt ook meer en meer gebruikt om zich als groep of therapeut te presenteren.

Bij New Age als ‘client cult’ gaat het om het aanbod van New Age-centra en alternatieve genezers waar tegen betaling spirituele cursussen, workshops en therapieën kunnen worden gevolgd. Een apart segment is het bedrijfsleven. “Deze maakt steeds vaker gebruik van diverse New Age-opvattingen om ‘werkstress’ te reduceren, arbeidsproductiviteit te verhogen en (meer) winst te maken.”<sup>33</sup> Er is bij New Age als ‘client cult’ een toenemende tendens tot professionalisering, commercialisering en pragmatisme te zien.

Uitgaande van Aupers’ indeling pas ik de volgende beperkingen toe. Buiten mijn gezichtsveld blijft het overvolle gebied van workshops, praktijken en beurzen van de alternatieve genezing en spirituele groei en ontwikkeling. Ook de spirituele centra laat ik terzijde liggen. Meestal wordt er een scala aan cursussen voor (spirituele) bewustwording aangeboden. In het kader van deze scriptie heb ik een tweede bezwaar tegen spirituele centra. In de centra zijn namelijk de professionals aan het werk ofwel een organisatie biedt cursussen aan. Een derde groep die buiten beschouwing blijft is het bedrijfsleven.

Waar ik mij bij het vergelijken op richt, is de geleefde spiritualiteit. Personen die met zingeving bezig zijn, religieus of levensbeschouwelijk, en waartoe geïnteresseerden zich aangetrokken voelen. Dit kan culmineren in een losse groepering van aanhangers. Naast het hierboven vermelde boek *Wegwijs* van Hoekstra en Ipenburg zijn mijn voornaamste bronnen van informatie: tijdschriften en internet.

### **3.2.3 Criteria voor het selecteren van een nieuwe spirituele groepering**

Aan welke criteria moet een groepering voldoen om bij de vergelijking te worden betrokken?

Uit Hoekstra’s indeling blijkt dat enkele kenmerken van New Age ook in andere categorieën voorkomen, zoals bij esoterie, bij theosofie en bij occultisme. Naar aanleiding van Aupers’ betoog richt ik mij binnen New Age op zingeving, religieus of levensbeschouwelijk. Met andere woorden, ik verruim buiten New Age en ik beperk binnen New Age. Ik zal verschillende bronnen raadplegen waarbij de betekenis van begrippen als New Age, esoterie, enzovoort kunnen verschillen. Daarom stel ik criteria voor het selecteren op. Die criteria kunnen bij diverse categorieën voorkomen en dienen ook als scheidslijn binnen de New Age.

De criteria zijn:

1. De mens heeft een godsvonk in zich.
2. De mens voelt de verbondenheid met het goddelijke.
3. De mens handelt vanuit die verbondenheid.
4. Holistische zienswijze.
5. Geloof in reïncarnatie
6. Het idee van een komend nieuw tijdperk.

Bij de keuze hoeft niet aan alle criteria te worden voldaan. Hierdoor blijft er ook bij mij ruimte voor vlottende grenzen.

### **3.3 Opvattingen van nieuwe spirituele groeperingen**

Per geselecteerde nieuwe spirituele groepering geef ik een korte karakteristiek. De vormgeving van de karakteristiek ontleen ik aan Hoekstra. Als bronnen gebruik ik achtereenvolgens *Wegwijs*; de tijdschriften *ParaVisie* en *Religie en Mystiek*; en de combinatie van het huisorgaan van Psychosofia *Communicatie* en internet. Een aantal groeperingen ben ik namelijk via *Communicatie* op het spoor gekomen.

#### **3.3.1 Handboek *Wegwijs***

##### **3.3.1.1 Esoterisch Genootschap van de Kring der Verbondenen**

Daan Akkerman, 1957, woont in Westerlee.<sup>34</sup> Hij is paranormaal begaafd en kreeg al vroeg verschijningen. Hij heeft een praktijk voor Alternatieve en Spirituele geneeswijzen. Hij geeft therapieën, lezingen, consulten over helderziende waarnemingen en workshops over aura's, chakra's, healing, tarot en numerologie. Daarnaast is hij oprichter van het Esoterisch Genootschap van de Kring van Verbondenen, 1985. Dit genootschap richt haar werk op de informatie die via trance-sessies worden doorgegeven.

#### **Opvatting**

Het accent van de informatie ligt vooral op de nieuwe tijd, het Aquarius-tijdperk. Deze informatie krijgt Akkermans door van het collectief van de Meesters van de Witte Broederschap. Dit collectief bevindt zich in de kosmos. De Meesters hebben het pad van de incarnatie en reïncarnatie reeds afgelegd. Zij willen de mensheid intuïtief inspireren en haar begeleiden in de overgang van het Vissen-tijdperk naar het Aquariustijdperk. Zij geven aanvulling op en uitleg over de boeken van mevrouw Blavatsky en Alice Bailey. Daarnaast geven zij nieuwe informatie. Elke 'verdiepingsavond' van het genootschap staat in het teken van een specifiek thema. De avond begint met het gebed de *Grote Aanroep* van Alice Bailey gevolgd door meditatie. Tijdens de meditatie wordt een energieveld gemaakt waaraan de Meesters zich kunnen verbinden en daardoor inspirerend aanwezig kunnen zijn.

Wat zijn de doelstellingen van het Esoterisch Genootschap?<sup>35</sup>

1. Vorming van een universele broederschap der mensheid zonder onderscheid van ras, geloof, huidskleur, maatschappelijke positie of geslacht.
2. Aanmoediging van de vergelijkende studie der godsdiensten en wijsbegeerten.
3. Het onderzoeken van de onverklaarbare wetten der natuur en van de latente spirituele krachten in de mens.



4. Het één laten worden van alle spirituele en esoterische stromingen waar ook ter wereld.

Het Esoterisch Genootschap legt de nadruk op eenheid van alles en wil door studie de eenheid bevorderen.

Hoekstra vermeldt het Genootschap onder de categorie esoterische stromingen.

### **3.3.1.2 Scholing naar de ziel**

De Stichting Scholing naar de Ziel is actief in Nederland, België en de Antillen.<sup>36</sup> Het gedachtegoed van de stichting verenigt christelijke, boeddhistische en esoterische wijsheden en moderne psychologische inzichten. De Stichting geeft cursussen over het wezen van de ziel, eenheid tussen zielen en daarnaast meditaties. Opgericht in 1987 door Hannah van Buuren.

#### **Opvatting**

Scholing naar de Ziel gaat ervan uit dat ieder mens een godsvonk is met een speciale taak op aarde. Mensen zijn een soort liefdesambassadeurs tussen God en de aarde. Deze wijsheid is versluierd. In deze tijd zal de mens zich de wijsheid weer bewust worden. Gevolg is dat de mens meer zorg voor de aarde gaat krijgen en meer zorg voor de ander krijgt. Maar de mens zal ook meer open staan voor de geestelijke begeleiding waardoor hemel en aarde elkaar meer naderen. In de ziel wordt de wijsheid bewaard. De ziel geeft aan de mens door wat hij het beste in zijn leven kan doen. Hierdoor ontstaat een vruchtbaar leven (incarnatie) voor de mens en voor de aarde.

Hoekstra vermeldt de Stichting onder de categorieën gnostiek en esoterische stromingen.

### **3.3.1.3 Sivas, Esoterische gemeenschap**

De gemeenschap is in 1969 gesticht door Hendrik Leene.<sup>37</sup> Sivas kent een organisatievorm. Het centrum is in Haarlem.

#### **Opvatting**

Haar opvatting berust op esoterische uitgangspunten, elementen uit het oorspronkelijke christendom, de gnostieken en de Griekse wijsgeren. Het zogenaamde ziele-atoom is gevangen in het lichaam en is daardoor zijn goddelijkheid kwijt. De ziel moet zich nu door vele reïncarnaties reinigen om weer in zijn oorspronkelijke staat tot de volmaakte goddelijke mens te worden. Het reinigen van de ziel betekent dat zij wordt bevrijd uit de denkwijze die op het materiële is gericht. “Het christendom moet daarom weer teruggevoerd worden tot zijn oorsprong: als innerlijke geloofsbeleving ongeorganiseerd en daarom ook zonder enig omljnd dogma.” Het is in deze tijd, het Aqaurius-tijdperk, dat slechts *die* groepen zullen leven, die de boodschap van hem die het leven schenkt, hebben begrepen. Sivas kent ook een tempelritueel.

Hoekstra deelt Sivas in bij de esoterische groeperingen.

### 3.3.2 Tijdschriften *ParaVisie* en *Religie en Mystiek*

#### 3.3.2.1 Max Alkadrie

Max Alkadrie is geboren in 1942 te Malang in het voormalig Nederlands-Indië.<sup>38</sup> Hij woont in Wijk bij Duurstede. Hij kreeg op 4 april 1991 een geweldige godservaring en werd daarna jarenlang spiritueel gevormd door de Hogere Machten.

Bij zijn vorming zijn Marieke de Vrij en Zohra behulpzaam geweest. Max is een trance-medium, healer en boodschapper van Al Wat Is. Hij geeft 'trance healings'. Mensen komen met hun klachten bij hem. Als hij in trance is worden al zijn bewegingen en handelingen door het Hogere verricht. Daarnaast geeft hij 'trance readings'. Mensen kunnen vragen stellen over gezondheid, werk, wonen of de dierenwereld. In trance worden de antwoorden door de Meesters, andere mensen of dieren beantwoord.

#### Opvatting

De roeping van Max is als volgt te omschrijven. In liefde helpen en begeleiden van de mens op zijn of haar levenspad met door God gegeven gaven. Deze stellen hem in staat om zich in trance te verbinden met Al Wat Is om de mens datgene te mogen aanreiken dat van belang is om dat zielepad te verlichten. Het unieke van zijn meesterschap is dat de gehele schepping, dat wil zeggen alles dat bestaat in het gehele universum, via Max spreken mag. Alles, zowel in de aardse als in de geestelijke rijken. Ook mag hij zich verbinden met onder andere Meester Jezus, Moeder Maria, El Morya, de Boeddha, Hazrat Inayat Khan en White Eagle.

#### 3.3.2.2 Stichting Shanti

Yasmin Verschure was eerst maatschappelijk werkster daarna Reiki Meester.<sup>39</sup> Zij leefde een aantal jaren in afzondering. Geeft nu workshops en lezingen en heeft diverse boeken op haar naam staan. De stichting Shanti behartigt haar belangen. Zij noemt zich geen spiritueel leraar of goeroe. Zij channelt ook niet. "Ik werk puur vanuit de eigen inspiratie, rechtstreeks vanuit de goddelijke Bron."<sup>40</sup>

#### Opvatting

Zij heeft een staat van ontwikkeling bereikt waarin ze het doen achter zich heeft gelaten en probeert te leven vanuit Liefde in het hier en nu. Wat zij onder Liefde verstaat is het beste weer te geven met enkele citaten uit interviews met haar.

"Als ik de 'menschheid' al iets wil laten zien dan wijs ik hen op hun onmeetbare kracht en grenzeloze schoonheid. Ik daag de mensen uit om te rebelleren. Om niet langer als willoze pionnen achter de systemen aan te hobbelen die anderen bedacht hebben. Om zelf de verantwoordelijkheid te nemen voor het bestaan hier op aarde. Bewust zijn is bewust ZIJN."<sup>41</sup>

"We zijn op deze wereld gekomen om in alle opzichten Mens te zijn. Niet om heilig te worden, maar om de hemel hier op aarde te initiëren en te leven."<sup>42</sup>

"De kern van ons wezen is Onvoorwaardelijke Liefde. Dat is datgene wat overblijft wanneer we door het vuur van loutering zijn gegaan. We openen ons hart voor de liefdesvibraties, de Christus in onszelf, leggen het kleed der afgescheidenheid af en ontwakken in onze ware realiteit. Vanaf dat moment ervaren we ons zelf en anderen als goddelijke wezens, er bestaat niet langer een ik en een jij. We zoeken voortdurend

vervulling voor deze Liefde buiten onszelf en vergeten dat wijzelf de bron zijn van waaruit alles ontspringt.”<sup>43</sup>

“Ik besluit vandaag om Liefde te zijn en Liefde te leven. Om in alle eenvoud een voorbeeld van Liefde te zijn. Ik nodig je uit hetzelfde te doen. Daarmee leggen wij een stevig fundament voor een nieuwe wereld waarin Liefde zal zegevieren. (...) Een wereld waarin competitie plaats maakt voor ondersteuning. Een wereld waarin onze enige wapens LIEFDE en respect voor het LEVEN zullen zijn.”<sup>44</sup>

Het dualisme man en vrouw is ook een obstakel in onze onderlinge verhoudingen.

### **3.3.3 Tijdschrift *Communicatie en internet***

#### **3.3.3.1 Stichting Poort**

Poort is een ideële stichting te Eindhoven.<sup>45</sup> Zij hoort niet bij een kerkgenootschap en ook niet tot New Age. Zij werkt zonder dogma's. In 1994 opgericht door Hannah van Buuren. Hannah van Buuren, 1938, werd hierboven vermeld bij *Scholing naar de Ziel*. Of deze stichting zonder Hannah van Buuren is verder gegaan of is beëindigd, is mij niet bekend. Poort geeft *Tijd-schrift* uit, geeft maandberichten uit en men kan Hannah van Buuren consulteren. Zij schreef in 1988 een boek over Zohra.

#### **Opvatting**

Poort richt zich op het ontwaken van de mens binnen het Ene beweeglijke veld dat we God noemen. Bovendien richt zij zich op de bewustzijnsevolutie die Veld, Aarde en Mens in deze jaren aan elkaar voltrekken. Met het ontwaken van de mens wordt het volgende bedoeld. Tot nu toe gedraagt de mens zich als een reactie-mens. Alles wordt hem vanuit de maatschappij opgelegd of de mens voegt zich naar de maatschappij. Je moet je van alle maatschappelijke conditioneringen bevrijden, bijvoorbeeld wensen en angsten. Dat is een proces van zelf-realisatie. De uitkomst is dat je gaat leven vanuit het Veld van Liefde en Eenheid. Je 'ontpooit' je om zo te zeggen van reactie-mens tot een autonome God-mens. Doorloop dit proces niet alleen, maar met anderen. Laat je niet leiden door een spiritueel leider die nog zegt: "Daar is de Christus" of "Hier is de Boeddha". Bovendien zijn doorgevingen en para-normale oordelen en gewroet in vorige levens niet meer nodig.

#### **3.3.3.2 Marianne Raemaekers**

Marianne Raemaekers woont in Den Haag en heeft een praktijk voor geestelijke hulpverlening en spirituele bewustwordingsprocessen.<sup>46</sup> Zij geeft lezingen, publiceert artikelen over de goddelijkheid van de mens en bewustzijnsontwikkeling op spiritueel gebied. Bovendien is zij te raadplegen in een persoonlijk gesprek of groepsconsult.

#### **Opvatting**

Eenheid in verscheidenheid is de essentie van het leven. Wij zijn allemaal de uitdrukking van het Ene Wezen dat zich door ons toont in verschillende 'kledij'. Spirituele transformatie in het nieuwe Waterman-tijdperk laat ons de heelheid ervaren van contact met het Ene, de Bron van al het bestaande, van contact en eenwording met het Goddelijke in onszelf. Als allerdiepste zingeving wijst het ons de weg naar onbegrensde Vrede, Gelukzaligheid, Gezondheid, Eenheid, Ware Vrijheid en scheppende Creativiteit. De mens kan deze verworvenheden op verscheidene

manieren aan de wereld doorgeven. De bestemming van de mens ligt in het realiseren, ervaren en beseffen van dit Godsbewustzijn en Eenheidsbewustzijn in zichzelf.

### **3.3.3.3 Stichting De Vrije Mare**

Stichting de Vrije Mare, voorheen Stichting MV4 (Maatschappelijke Vernieuwing, Vormgeving vanuit Vrije Verbinding), opgericht in 1994 Hazerswoude.<sup>47</sup> De stichting ondersteunt de werkzaamheden van Marieke de Vrij. Zij is spiritueel maatschappelijk raadvrouw. In die hoedanigheid kan zij door beroepsgroepen en organisaties worden uitgenodigd informatie vrij te geven via lezingen, symposia en studiedagen. Persoonlijke consulten geeft zij niet meer.

#### **Opvatting**

Marieke de Vrij, 1953, is helderhorend, helderwetend en helderziend. Zij krijgt haar inzichten door de begeleiding vanuit de onstoffelijke gebieden. De begeleiding geeft voor de mens(heid) het volgende aan. Ieder mens die zijn eigen ik lief heeft is geschikt om zijn ik met anderen te verenigen om een hoger doel te dienen. Jouw unieke zijn vindt dan verbinding met andere unieke mensen waardoor in gezamenlijkheid een groter doel kan worden gediend. Zo ontstaat er een veld van aanstekelijke energieën waaraan anderen zich kunnen optrekken. Naast de rol die de mens in het totaal vervult, heeft de mens ook individueel een innerlijke leeropdracht, die hij in deze incarnatie moet vervullen ter bevordering van zijn evolutie op aarde. Voor de individuele ontwikkeling krijgt Marieke ontwikkelingspoorten door de begeleiding aangereikt. Een ontwikkelingspoort, aanwijzing voor de persoonlijke ontwikkeling (?), kan een mens behulpzaam zijn bij een specifiek punt in haar of zijn ontwikkeling. Met behulp van de ontwikkelingspoorten kan een mens tot doorleefd handelen komen. Doorleefd handelen biedt de anderen het perspectief van vernieuwing aan.

De grootste nadruk bij Marieke ligt op haar maatschappelijke activiteiten. Via Marieke is veel kennis vrij gekomen over een groot aantal onderwerpen binnen de menswetenschappen en zaken van onder andere spiritueel, maatschappelijk, wetenschappelijk, medisch en economisch belang. Ook over dierenwelzijn heeft zij inzichten gegeven.

### **3.3.3.4 Hans Stolp**

Hans Stolp, 1942, is emeritus predikant, pastor en publicist.<sup>48</sup> Was in de tweede helft van de jaren '80 lid van de groep "Theologie en Spiritualiteit" rond Zohra. Hij is door het gedachtegoed van Zohra beïnvloed.<sup>49</sup> Hij publiceerde diverse boeken over het Nieuwe Tijdsdenken en geeft sinds 1994 cursussen en lezingen over thema's die samenhangen met het Nieuwe Tijdsdenken en de esoterische traditie van het christendom. Geeft op de zaterdagen themadiensten in Amersfoort voor stichting De Heraut te Amersfoort. Hij is een van de redacteurs van het tijdschrift *De Verwachting*.

#### **Opvatting**

Hij gaat uit van de oorspronkelijke, spirituele of esoterische traditie en wil die traditie voor een breed publiek toegankelijk maken. Voor hem houdt de esoterische traditie,

opgevat als geheim, onder andere in het onderwijzen in karma en reïncarnatie. Hij gaat uit van de gedachte dat de mens is samengesteld uit drie lichamen: het fysieke, het etherische en het astrale. In elk mens is de Christusgeest aanwezig. In de bijbel zijn de aanwijzingen voor de geheime leer terug te vinden. In het openbaar mochten deze leringen niet worden uitgesproken want daar heerste de algemene geloofskennis, de exoterische leer. Stolp is een exponent van het esoterisch bijbellezen.

Esoterisch kent ook een tweede betekenis, namelijk die van innerlijk. Esoterisch bijbellezen wil voor Stolp ook zeggen dat we de verhalen zó lezen dat zij ons iets vertellen over onze eigen binnenwereld.

### 3.3.3.5 Stichting Sofia

Sonia Bos, 1946, is mystica.<sup>50</sup> Door meditatie ontdekte zij haar gave tot genezen en startte een genezingspraktijk. Op haar vierendertigste kreeg ze de ervaring van de Universele Christus in haar. Sinds 1985 ontvangt zij via haar mystieke verbinding inspiratie van de Universele Christus. Vanaf 1992 mag zij de door Hem geïnspireerde Aquarius-mystiek vanuit de akasha (avdg: een soort kosmisch geheugen) doorgeven. Van 1992 tot 2000 mag zij de basismystiek optekenen die samenhangt met de bekrachtiging van de Aquarius-blauwdruk. De blauwdruk geeft aan wat er met de mensheid, de aarde en de schepping aan het gebeuren is en wat er in het komende tijdperk zal gaan gebeuren. Vanaf 2000 mag zij deze mystiek verder uitdiepen en toepasbaar maken op de vele deelgebieden van het leven. Zo heeft zij reeds een grote stroom universele leringen ontvangen: over de individuele mens, over de mensheid, over de maatschappij, over de wereld om ons heen. Het optekenen van de Aquarius-mystiek is haar levenswerk.

Sonia heeft de organisatie van haar werkzaamheden ondergebracht in een stichting. De doelstelling van Stichting *Sofia* is het toegankelijk maken, bevorderen en verbreiden van de Aquarius-mystiek in binnen- en buitenland. Dit gebeurt onder andere door het organiseren of mogelijk maken van lezingen en themadagen. Ook geeft de stichting het 4x per jaar verschijnend *Nieuwsblad* uit.

Een eigen drukkerij *De Gouden Kroon* geeft boeken uit en de uitgetypte lezingen en themadagen.

#### Opvatting

De leer die zij brengt is gebaseerd op de kosmische mens die in eenheid is met zijn innerlijke Levensbron, de immanente God. Vanuit die eenheid levend komt er een christuskracht vrij die zich richt op de mensheid, de maatschappij en de wereld.

De Aquarius-mystiek wil op vele gebieden van het leven vernieuwing aanreiken.

Hoe gaat dat? Door de recente bewustzijnsmutatie is in het menselijk bewustzijn de toegang tot het goddelijk bewustzijn ontsloten waardoor men de toegang heeft tot zijn godsvonk, de immanente God. Door dit nieuwe bewustzijn, zijn innerlijk mystieke verbinding, kan de mens communiceren met zijn godsvonk. In die godsvonk ligt de Universele Christus besloten. Dit betekent dat de mens van binnenuit op universele wijze geïnspireerd kan worden en dat hij toegang heeft tot de Akasha-kroniek. De scheppingskracht die hij ophaalt kan hij voor zichzelf benutten of voor het leven.

De mens kan zijn scheppende vermogens op drie niveaus hanteren: het negatieve karma transformeren, moeilijke situaties veranderen, en op het hoogste niveau kan hij scheppen waardoor vernieuwing optreedt. Scheppen gebeurt door totale overgave. Vanuit de eenheid met de godsvonk straalt de kosmische mens de Universele Liefde

uit waardoor de medemens, de maatschappij en alles wat leeft ook het zelfgenezend vermogen wordt aangereikt. Het zelfhelend vermogen is hetzelfde als de scheppingskracht. Daardoor kan alles wat leeft naar de volmaakte staat toegroeien, genezen.

Elk mens kan direct met de uitwerking van de Aquarius-mystiek beginnen.

### **3.3.3.6 Isis spreekt**

Lauri Fransen woont in Nijmegen.<sup>51</sup> Sinds 1986 is zij het kanaal voor energieën en boodschappen uit andere dimensies van Meesters van het licht zoals Jezus, de aartsengel Michaël, St. Germain en anderen. Sinds 1993 spreekt Isis door haar. Isis vertegenwoordigt de Aarde-Moeder. De Aarde-Moeder kan ook door Isis spreken en dan is Isis de Aarde-Moeder. Isis heeft zich bewust met de Aarde-Moeder verbonden want Isis vertegenwoordigt de mensheid en speciaal het vrouwelijke deel. Vrouwelijkheid wil de eenheid van alle dingen tot uitdrukking brengen. Veel van het materiaal dat Isis in de loop van de jaren in workshops, consulten en privé doorgaf, wordt nu voor een groter publiek naar buiten gebracht.

#### **Opvatting**

Isis spreekt veel over de dualismen man en vrouw, voelen en denken. De mens heeft de goddelijke kern in zich maar omdat wij in onbalans zijn, voelen wij het goddelijke niet en horen wij het spreken van het goddelijke niet. Isis wil de mens laten zien dat hij zowel mannelijk als vrouwelijk is. Zij wil meehelpen om het vrouwelijke zowel in mannen als in vrouwen te herwaarderen en te herontwikkelen. Hoewel Isis als vrouw komt, heeft zij het mannelijke en het vrouwelijke geheel in zichzelf versmolten. De gehele mens is noch man noch vrouw maar beiden. Isis wil ook dat het voelen meer in evenwicht komt met het denken. Het voelen is bij de vrouw sterk ontwikkeld maar is tot nu toe ondergeschikt aan het dominante mannelijke denken. De vrouwelijke energie moet groeien. Denken en voelen dienen met elkaar in balans te zijn.

Het perspectief naar een nieuw tijdperk. Isis komt om ons perspectief te veranderen zodat we een beter zicht krijgen op wat er werkelijk in deze wereld gebeurt. Zij wil de dimensie van de dualiteit doorbreken waardoor wij anders naar onze gepolariseerde wereld kijken. Het blijkt dat de mensen ook verandering willen. Zij willen een einde aan het individuele en collectieve lijden. En die verandering komt eraan. Mensen voelen dat er energieveranderingen zijn. De energieveranderingen zijn in ons hele zonnestelsel gaande omdat er een nieuw tijdperk in aantocht is. Accepteer niet meer dat de zaken door blijven gaan zoals ze altijd deden. Niet in je persoonlijke leven en niet in de maatschappij, niet in de politiek en niet in de menselijke omstandigheden. Isis is hier om ons te begeleiden zodat de mensen zelf de aarde kunnen redden.

### **3.3.3.7 Ute Zwanenburg**

Ute Zwanenburg geeft op haar site vele teksten die zij via innerlijke weg heeft ontvangen.<sup>52</sup> Over zichzelf doet ze geen mededelingen zodat de aandacht volledig naar de teksten gaat. Alle teksten die zij heeft doorgekregen zijn volledig op het internet gepubliceerd en kunnen ook volledig worden afgedrukt. De teksten komen uit één Bewustzijn, waar zowel haar bewustzijn als het bewustzijn van alle mensen deel van uitmaken, namelijk het Christusbewustzijn. Dit Bewustzijn begeleidt de huidige

mensheid in haar veranderingsproces en Jezus is hiervan de inspirator. Dit alles is niet iets dat buiten haar bestaat maar het is haar eigen hart dat zich opent voor de Verbinding.

Zij heeft inmiddels negen boeken geschreven. Haar site heet *Ute's Thuisblad*.

#### Opvatting

De teksten richten zich op het Aquarius-tijdperk en de dan verschijnende Nieuwe Mens. "Dit betekent dat er twee aardes naast elkaar zullen komen te bestaan. Een aarde die verblijft in de derde dimensie en waar het leerproces op een iets andere manier geactiveerd zal worden, waardoor wat er nu is op dat moment niet meer van belang zal zijn. De andere aarde zal geboren worden in een nieuwe dimensie en de mensheid zal met haar mee ascenderen."<sup>53</sup> Wat we om ons heen zien, is de afbraak van alles. Dit zijn de barensweeën van de Nieuwe Tijd. De teksten zijn gegroepeerd rond verschillende thema's als Christuskracht, Krachtvelden, Geestkracht, Samensmelting, Lichtvonken, de Nieuwe Mens.

Het proces waarom het in alle teksten gaat is het volgende. De mens moet in verbinding komen met zijn diepste Zelf. Het diepste Zelf is de uitdrukking van een Goddelijk Bewustzijn. Het is de bedoeling dat wij als mens de stap gaan maken van de huidige mens naar de Kosmische Mens waardoor het Christusbewustzijn in ieder van ons geboren kan worden.

#### 3.3.3.8 Janny Post

Janny Post is visionaire en schrijfster.<sup>54</sup> In 1983 kreeg zij contact met Engelen en de Meesters van het Licht. In 1992 startte zij het kwartaalblad *Christall* en verhuisde naar het centrum Zantus Fantilhou, ten zuiden van Toulouse, Frankrijk. Tot 2000 zag zij het als haar taak de boodschap van Jezus voor deze tijd te vertolken door middel van lezingen en cursussen in Nederland. Daarna richtte zij zich uitsluitend op de praktijk. Fantilhou wil een ontmoetingsplaats zijn voor gelijkgestemden. Cursussen en therapieën worden er niet gegeven.

Zij heeft inmiddels een dertiental boeken op haar naam staan.

#### Opvatting

Zij wil het christelijke Nieuwe Tijdsdenken verhelderen tot een eenvoudige en verlichtende kijk op het leven. Zij heeft begrepen dat de hele Kosmos betrokken is bij de veranderingen die op aarde plaatsvinden. Deze veranderingen zijn het gevolg van de overgang van het Vissentijdperk naar het Waterman-tijdperk. Al die veranderingen geven veel verwarring in de bestaande levensvormen. Post krijgt uitleg vanuit de hemel hoe op aarde met de verwarring om te gaan. De mens moet steeds dichter bij zijn Zelf komen want alleen dan kunnen wij de veranderingen aan. In het blad *Christall* wordt het als volgt verwoord. Je moet je 'Zelf' worden, zijn en blijven. Je moet je 'Zelf' ervaren als jouw bron van Zijn. Vanuit je 'Zelf' jouw leven vereenvoudigen tot jouw zin van het leven en tot jouw zin in het leven.<sup>55</sup> Tussen 2000 en 2012 zal de nieuwe vorm van leven stap voor stap worden verduidelijkt.

Post behandelt ook het thema vrouw. Zij ervaart dat ze een zielsvereniging met Maria Magdalena heeft. Vanuit deze verbondenheid schreef ze het boek *Maria Magdalena in iedere vrouw*. Zij was de eerste geëmancipeerde vrouw. Het gaat niet om de geschiedenis van Maria Magdalena maar om de voorbeeldfunctie die zij voor de

tegenwoordige vrouw kan hebben. De praktische adviezen van Maria Magdalena kunnen de vrouw én de man veel ondersteuning geven.

### **3.4 Afsluitende opmerking**

Uitgaande van mijn criteria heb ik in het veld dertien nieuwe spirituele groeperingen kunnen traceren. Hun opvattingen heb ik opgesteld. In het volgende hoofdstuk zal ik de opvattingen vanuit een nog op te stellen algemene omschrijving van maatschappelijk handelen vergelijken met het maatschappelijk handelen van Psychosofia.



## Hoofdstuk 4 Maatschappelijk handelen omschreven en vergeleken

Dit hoofdstuk behandelt de vragen of er vanuit de ideeën en uitingsvormen van New Age een omschrijving voor het maatschappelijk handelen is af te leiden. En zo ja, wat zijn vervolgens de bevindingen als de opvattingen van de groeperingen met deze algemene omschrijving worden vergeleken?

Met de volgende stappen wordt naar de antwoorden gezocht.

In paragraaf 1 schets ik de historische ontwikkeling van ideeën binnen het veld van New Age en de ontwikkeling van de beweging New Age.

In paragraaf 2 wordt, vanuit de gegevens van paragraaf 1, een kader opgesteld waaruit de omschrijving van maatschappelijk handelen is af te leiden.

In paragraaf 3 worden de opvattingen vanuit de opgestelde omschrijving voor maatschappelijk handelen ‘ontleed’. Daarna worden de resultaten onderling vergeleken.

Paragraaf 4 sluit af met overwegingen bij de resultaten.

### 4.1 Overzicht ideeën en beweging New Age

In het vorige hoofdstuk signaleerde ik naar aanleiding van opmerkingen van Aupers een verschuiving. In deze paragraaf ga ik dieper in op de verschuiving. In de beginfase stond bij New Age centraal het idee van de nieuwe mens en de nieuwe samenleving, later komt centraal te staan het idee van de vervolmaking van de persoon in het hier en nu. Om de verschuiving in ‘beeld’ te krijgen, breng ik de theorie van de godsdiensthistoricus Hanegraaff<sup>1</sup> in relatie met de theorie van de cultuursocioloog Aupers<sup>2</sup>. Het gaat om een visie uit 1996, Hanegraaff, en een visie uit 2004, Aupers. Hanegraaff put zijn gegevens uit literatuurstudie, Aupers ontleent zijn informatie aan veldwerk.

Als ik de theorie van Hanegraaff als startpunt neem dan interesseren mij bij de verschuiving twee aspecten. Ten eerste: de ontwikkeling van de ideeën en ten tweede: de ontwikkeling van de New Age-beweging. De ideeën orden ik op hun bruikbaarheid voor maatschappelijk handelen.

#### 4.1.1 Ontwikkeling van ideeën

Voor Hanegraaff is het karakteristieke van de periode vóór 1980 de gedachte aan een komend nieuw tijdperk. De mens komt op *een hoger bewustzijnsniveau en creëert een nieuwe samenleving* waarin geen lijden meer zal zijn. In navolging van de astrologie wordt dit tijdperk het Aquarius-tijdperk genoemd. De stroming die deze gedachte huldigt noemt Hanegraaff New Age sensu stricto. De nieuwe samenleving ligt in de toekomst, niet in de hemel maar op aarde. Zoals in hoofdstuk 2 is geschetst, gaat één van de voorliggende visies op de toekomst uit van een bovennatuurlijk gestuurd evolutieproces. De mens kan het evolutieproces bespoedigen. Pas na collectieve inspanning van de mens verschijnt er dan een soort messiaans koninkrijk. Een spiritueel fenomeen, vaak aangeduid als ‘de Christus’, kan als begeleider

optreden. Vanuit de theosofie gezien is het menselijk bewustzijn ook aan evolutie onderhevig. De mens komt namelijk door reïncarnatie op een steeds hoger bewustzijnsniveau. Aupers beschouwt de beweging uit de zestiger jaren als een gnostische stroming. Het religieuze ideaal was het in contact komen met de goddelijke kern in jezelf.<sup>3</sup> Dit ideaal vind ik niet terug bij Hanegraaff, zie paragraaf 2.2.1.

Het gaat mij om de gedachte dat de mens zelf door collectieve inspanning een nieuwe samenleving naderbij kan brengen. Het is deze gedachte die de voedingsbodem kan zijn om zich op de medemens en de samenleving te richten.

Bij Hanegraaff staat ná 1980 centraal: het psychologiseren van de religie en het heiligen van de psychologie.<sup>4</sup> De evolutie van het bewustzijn zal leiden tot een volmaakte gnosis of verlichting. Zelf-realisatie en God-verwerkelijking gaan daardoor samen vallen.

Ik spring nu over naar de visie van Aupers voor de periode ná 1980. Hij laat de ontwikkeling in de tijd zien die bij Hanegraaff niet aanwezig is omdat die zijn bevindingen eerder afsloot, namelijk in 1995.

Aupers stelt dat New Age in Nederland in de tachtiger en negentiger jaren verandert. Tendensen die vóór 1980 belangrijk waren, zwakken af. Hij noemt: het streven naar een nieuwe tijd; de maatschappijkritiek en de gedachte aan reïncarnatie. Nu komt de fase ná de omslag, zoals in hoofdstuk 2 is uiteengezet. De blik keert naar binnen. Centraal komt te staan de zelfspiritualiteit: *het geloof in een sacraal, heilig of goddelijk Zelf*. Het Zelf ervaren is God ervaren.<sup>5</sup> Dit is de godsvonk van de gnostici. Men wil in contact komen met de diepere gevoelslagen.

Voor New Agers geeft het goddelijke in jezelf aan wat in elke situatie het juiste handelen moet zijn. Aupers formuleert in algemene termen dat de ‘innerlijke’ stem bepaalt wat goed, waardevol, waar en zinvol is.<sup>6</sup>

Hoe bij het juiste handelen de relatie ligt naar de ander en de samenleving valt voor mij uit het betoog van Aupers niet af te leiden.

In de negentiger jaren komt er, Aupers’ redenering volgend, als het ware weer een omslag. Bij zelfspiritualiteit wordt het goddelijke uitgehold en het *persoonlijk welzijn* komt centraal te staan.<sup>7</sup> Het gaat nu om rationale criteria als werkzaamheid, nut en effectiviteit van therapieën.<sup>8</sup> Anders gezegd: het gaat om het oplossen van persoonlijke problemen. Psychisch en lichamelijk welzijn staat voorop.

Het doel persoonlijk welzijn richt zich op de persoon zelf. Als, zoals Aupers beweert, het religieuze kader op de achtergrond raakt dan moet dat de volgende consequentie hebben. Het zich richten op de ander en de maatschappij nu of in de toekomst voortkomend vanuit dit religieuze kader, zal ook op de achtergrond raken. Dit sluit niet uit dat iemand zich vanuit andere overwegingen op de ander en de maatschappij kan richten.

De laatste jaren heeft ook het bedrijfsleven in Nederland de zelfspiritualiteit ontdekt. Als uitloper van de criteria nut en effectiviteit worden er cursussen aan personeel van bedrijven en instellingen gegeven op basis van het New Age-gedachtegoed.<sup>9</sup> Het gaat enerzijds om de ‘authenticiteit’ van de werknemers naar boven te halen en anderzijds om de organisatorische effectiviteit te verbeteren en om de omzet te optimaliseren. Bij deze uitloper gaat het om *welvaart*.

Deze uitloper heeft niets meer te maken met het religieuze kader. Alle implicaties die uit het religieuze kader voortkomen, met name zich richten op de ander en de maatschappij nu en in de toekomst, zijn ook niet meer aanwezig.

De ontwikkeling van ideeën heb ik voor mijn doel gestileerd weergegeven. Het gaat mij om de ontwikkeling van de ideeën over de periode 1960 tot heden. Als het de laatste jaren over welzijn en welvaart gaat, wil dat niet zeggen dat de voorgaande ideeën er niet meer zijn. Ze zijn er wel maar ze worden gemarginaliseerd omdat nieuwe ideeën opkomen en benadrukt worden. De grote lijn is: een hoger bewustzijn dat in een nieuwe samenleving resulteert → het geloof in het goddelijke Zelf → persoonlijk welzijn → welvaart.

#### 4.1.2 De continuïteit van ideeën

Hanegraaff karakteriseert New Age als een beweging. New Age-Beweging omschrijft hij als het cultische milieu dat zich in de late zeventiger jaren van zichzelf bewust is geworden en daarmee een min of meer aaneengesloten ‘beweging’ vormt. De uitingen van deze beweging worden gekarakteriseerd door een populair Westerse cultuurkritiek, uitgedrukt in termen van een geseculariseerde esoterie.<sup>10</sup> Deze beweging wordt niet bij elkaar gehouden door een gezamenlijke inhoud maar omdat ze zich tegen dezelfde dingen keren.<sup>11</sup> Hanegraaff is er zich van bewust dat de ‘beweging’ diverse inhoudelijke richtingen omvat.

Aupers laat aan de hand van zijn veldonderzoek ook de ontwikkeling van New Age in de tachtiger en negentiger jaren zien.<sup>12</sup>

Aupers verdeelt New Age in religieuze tradities en therapeutische tradities.<sup>13</sup> In zijn bevindingen wijdt hij uitsluitend uit over de laatste tradities. Eerst volg ik zijn uiteenzetting over de uitingen van de therapeutische tradities. Daarna volg ik de lijn van de religieuze tradities.

De lijn van de therapeutische tradities.

Sinds de tachtiger jaren verandert New Age. Van alternatief verschijnsel aan de rand van de maatschappij wordt New Age een geaccepteerd verschijnsel in de maatschappij. New Age wordt de aanduiding voor een groeiend en veelkleurig aanbod van spiritueel getinte opvattingen, initiatieven en activiteiten. Institutionaliseren en commercialiseren liggen ten grondslag aan de acceptatie. Er komt bij New Age een tweedeling die zich als een markt laat typeren. Er is een vraagzijde en er is een aanbodzijde met goederen en diensten. In subparagraaf 3.2.2 werd al even aan dit fenomeen gerefereerd.

Aan de *vraagzijde* staan de mensen die zich, in verschillende gradaties, de opvattingen van New Age eigen maken. Zij vormen kwantitatief de grootste groep binnen de aanbod- en vraagzijde. Hier is de volgende onderverdeling te maken.

Bij de ‘audience cult’ zijn het de mensen die van de levensbeschouwelijke opvattingen kennis nemen of er zich in verdiepen.

Bij de ‘client cult’ gaat het om personen die overdag een reguliere baan hebben en ’s avonds New Age-cursussen volgen. Zij bewegen zich in meerdere denk- en leefwerelden. Andere personen zijn cliënten van therapeuten. Zij hebben baat bij het opruimen van psychische blokkades, bewustwording, bij zichzelf komen. Bij deze laatste groep gaat het steeds meer om het eigen psychisch en lichamelijk welzijn.

Religieuze opvattingen zijn niet meer aan de orde.

Bij de *aanbodzijde* gaat het om het aanbod van New Age-centra en alternatieve genezers. Hier is van belang dat spirituele centra meestal worden gerund door

professionals die zich het gedachtegoed van New Age eigen hebben gemaakt en dat ook willen doorgeven. Daarnaast zijn er vele therapeuten die een praktijk beginnen in yoga, reiki, shiatsu, hypnotherapie, reïncarnatie en dergelijke.

De laatste jaren ontstaan er ook bureaus die spirituele cursussen aan bedrijven aanbieden.

Bij de aanbodzijde ligt het accent op de commercie.

Aupers vraagt zich af wat de personen beweegt die de aanbodzijde uitmaken. Hiertoe haalt hij de volgende opvatting van de filosoof Zygmunt Bauman aan.<sup>14</sup> Met het uiteenvallen van de moderne orde in verscheidene culturele opties wordt de status van identiteit een probleem door de onuitputtelijke mogelijkheden tot identificatie. Met het identiteitsprobleem ontstaat er een markt waarop ‘levensexerts’ hun onzekerheidsbestrijdende diensten aanbieden. Met dit laatste verklaar je ook dat er nu de nadruk ligt op therapieën.

Nu de lijn van de religieuze tradities. De religieuze tradities stipt Aupers aan, maar meer ook niet. In zijn visie grijpen de religieuze tradities terug op oosterse ideeën die via de theosofie bekend zijn geworden. Daarnaast zijn er cursussen die gebaseerd zijn op Westerse religieuze tradities waaronder channelen en sjamanisme.

Mijn onderzoekgegevens over de diverse aan Psychosofia verwante groeperingen maken duidelijk dat er nog steeds religieuze groeperingen zijn, in mijn terminologie nieuwe spirituele groeperingen. Ik roep in herinnering Hanegraaffs New Age sensu stricto die een aparte categorie binnen New Age sensu lato bleef vormen. De door mij aangetroffen groeperingen komen min of meer overeen met de kenmerken van New Age sensu stricto. Mijns inziens versmalt Aupers ten onrechte New Age ná 1980 door het veronachtzamen van de religieuze categorie. Dat hij wel weet heeft van religieuze groeperingen blijkt uit het volgende. Op een gegeven moment vermeldt hij dat er rond 1990 ‘vele losse groeperingen rond charismatische sprekers of schrijvers’ zijn maar hij gaat er niet op door.<sup>15</sup> Het kan natuurlijk zijn dat hij in zijn onderzoek rond 2000 deze groeperingen niet aantrof. Overigens is ‘een losse groepering rond een charismatisch spreekster of schrijfster’ een goede omschrijving voor de door mij aangetroffen groeperingen. Het is een betere omschrijving dan de door mij in deze scriptie gebruikte generieke term nieuwe spirituele groepering. ‘Groepering’ heeft nog iets van organisatiegraad. In Aupers’ omschrijving ontbreekt het aspect van organisatie en dat is een van de aspecten waartegen bijna alle door mij onderzochte groeperingen zich keren.

Wat is uit het bovenstaande op te maken?

Hanegraaffs New Age-beweging was al een kunstmatig verschijnsel dat in werkelijkheid diverse richtingen overkoepelde. Nu, in 2006, lijkt mij ‘beweging’ achterhaald. Er is nu een nog grotere wirwar van onafhankelijk van elkaar opererende groepjes en individuen.

Hoe relateren we deze verscheidenheid van uitingvormen aan de hierboven vermelde ideeën? De lijn die Aupers ná 1980 laat zien voor de therapeutische tradities loopt parallel met de lijn van de ideeën: het geloof in het goddelijke Zelf → persoonlijk welzijn → welvaart. Binnen de therapeutische tradities ná 1980 is de oriëntatie op een nieuwe mens en een nieuwe samenleving steeds meer op de achtergrond geraakt.

Als we de oriëntatie op de nieuwe mens en de nieuwe samenleving als uitgangspunt aanhouden en aan de religieuze groeperingen relateren, hoe is dan de ontwikkeling?

De oriëntatie op de nieuwe mens en de nieuwe samenleving is kenmerkend voor stromingen in de vijftiger en zestiger jaren. Tussen de stromingen is er een verschil in visie, de apocalyptische visie en de millennium-visie, zie subparagraaf 2.2.1. Zowel bij Hanegraaff als bij Aupers blijkt dat stroming op de ideeën slaat. In de praktijk zijn het diverse kleine groeperingen of communes die zich met deze ideeën verbinden of waaruit deze ideeën voortkomen. Ook in Nederland waren in de zestiger en zeventiger jaren communes te vinden met verwante doelstellingen, de Hobbitstee te Wapserveen en De kleine aarde te Boxtel.<sup>16</sup>

Voor de periode ná 1980 val ik terug op mijn bevindingen. Bij Psychosofia zien we dat de oriëntatie op de nieuwe mens en de nieuwe samenleving zich vermengt met het idee van het goddelijke in de mens. Ook bij de andere door mij opgevoerde groeperingen zien we deze vermenging van ideeën. De groeperingen zijn geformeerd rond een charismatisch leidster (soms een leider). De leidsters bepalen, al dan niet met behulp van een meester, het religieuze uitgangspunt en werken dit uit. De geïnteresseerden aanvaarden dit. Bij Psychosofia is het zo dat de meesters de leringen aan Zohra doorgeven en uitleggen. Zohra geeft de leringen door aan de geïnteresseerden die op hun beurt zelf moeten uitmaken wat ze ermee doen. Elke dwang, machtsuitoefening of cultusvorming rond haar persoon is haar vreemd. Evenmin is er de vorming van een gemeenschap. Mijn inschatting is dat bij de andere groeperingen de leidsters op dezelfde manier werken.

Het is de oriëntatie die telkens opnieuw op een geheel eigen wijze wordt uitgewerkt. Deze uitwerking wordt binnen een beperkte groep geïnteresseerden gecommuniceerd. Met andere woorden, er is geen uitgangspunt dat door de jaren heen wordt uitgewerkt in een zich vormende leer en waaraan mensen zich conformeren. Dat zou ook indruisen tegen het New Age-uitgangspunt: geen dogma, geen instituut, geen autoriteiten.

Aan de orde is een algemeen aanvaarde oriëntatie op de nieuwe mens en de nieuwe samenleving die door diverse charismatische leidsters op hun manier wordt verwoord en wordt uitgewerkt. De continuïteit zit hem niet in een zich door de jaren heen vormende leer, maar in de steeds opnieuw opstaande leidsters die hun omgeving de oriëntatie op een nieuwe toekomst voorhouden.

## **4.2 Maatschappelijk handelen binnen New Age-context**

In bovenvermelde paragraaf is in vogelvlucht de historie van de ideeën en van de uitingvormen geschetst. Hiermee is binnen het New Age-gedachtegoed een globaal kader geschapen waarin de opvattingen van de groeperingen zijn te plaatsen, § 4.2.1. Bovendien kan uit het kader de omschrijving voor maatschappelijk handelen worden afgeleid, § 4.2.3. Voordat ik die omschrijving opstel geef ik eerst een overzicht van de verschillende betekenissen van het begrip maatschappelijk handelen, § 4.2.2.

### **4.2.1 Plaatsing opvattingen en vormen in het New Age-kader**

Van de bovenvermelde ideeën is mijns inziens het idee ‘een hoger bewustzijn resulteert in een nieuwe samenleving’ het enige idee dat houvast geeft voor het handelen naar de samenleving. Dit idee is ontleend aan de groeperingen uit de zestiger jaren, Hanegraaffs New Age sensu stricto. In de opvattingen van de groeperingen

vinden we het idee van ‘een hoger bewustzijn resulteert in een nieuwe samenleving’ terug. De opvattingen zijn echter ruimer. Grote aandacht is er ook voor het tweede idee, namelijk ‘het geloof in het goddelijk Zelf’. Na 1980 wordt belangrijk, ik volg nu Hanegraaff en Aupers, het in contact komen met het goddelijk Zelf. Het in contact komen gaat met name langs de psychische weg. Bij Psychosofia zagen we dat er zowel elementen van New Age sensu stricto als van de psychische gerichtheid zijn aan te wijzen. De opvattingen van de andere groeperingen geven hetzelfde beeld. Misschien is het beter om te zeggen, binnen de door mij opgevoerde informatie, dat tegenwoordig New Age sensu stricto nog steeds bestaat maar dan met ruimere uitgangspunten.

In de zestiger en zeventiger jaren werd New Age vorm gegeven in woon- en leefgemeenschappen die naast de maatschappij opereerden. Ná 1980 reikt de literatuur wel de benaming van New Age sensu stricto aan maar niet hoe de groeperingen vorm kregen. Zoals we hierboven zagen, omschrijft Aupers de religieuze groeperingen in 1990 met ‘een losse groepering rond een charismatische spreekster of schrijfster’. Op de door mij geselecteerde groeperingen, inclusief Psychosofia, is deze omschrijving zeker van toepassing. De door Aupers gesignaleerde diversiteit van onafhankelijk van elkaar opererende uitingsvormen in het therapeutische vlak, lijkt mij ook van toepassing op de religieuze groeperingen. Er zijn diverse charismatische spreeksters en sprekers met hun aanhang. Onderling hebben ze weinig of geen contact. Wat ze naar mijn mening gemeen hebben is het opereren in het geestelijke klimaat van onze tijd. De boodschap die ze brengen is individueel bepaald. Die boodschap komt of van de meesters of van het luisteren naar het goddelijk Zelf.

#### **4.2.2 Verschillende betekenissen van maatschappelijk handelen**

De term maatschappelijk handelen is niet een-twee-drie van een betekenis te voorzien. Bij het volgende overzicht gaat het om het handelen naar de maatschappij toe gezien vanuit verschillende geloofsrichtingen in Nederland. De maatschappij wordt in de verschillende visies versmald tot het alles overheersende veld, de economie.

De theologische reflectie op onze economie, met name de economische orde en het economisch beleid, kent naar typologie vele stellingnames aan handelingsperspectieven.<sup>17</sup> Om te beginnen zijn er twee elkaar uitsluitende benaderingen. De eerste is: theologie en economie hebben niets met elkaar te maken en de tweede is: theologie en economie raken elkaar. Binnen deze laatste benadering is er een spectrum aan stellingnames. Het ene uiterste is de profetische kritiek op de vrije markt en het andere uiterste is de ethische aanvulling op de vrije markt. De profetische stellingname verwerpt de vrije markt, de ethische stellingname corrigeert de mentaliteit van de vrije markt. Tussen de uitersten liggen de stellingnames die de vrije markt willen beperken in een beschermende politiek-economisch-sociale structuur. Hetzij ecologisch, hetzij coöperatief, hetzij feministisch.

Voeg daarbij dat christelijke theologen van verschillende signatuur verschillende theologische uitgangspunten hebben - de schepping, bevrijding, rechtvaardigheid, liefde, afgoderij – dan zijn er heel wat standpunten over hoe in de economie te handelen.

De in de Inleiding aangehaalde visie van Van Harskamp is te rangschikken onder de ethische stellingname; de visie van Van Leeuwen onder de profetische stellingname.

In de brochure *Debat economische theologie*<sup>18</sup> worden alle in de literatuur bekende stellingnames over theologie en economie in modellen weergegeven. Ook uit die opsomming blijkt dat maatschappelijk handelen geen eenduidige invulling kent.

Het gemeenschappelijke in al de debatten is: “(...) alle woordvoerders zijn gegrepen door de zoektocht naar de betekenis van de bijbel en de traditie voor de economie en maatschappij, naast de meer individuele zoektocht naar God in het eigen bestaan”.<sup>19</sup> Daarnaast zijn er nog stellingnames vanuit het boeddhisme, de islam, en allerlei nieuwe vormen van religiositeit. Ieder kent vanuit zijn religie zijn stellingname aan handelingsperspectieven.

Wat mij opvalt is dat maatschappelijk handelen zich hier beperkt tot een intellectuele bezigheid in het publieke domein. De beleving is iets voor het privé-domein.

#### **4.2.3 Maatschappelijk handelen afgeleid uit het hoger bewustzijn en het goddelijk Zelf**

Wat onder ‘maatschappelijk handelen’ van de nieuwe religieuze groeperingen te verstaan? Ik probeer vanuit de hierboven weergegeven ideeën van New Age een omschrijving voor maatschappelijk handelen af te leiden. Ik zie af van een externe functionele of inhoudelijke omschrijving. Ik sluit mij aan bij het hierboven door mij gestelde: “Daarnaast zijn er nog stellingnames vanuit het boeddhisme, de islam, en allerlei nieuwe vormen van religiositeit. Ieder kent vanuit zijn religie zijn stellingname aan handelingsperspectieven”. Het is in deze zin dat ik, op zoek naar het maatschappelijk handelen van de nieuwe religieuze of spirituele groeperingen van New Age, niet vanuit een van de vele christelijke omschrijvingen van maatschappelijk handelen vertrek, maar probeer *binnen het New Age-veld zelf een omschrijving te ontwikkelen*.

Als uitgangspunt neem ik de hierboven vermelde ideeën ‘een hoger bewustzijn resulteert in een nieuwe samenleving’ én ‘het geloof in het goddelijk Zelf’. Ik kom tot deze koppeling omdat de opvattingen van de door mij geselecteerde groeperingen de verstrengeling van de twee ideeën laten zien. Een hoger bewustzijn wordt op die manier concreet gemaakt door niet meer te handelen vanuit het ego maar vanuit het Zelf, het goddelijke in de mens. Handelen vanuit het hoger bewustzijn en handelen vanuit het Zelf gaan samenvallen. Zoals in subparagraaf 4.1.1 is geschetst, bepaalt het Zelf in elke situatie het juiste handelen. Ofwel, de innerlijke stem bepaalt wat goed, waardevol, waar en zinvol is. Het juiste handelen vanuit het Zelf is al van toepassing op de tegenwoordige mens én op de tegenwoordige samenleving. Een heel concrete uitwerking zagen we bij Psychosofia.

Het hoger bewustzijn, nu ook gelijkgesteld aan ‘in verbinding zijn met het Zelf’, leidt tot een andere orde van handelen en spreken. Dit nieuwe handelen en spreken heeft effect op enerzijds de tegenwoordige medemens en op anderzijds de tegenwoordige samenleving.

Het effect op de medemens is of kan zijn dat ook de medemens het goddelijke in zichzelf herkent en van daaruit gaat handelen en spreken. De medemens kan ook vanuit andere bronnen tot het besef van het goddelijke in zichzelf komen, bijvoorbeeld door boeken, opruiming van oud karma.

Het effect van één ‘nieuwe’ mens op de maatschappij is nauwelijks merkbaar. Bij voldoende ‘nieuwe’ mensen zal ook de maatschappij veranderen.

In de geschetste gedachtegang veroorzaakt het handelen en spreken van een nieuwe mens veranderingen bij de medemens en is het één van de oorzaken tot verandering van de maatschappij. In deze tweedeling, namelijk verandering van de medemens en verandering van de maatschappij, zijn beide van belang.

Vanuit de gevolgde gedachtegang leid ik de volgende functionele omschrijving van maatschappelijk handelen bij de religieuze groeperingen af: *de verandering van de medemens én de verandering van de tegenwoordige maatschappij als gevolg van het spreken en handelen vanuit het goddelijke Zelf. Beide veranderingen zijn doelgericht. Het doel is de nieuwe mens en een nieuwe samenleving.*

Bij de concrete invulling van het maatschappelijk handelen ga ik na op welke aspecten bij de medemens de nadruk wordt gelegd en op welke velden van de maatschappij een groepering zich richt.

Spreken en handelen kunnen één zijn naar analogie van: woord en daad moeten één zijn. Maar het spreken kan ook op zichzelf staan en geen vervolg krijgen in het handelen. Uit het vergelijk van de opvattingen zal blijken hoe dat bij deze religieuze groeperingen ligt.

### **4.3 Vergelijking van het maatschappelijk handelen bij de groeperingen**

Hoe kunnen de opvattingen van de groeperingen met de opgestelde omschrijving worden ‘ontleed’ naar hun maatschappelijk handelen? Hiertoe leid ik uit de omschrijving een model af (§ 4.3.1). Met dit model zijn de opvattingen te vergelijken (§ 4.3.2). Daarna zijn de resultaten van de bevindingen te geven (§ 4.3.3).

#### **4.3.1 Het model voor maatschappelijk handelen**

Bovenstaande afleiding van het maatschappelijk handelen uit ‘een hoger bewustzijn resulteert in een nieuwe samenleving’ én uit ‘het geloof in een goddelijk Zelf’ is in stappen weer te geven.

Model:

1. Het weten van de verbondenheid van het goddelijke in de mens met het goddelijk principe.
2. Het goddelijke in de mens, ook het Zelf genoemd, is versluierd door het ego. Het ego richt zich op de wereld. Door nu het ego te transformeren komt de mens in contact met het goddelijke in zichzelf.
3. Het transformeren van het ego gebeurt op aanwijzingen van de Meesters of vanuit het goddelijke in de mens dat de juiste wijze van handelen aangeeft. Het bewustzijn verandert. Het transformeren van het ego naar het goddelijke doet de mens anders denken, spreken en handelen.
4. Het handelen en spreken richt zich op de medemens en appelleert aan het goddelijke in de ander.
5. Het handelen en spreken richt zich op de tegenwoordige maatschappij en veroorzaakt veranderingen.



6. Als nu voldoende mensen vanuit dit nieuwe bewustzijn denken en handelen dan zullen alle mensen op een gegeven moment zo gaan denken en handelen. De eenheid van alle mensen met het goddelijk principe is dan, in de toekomst, hersteld.
7. Daardoor zal ook de toekomstige maatschappij zijn veranderd.

Maatgevend voor mij zijn de stappen 4 en 5 uit het model. Deze stappen zijn gericht op de tegenwoordige mens en de tegenwoordige maatschappij.

De opvattingen van de nieuwe spirituele groeperingen uit het vorige hoofdstuk breng ik nu in relatie met dit model. Ik heb de groeperingen op grond van bepaalde criteria in het vorige hoofdstuk geselecteerd. Nu wil ik ze vergelijken op grond van bovenstaande criteria. Ik ben mij ervan bewust dat ik enkele groeperingen met enig geweld tot dit model breng. Dat een groepering haar opvatting als zingeving ervaart blijft buiten de discussie. Het enige waarin ik nu geïnteresseerd ben is te traceren wat het maatschappelijk handelen inhoudt.

Het vergelijk moet om twee redenen met enige reserve worden bekeken. Ten eerste: van Psychosofia heb ik redelijk veel informatie. Van de andere groeperingen heb ik informatie uit enkele interviews in tijdschriften en van de internet-sites, maar geen achtergrondinformatie. Zij hebben bij het opstellen van het vergelijk zogezegd een informatie-achterstand.

Ten tweede: vanuit dit model interpreteer ik de opvattingen. Deze interpretatie is voor mijn rekening.

### **4.3.2 De opvattingen vergeleken vanuit het model**

Uit een opvatting licht ik bepaalde onderdelen. De cijfers achter een onderdeel verwijzen naar de stap in het model waarmee dat onderdeel inhoudelijk correspondeert. Een vetgedrukt cijfer geeft aan dat het onderdeel tot het maatschappelijk handelen behoort, de stappen 4 en 5 uit het model.

#### **Esoterisch Genootschap van de Kring der Verbondenen**

Richt zich op het Aquarius-tijdperk (6 en 7).

Informeren over de eenheid van alles (1).

#### **Scholing naar de ziel**

De mens heeft de godsvonk in zich (1).

De wijsheid in de ziel moet worden ontsluitend (2).

De wijsheid in de ziel geeft de juiste wijze van leven voor de mens en de aarde (3).

#### **Sivas, Esoterische gemeenschap**

Richt zich op het Aquarius-tijdperk (6 en 7).

De ziel moet weer tot zijn goddelijkheid komen (2).

Alleen zij die vanuit het esoterisch christendom leven, zullen in het nieuwe tijdperk leven (6 en 7).

#### **Max Alkadrie**

Met behulp van informatie van de meesters is hij in staat het zielepad van de mens te verlichten (3).

### **Stichting Shanti**

In contact met de goddelijke Bron leeft Yasmin Verschure vanuit Liefde (3).

Zij houdt de ander ook voor vanuit Liefde te leven (4).

Leeft de ander vanuit Liefde dan ontstaat er een nieuwe wereld (7).

### **Stichting Poort**

Richt zich op de bewustwording van de mens binnen het Ene beweeglijke veld (1).

Het proces van bewustwording doe je tezamen met de ander (3).

### **Marianne Raemaekers**

Wij mensen zijn een deel van het Ene Wezen (1).

De mens moet zich de eenheid realiseren en die ervaren (2).

De eenheid reikt zingeving aan voor de mens. De mens kan de nieuwe inzichten aan anderen doorgeven (3).

### **Stichting De Vrije Mare**

Marieke de Vrij krijgt inzichten van haar begeleiding uit andere sferen door (3).

Stimuleert de mens in zijn groei binnen de huidige incarnatie (3).

Vereniging met andere gelijkgestemde mensen leidt tot een hoger doel (7).

Marieke de Vrij geeft esoterische kennis door over vele maatschappelijke onderwerpen: spiritueel, maatschappelijk, medisch, economisch. Is activiste voor dierenwelzijn (5).

### **Hans Stolp**

Leert de mensen over het Nieuwe Tijdsdenken en gaat voor in het esoterisch lezen van de bijbel (2).

### **Stichting Sofia**

Sonia Bos geeft vanuit de ontvangen Aquarius-mystiek de inzichten over de nieuwe mens en de nieuwe aarde door (6 en 7).

De mens in verbinding met zijn immanente God heeft een geweldige scheppingskracht die voor zichzelf, de medemens en de maatschappij tot vernieuwing en vervolmaking leidt (3).

Sonia Bos geeft inzichten over bewustwording, ziektes, het maatschappelijke en dergelijke (5).

### **Isis spreekt**

Isis, de Aarde-Moeder, spreekt door Lauri Fransen en richt zich op de dualismen man – vrouw en voelen – denken (4).

Isis wil dat de vrouw haar gelijkwaardigheid aan de man beseft. Voelen, bij uitstek vrouwelijk, en denken, bij uitstek mannelijk, dienen in balans te komen (4).

Het opheffen van dualismen leidt tot een nieuw tijdperk zonder lijden (7).

### **Ute Zwanenburg**

Haar informatie komt uit het Christusbewustzijn (3).

De diverse thema's in haar teksten willen de mens stimuleren om in contact met zijn diepste Zelf te komen (2).

Contact met het Zelf betekent leven vanuit het Christusbewustzijn, de nieuwe mens (2).

De nieuwe mens brengt de nieuwe samenleving (7).

### **Janny Post**

Janny Post staat in contact met de Engelen van het Licht (3).

Zij geeft de mens informatie over de verandering van levensvormen in de overgang naar het Aquarius-tijdperk (6).

Als de mens tot zijn Zelf komt dan kan hij de veranderingen aan (3).

Ook over de vrouw en haar emancipatie informeert Janny Post (4).

### **Psychosofia**

Zohra krijgt met name via Meester Morya leringen door (3).

De leringen geven aanwijzingen om het proces van leven vanuit de godsvonk te doorlopen. Dat proces is alleen met de medemens door te maken(3).

De ander vanuit Liefde benaderen houdt in: de ander is gelijkwaardig, respect voor de ander, niet beoordelen en ook niet veroordelen. Hierdoor verandert de ander (4).

Zohra en ook werkgroepen zijn actief in het aandragen van andere zienswijzen in onderdelen van de psychologie, geneeskunde, esoterische wetenschap, natuurwetenschap(5).

Als voldoende mensen vanuit de godsvonk leven, het ego hebben overwonnen (6), dan zal er een nieuwe samenleving ontstaan (7).

### **4.3.3 Resultaat van de vergelijking**

Aan de hand van de bevindingen is een rangorde naar de mate van maatschappelijk handelen op te stellen.

#### **Maatschappelijk handelen is afwezig**

De meeste groeperingen leggen met hun opvatting de nadruk op het transformeren van het ego en geven verbaal de gevolgen voor de nieuwe mens en de nieuwe tijd aan. Geen van de componenten van het maatschappelijk handelen, stap 4 en 5 uit het model, komen bij de volgende groeperingen voor: Esoterische Genootschap van de Kring der Verbondenen, Scholing naar de ziel, Sivas, Max Alkadrie, Stichting Poort, Marianne Raemaekers, Hans Stolp en Ute Zwanenburg. Wat ik hierboven als een mogelijkheid noemde, namelijk "Het spreken kan op zichzelf staan en geen vervolg krijgen in het handelen", lijkt mij op deze opvattingen van toepassing te zijn.

#### **Maatschappelijk handelen lijkt aanwezig**

Bij *Isis spreekt* is het gevolg van het opheffen van dualismen de komst van de nieuwe maatschappij. Twee opmerkingen. De persoon die zich tegen de dualismen keert doet

dit niet vanuit zijn transformatie van het Zelf. De transformatie is niet de oorzaak van het spreken of handelen. Eenzelfde bezwaar heb ik tegen de opvatting van Janny Post. Het kan zijn dat de laatste constatering voortkomt uit een gebrek aan informatie.

### **Maatschappelijk handelen is gedeeltelijk aanwezig**

Bij Stichting Shanti houdt Yasmin Verschure de ander voor ook te leven vanuit Liefde. Het gaat dan niet om het zich richten op de ander vanuit een specifiek aspect maar

om het zich richten op de totale mens.

Bij Stichting Sofia, Sonia Bos, worden inzichten voor verandering van de maatschappij gegeven. Op welke velden? Sonia Bos geeft inzichten over bewustwording, ziektes, het maatschappelijke en dergelijke. In hoeverre het geven van inzichten ook een vervolg krijgt in handelen is mij niet bekend.

Bij Stichting De Vrije Mare worden ook inzichten voor verandering van de maatschappij gegeven. De velden zijn wetenschappelijk, medisch, economisch en dergelijke. Door belangenverenigingen wordt Marieke de Vrij geregeld uitgenodigd om over een specifiek probleem te discussiëren. Bovendien is zij dierenactiviste. Bij haar is én het spreken én het handelen aanwezig.

### **Maatschappelijk handelen is volledig aanwezig**

Bij Psychosofia zijn de twee componenten van het maatschappelijk handelen aanwezig. Inzichten naar de maatschappij toe in de disciplines psychologie, geneeskunde, esoterische wetenschap, natuurwetenschap. Ook werkgroepen zijn actief geweest. Spreken en handelen zijn beide aanwezig.

Bij Psychosofia is de omgang met de ander van wezenlijk belang. Immers, het goddelijke in jezelf realiseer je in jezelf én in relatie met de medemens. Door jouw spreken en handelen hoop je de ander te veranderen. Jij fungeert als voorbeeld voor de medemens.

## **4.4 Overwegingen bij de resultaten**

Bij de resultaten van de vergelijking valt direct op dat het maatschappelijk handelen bij de groeperingen niet tot nauwelijks aanwezig is. Alleen bij Psychosofia is maatschappelijk handelen aanwezig.

De resultaten zijn op drie niveau's te beschouwen. Op het niveau van de resultaten zelf (§4.4.1), op het niveau van het onderliggende uitgangspunt (§4.4.2) en vanuit het algemeen kader van de Inleiding (4.4.3).

### **4.4.1 Beschouwing op het niveau van de uitkomsten**

Waarop richt het maatschappelijk handelen zich inhoudelijk?

De velden waarop men zich in de *maatschappij* richt zijn onder andere psychologie, geneeskunde, natuurwetenschap, economie. Hiermee zijn de velden benoemd. Voor

deze scriptie ging het te ver bij de groeperingen uit te zoeken wat hun inhoudelijke inbreng bij een specifiek veld is. Wel blijkt bij Stichting De Vrije Mare en bij Psychosofia dat men actief bezig is in overlegorganen en werkgroepen. Spreken en handelen zijn hier één.

Op welke aspecten van *de mens* richt men zich? Het blijkt dat men zich op de totale mens richt. Het transformeren van de (mede)mens staat centraal. Spreken en handelen van de één zijn voorbeeld voor de transformatie van de ander en kunnen er zelfs oorzaak van zijn. Als men zich op de medemens richt, gaat het om het oplossen van psychische problemen. Dit is de uitkomst bij de groeperingen.

Om het algemener te formuleren. Als men stelt te handelen vanuit het Zelf, het religieuze, vloeien daar dan geen morele regels uit voort? Van Harskamp, bij zijn behandeling van het eindtijd geloof bij New Age,<sup>20</sup> stelt dat er wel degelijk ethisch gestuurd gedrag is, maar op een andere wijze dan gangbaar is in onze cultuur. Morele appels en morele ge- en verboden zijn door de sociale conventies tot stand gekomen. Dit soort morele regels lokken slechts oppervlakkig en conventioneel gedrag uit. New Age stelt hier het volgende tegenover. Contact met het Zelf is in contact zijn met de alles omvattende kosmische kracht. Vanuit deze kracht komt automatisch ethisch goed gedrag voort. Met andere woorden: De bron van ethiek ligt niet in externe normen en waarden, maar in de mens zelf als de mens in contact is met de goddelijke kracht.

In § 4.1.1 zagen we bij Aupers een soortgelijke redenering. Ook hij refereert eraan dat het goddelijke in jezelf aangeeft wat in elke situatie het juiste handelen moet zijn. De ‘innerlijke’ stem bepaalt wat goed, waardevol, waar en zinvol is.

Dat men zich in *algemene zin* bekommert om de mens is duidelijk. Een voorbeeld van deze stellingname lijkt mij de uitspraak in één van de interviews. “Alle moeilijkheden in een mensenleven zijn een leerproces om dichterbij de ziele-opdracht te komen. Dit leerproces is door de vele levens heen gericht op de bewustzijnsontwikkeling.”<sup>21</sup>

Maar, Van Harskamps redenering volgend, welke normen of waarden komen er dan vanuit het Zelf, als zich *concrete situaties* met de medemens voordoen? Dit is voor mij, gegeven de (onvolledige) opvattingen van de groeperingen, niet duidelijk.

#### **4.4.2 Beschouwing op het niveau van het uitgangspunt**

Is er een verklaring te geven voor de afwezigheid of het nauwelijks aanwezig zijn van maatschappelijk handelen? Aanknopingspunten bij de spirituele groeperingen zelf vind ik niet omdat zij zich niet met het onderwerp maatschappelijk handelen bezig houden. Het is *mijn* stellingname die de relatie legt tussen een nieuwe religieuze of spirituele groepering en maatschappelijk handelen. Het hierna volgende is dan ook een speculatieve beschouwing.

Het gaat mij om het uitgangspunt dat bewustzijnsverandering van de mens in het Aquarius-tijdperk zal leiden tot een nieuwe mens en een nieuwe maatschappij. In deze visie volgt uit de oorzaak, de bewustzijnsverandering, noodzakelijk het gevolg, de nieuwe mens en de nieuwe maatschappij. Eén oorzaak en één noodzakelijk gevolg. Doet de oorzaak zich voor dan doet ook het gevolg zich voor. Doet de oorzaak zich niet voor dan doet het gevolg zich niet voor. In het uitgangspunt is geen ruimte voor andere variabelen die op het proces van de oorzaak en het gevolg inwerken. Bij dit

laatste denk ik, in het kader van deze scriptie, concreet aan de huidige medemens en de huidige samenleving. Hoe moet ik het uitgangspunt in New Age plaatsen?

Ook hier geeft Van Harskamp enkele verhelderingen.<sup>22</sup> Veronderstellenderwijs voert hij één van de volgende motieven op, die een eindtijdgelovige zou kunnen hebben. Achter de eindtijdvoorstellingen gaat een grote angst schuil over de gang van zaken in de wereld. Die angst veroorzaakt wanhoop en vertwijfeling over de gang van de wereld om ons heen én in onszelf. Die wanhoop en vertwijfeling worden gedempt door er vorm aan te geven in eindtijdvoorstellingen. In deze voorstellingen ordent de mens de ondoorgrondelijke gebeurtenissen, waarin zij of hij leeft. Bovendien zijn de voorstellingen een protest tegen de schijnbaar moraallose gebeurtenissen op wereldniveau. In de voorstellingen overwint uiteindelijk het goede. Daarmee krijgen de voorstellingen een morele lading.

Uit Van Harskamps verheldering blijkt dat de huidige samenleving de eindtijdverwachting oproept. Is dat niet in tegenspraak tot de bewustzijnsverandering die leidt tot de nieuwe mens en samenleving? Nee, want de eindtijdverwachting mag dan haar inhoudelijke voorstelling vanuit de huidige samenleving krijgen, de realisatie van de eindtijd zal pas komen als het bewustzijn van de mens voldoende is veranderd. En over de realisatie hebben de groeperingen het. Tenzij, tenzij, het niet gaat om realisatie maar om de werking van symbolen.

Uitgaande van Van Harskamps motief kom ik tot het volgende oordeel. De eindtijdgelovige reageert op de gang van zaken in de wereld door zich het goede voor te stellen in een afwezige werkelijkheid, niet door het goede in de bestaande wereld te bevechten.

De vraag was of er een verklaring te geven is voor de afwezigheid of het nauwelijks aanwezig zijn van maatschappelijk handelen. Uit de gevolgde gedachtegang blijkt de rechtstreekse relatie tussen bewustzijnsverandering, de oorzaak, en de nieuwe mens en de nieuwe samenleving in de afwezige werkelijkheid, het gevolg. In deze relatie is er geen ruimte voor andere variabelen ofwel er is geen ruimte voor handelen in de huidige samenleving.

#### **4.4.3 Beschouwing vanuit het algemeen kader van de Inleiding**

Mijn opvatting, uiteengezet in het algemeen kader van de Inleiding, namelijk dat bij vele New Age-groepen het maatschappelijk handelen onderbelicht is, blijkt door de uitkomsten van mijn (beperkte) onderzoek bevestigd te worden. Bewustwording van de mens leidt noodzakelijkerwijs tot de nieuwe mens en de nieuwe maatschappij. Het gaat mij om het feit dat de huidige mens en de huidige maatschappij geen rol spelen bij de totstandkoming van de nieuwe mens en de nieuwe maatschappij. Stel, de nieuwe samenleving wordt gerealiseerd, dan moet er een bestaande samenleving aan vooraf gaan. Of die samenleving bij de komst van de nieuwe samenleving geheel of gedeeltelijk wordt vernietigd, is secundair. Er is een bestaande samenleving. De New Age-eindtijdgelovige reageert door zich een nieuwe wereld voor te stellen en de bestaande wereld te negeren.

In het Algemeen kader voer ik twee visies van theologen op die maatschappelijk handelen in het geloof funderen en zich richten op de huidige samenleving. De wijze waarop zij de maatschappij willen beïnvloeden, verschilt. Dat ik de visies opvoer komt voort uit mijn overtuiging: bij een religieuze of spirituele groepering moet er vanuit het religieuze een appèl op de huidige medemens en de huidige samenleving gedaan worden.

Ter afsluiting van deze subparagraaf, confronteer ik in het kort de visie van Van Leeuwen over maatschappelijk handelen met de opvattingen van de behandelde groeperingen. Van Leeuwens benadering, in de zeventiger jaren, is gericht op veranderingen in de maatschappij. Bij de New Age groeperingen ligt het accent veel meer op een nieuwe zijns- en bestaanswijze.<sup>23</sup> Betekent dit laatste dat ze minder op de maatschappij zijn gericht? In zijn algemeenheid wel, maar voor mij is maatgevend hoe vanuit het religieuze met de maatschappij wordt omgegaan.

Van Leeuwen gaat uit van een christelijk standpunt. Vanuit zijn christelijk standpunt beschouwt hij de maatschappij waarvan de economie het zwaartepunt is. In zijn visie zijn de profane geschiedenis en de heilsgeschiedenis met elkaar verbonden tot één geschiedenis. Als hij de geschiedenis met de dialectisch-materialistische methode analyseert, dan blijkt dat de economische orde voor de burgers als een religie is gaan fungeren. Enerzijds met een eigen triniteit van grond, kapitaal en arbeid en anderzijds met de christelijke ethiek, die zich naar vorm en inhoud heeft gemodelleerd tot ondersteunende principes bij de doelen van het kapitalistische economische handelen. De economische orde is zelf als heilsbrenger gaan fungeren. Maar deze economische orde van het vrije marktmechanisme en privé-eigendom wijst hij af.<sup>24</sup>

De analyse van de structuren van de samenleving doordenkt hij. Hoe is de vrije markteconomie aan te pakken? Enige corrigerende maatregelen zullen geen effect sorteren.<sup>25</sup> Daarvoor zijn drastischer maatregelen nodig. Vanuit zijn benadering ziet hij de geschiedenis als een opeenvolging van omwentelingen. Voor hem is de oplossing: door revolutie de hele vrije markteconomie omver te werpen.<sup>26</sup>

Op twee punten verschilt de benadering van Van Leeuwen met de benadering van de groeperingen.

- Van Leeuwen wil vanuit zijn theologische visie een totale verandering van de maatschappij. Zijn visie richt zich op de inrichting van het fundament van de maatschappij, de economie. Daarmee wordt zijn oplossing direct een politiek vraagstuk.
- Daarnaast analyseert hij grondig de structuren van de maatschappij en komt vanuit zijn geloof tot een ethische oproep, die tot een algehele verandering van bewustzijn bij de mensen moet leiden. Ofwel, aan de bewustzijnsverandering gaat een ethische oproep vooraf. Bij de groeperingen ligt dit anders. Bewustzijnsverandering leidt automatisch tot verandering. Daar is geen ethisch appèl bij betrokken, evenmin een analyse van de maatschappij.

De beschrijvingen in de hoofdstukken 1 tot en met 3 en de evaluatie in dit hoofdstuk brengen mij tot de volgende conclusie.

## Conclusie

In deze scriptie is het maatschappelijk handelen bij veertien nieuwe spirituele groeperingen onderzocht. Eén groepering, Psychosofia, neemt in het onderzoek een centrale plaats in omdat over haar ideeën het meest bekend is.

De nieuwe spirituele groeperingen zijn te situeren binnen de religieuze stroming van New Age. Het religieuze heeft betrekking op de komst van het Aquarius-tijdperk met zijn nieuwe mens en een nieuwe samenleving én op het kenmerk dat het diepste innerlijk van de mens als goddelijk wordt ervaren, het Zelf of de godsvonk. Van elke groepering is een karakteristiek van hun opvatting opgesteld.

Vervolgens is vanuit de historische ontwikkeling van ideeën en van de uitingvormen van New Age een model opgesteld, waaruit een functionele omschrijving van het begrip maatschappelijk handelen is afgeleid.

Ten slotte zijn de opvattingen van de groeperingen vergeleken met de opgestelde algemene omschrijving van maatschappelijk handelen.

De resultaten van de vergelijking tonen aan dat maatschappelijk handelen bij tien van de onderzochte groeperingen niet of nauwelijks aanwezig is. Bij drie groeperingen is maatschappelijk handelen gedeeltelijk aanwezig. Alleen bij Psychosofia is het maatschappelijk handelen volledig aanwezig.

De onderliggende vraagstelling was: *De mate waarin maatschappelijk handelen bij de nieuwe spirituele groeperingen aanwezig is.* Het antwoord is: nauwelijks tot matig. Dit antwoord moet wel op de juiste wijze worden gebruikt. Immers, de vraagstelling is in algemene zin gesteld. De uitkomsten hebben betrekking op een beperkt aantal groeperingen. Ik kom hierop terug.

De vraagstelling is geoperationaliseerd in de probleemstelling: *In hoeverre is maatschappelijk handelen een kenmerkend element voor Psychosofia als nieuwe spirituele groepering in vergelijking met andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland?*

Het antwoord op de probleemstelling is, gegeven de vermelde resultaten, bevestigend. Om vanuit de probleemstelling tot het antwoord te komen waren enkele onderzoeksvragen opgesteld. Deze vragen zijn met behulp van de informatie uit interviews, literatuur, internet en recensies volledig beantwoord.

De uitkomsten overziende, maak ik drie opmerkingen.

Maatschappelijk handelen binnen de religieuze groeperingen van New Age is in de literatuur onbekend terrein. Daarom heb ik zelf veel moeten uitzoeken. Wat 'wringt' is de discrepantie tussen empirische gegevens en gegevens van internet en de literatuur. Bij Psychosofia heb ik het voordeel gehad dat ik van 'binnenuit' ontzettend geholpen ben. Over de andere groeperingen ben ik veel minder geïnformeerd. De karakteristiek die ik van hun opvattingen opstel van gegevens van internet en recensies, is veel minder betrouwbaar. Ik mis toelichting, accenten en waardeoordelen van de groepering zelf. Toch werk ik met deze gegevens in de vergelijking. In hoeverre doe je dan nog recht aan de groepering? Voor dit onderzoek kon het niet anders maar het is onbevredigend. Onder andere door de onbetrouwbaarheid van de opvattingen van de groeperingen, mogen de uitkomsten van het onderzoek niet worden gegeneraliseerd. Zoals in de Inleiding gesteld: het is een indicatie.



Als tweede punt. Door de literatuur van Hanegraaff en van Aupers naast elkaar te leggen, blijkt dat er een ontwikkeling binnen New Age gaande is, zowel bij het religieuze als bij het therapeutische.

Bij het religieuze blijft de verbondenheid met het goddelijke. Richtte men zich in de beginjaren van New Age op de nieuwe mens en het nieuwe tijdperk, nu ligt het accent veel meer op de eigen vervolmaking.

Bij het therapeutische zwakt de gedachte van het goddelijk Zelf af om plaats te maken voor het welzijn van het individu en in uiterste consequentie voor de welvaart in de maatschappij. Met name in deze stroming is niet het begrip New Age maar het begrip spiritueel aan de orde.

De derde opmerking. Zoals in het algemeen kader is gesteld, is het maatschappelijk handelen van de nieuwe spirituele groeperingen ook normatief te beschouwen. Een groepering die het goddelijke als vertrekpunt heeft, moet het als een ethische opdracht zien zich op de medemens en op de huidige maatschappij te richten. Dit brengt mij tot de opvatting dat het maatschappelijk handelen bij vele New Age-groeperingen onderbelicht is. De uitkomsten van dit beperkte onderzoek bevestigen mijn opvatting.

Afsluitend: het belang van deze scriptie

Hoe complex de materie ook bleek te zijn en hoeveel tijd het ook kostte een totaaloverzicht te krijgen, het eindresultaat heeft mijn kennis van de nieuwe spirituele groeperingen aanzienlijk vergroot. Mijn vooroordeel is omgezet in het kritisch verdiepen.

Het maatschappelijk belang van deze scriptie is in deze tijd niet aan de orde. Zolang de 'smaakmakers', de 'opinieleiders', de 'deskundigen', de 'Bekende Nederlanders', allergisch zijn voor de invloed van religie op de maatschappij, zal het volgzame en overgrote deel van de natie er niet van wakker liggen.

Het wetenschappelijk belang schat ik anders in. Hier kom ik tot een aanbeveling. Ik val terug op de doelstelling uit de Inleiding. De uitkomst kan misschien bijdragen de aandacht van Nederlandse godsdienstwetenschappers ook te richten op de effecten van het handelen bij nieuwe spirituele groeperingen. Wat namelijk nu in Amerika als onderwerp aan de orde is, komt ongetwijfeld later ook in Nederland aan de orde.

# Noten

## Noten Inleiding

1. A.v. Harskamp, *Van fundi's, spirituelen en moralisten. Over civil society en religie*, Kampen 2003.
2. *Ibid.*, p 111.
3. *Ibid.*, p 78.
4. *Ibid.*, p109.
5. *Ibid.*, p 101, p 103, p 107.
6. *Ibid.*, p 113.
7. A.Th. v. Leeuwen, *De burger en z'n religie. Verspreide teksten*, Best 1988, p 183.
8. J.A. van der Ven, 'Theologie beoefenen in een faculteit voor religiewetenschappen', in: *Tijdschrift voor theologie*, 24 (2002), p 253, p 257.
9. S.D.Aupers, *In de ban van moderniteit. De sacralisering van het zelf en computertechnologie*, proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam, Amsterdam 2004, p 12 – 13.
10. *Ibid.*, p 13.

## Noten hoofdstuk 1

1. Zohra Noach, *1001 vragen en antwoorden*, bew. J.C. Westerbeek, Velp 2004, p 12 - 13.
2. *Ibid.*, p 12.
3. *Ibid.*, p 12.
4. *Ibid.*, p 12.
5. *Ibid.*, p 12 – 13.
6. *Ibid.*, p 10.
7. R.Kranenburg, 'Zohra en de psychosofie: woorden van de Christus scheppen een nieuwe wereldreligie', in: *Religieuze bewegingen in Nederland 22* (1991), p 77 – 79.  
Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 1 – 2.
8. E.G.Hoekstra, M.H.Ipenburg, *Wegwijs in religieus en levensbeschouwelijk Nederland. Handboek religies, kerken, stromingen en organisaties*, Kampen 2000<sup>3</sup>, p 410 – 412.
9. Interview 14 september 2005, vraag 1.
10. Interview 5 oktober 2005, vraag 20.
11. Zohra, *Eenheid van geest in verscheidenheid van vormgeving*, Velp z.j., p 21.
12. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 299.
13. Zohra, *De mystiek van het vernieuwde Christusbewustzijn*, Velp 1996, p 80.
14. Zohra Noach, 2004, p 52.
15. Zohra, *Omgaan met spirituele dimensies*, Velp z.j., p 33.
16. Zohra, *Het gevleugelde woord. Wegwijzer naar een hoger geestelijk bewustzijn*, Velp z.j., p 7.
17. *Ibid.*, p 51.
18. Zohra, *Melchisedek teksten*, z.p. 1991, p 22.
19. Zohra, *De mystiek van*, p 43.
20. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 5.
21. Zohra, *De mystiek van*, p 44.
22. Zohra, *Melchisedek*, p 27.  
Zohra, *Zeven kernkwaliteiten van de mens*, Velp 2003, p 58.
23. Zohra, *De mystiek van*, p 43.
24. Zohra Noach, *1001 vragen*, p14.
25. Zohra, *Lucifer en Michael. Jezus en Maria*, Velp 1994<sup>2</sup>, p 10 - 11.

26. *Ibid.*, p 24.
27. Zohra, *Wat is Psychosofia. Vernieuwing van gods-, mens- en maatschappijbeeld*, Bilthoven 1994, p 27 - 28.
28. Zohra, *Zeven kernkwaliteiten*, p 17.
29. Zohra, *De mystiek van*, p 41 - 42.
30. *Ibid.*, p 7.
31. Zohra, *Omdat hij komen wil*, Eindhoven 1988, p 46.
32. Zohra, *Melchisedek*, p 56.
33. Zohra, *Opengaan, eenzaamheid, acceptatie. Op de weg van bewustwording*, Velp 1997, p 95.
34. *Ibid.*, p 95.
35. Zohra, *Omdat hij komen*, p 46.
36. Zohra, *Melchisedek*, p 55.
37. *Ibid.*, p 66.
38. *Ibid.*, p 9.
39. Zohra, *Opengaan*, p 101.
40. Zohra, *Helende energieën in de mens I*, Bilthoven 1991, p 28 - 29.
41. Zohra, *Zeven kernkwaliteiten*, 17.
42. Zohra, *Helende energieën*, p 62.
43. Zohra, *Wat is Psychosofia*, p 52.
44. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 13, p 59 - 60.
45. *Ibid.*, p 31; 59 - 60.
46. A.Hofkamp, 'Een persoonlijke impressie van Psychosofia', in: *Communicatie* 106 (2005), p 4.
47. Interview 5 oktober 2005, vraag 24.
48. Interview 2 oktober 2005, vraag 19.
49. Interview 14 september 2005, vraag 12.
50. Interview 5 oktober 2005, vraag 22.
51. *Ibid.*, vraag 22.
52. Interview 2 oktober 2005, vraag 12.
53. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 7.
54. *Ibid.*, vraag 7.
55. Interview 5 oktober 2005, vraag 23.
56. Interview 2 oktober 2005, vraag 13.
57. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 8.
58. Interview 5 oktober 2005, vraag 26.
59. Interview 14 september 2005, vraag 13.
60. Interview 5 oktober 2005, vraag 27.
61. *Ibid.*, vraag 27.
62. Interview 2 oktober 2005, vraag 19.
63. Interview 14 september 2005, vraag 18.
64. Interview 14 september 2005, vraag 12.
65. Interview 2 oktober 2005, vraag 18.
66. Interview 5 oktober 2005, vraag 24.
67. *Ibid.* vraag 25.
68. Interview 2 oktober 2005, vraag 17.
69. Interview 14 september 2005, vraag 12.
70. *Ibid.*, vraag 14.
71. Interview 5 oktober 2005, vraag 5.
72. *Ibid.*, vraag 1 - 2.
73. *Ibid.*, vraag 18.
74. *Ibid.*, vraag 3.
75. *Ibid.*, vraag 5.
76. *Ibid.*, vraag 14.
77. *Ibid.*, vraag 9.

78. *Ibid.*, vraag 10 - 12, 14 - 15, 17.
79. Interview 14 september 2005, vraag 7 – 11.
80. *Ibid.*, vraag 6.
81. *Ibid.*, vraag 7.
82. *Ibid.*, vraag 17.
83. Kranenborg, 'Het spiritisme', p 99.
84. Interview 14 september 2005, vraag 9.
85. Hofkamp, 'Een persoonlijke', p 5.
86. Interview 14 september 2005, vraag 11.
87. Interview 2 oktober 2005, vraag 1.

## Noten hoofdstuk 2

1. Hoekstra en Ipenburg, *Wegwijs in religieus*, p 400.
2. W.J.Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the mirror of secular thought*, Leiden 1996.
3. S.J.Sutcliffe, *Children of the New Age. A history of spiritual practices*, London 2003.
4. *Ibid.*, p 223.
5. *Ibid.*, p 196.
6. K.Bras; A.E.McGrath; A.v.Harskamp; H.Meyer–Wilmes; A. Esser; A dictionary of christian spirituality, lemma spirituality, London 1983, p 361; Lexikon für Theologie und Kirche, lemma Spiritualität, Band 9, Freiburg 2000, p 852.
7. H.Meyer–Wilmes, module *Spiritualiteit en moderne cultuur*, Nijmegen, RU Nijmegen, 2004/2005.
8. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 63.
9. Interview 14 september 2005, vraag 13.
10. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 64.
11. *Ibid.*, p 218.
12. Hanegraaff, *New Age Religion*.
13. Sutcliffe, *Children of*.
14. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 12 – 13.
15. *Ibid.*, p 95 – 103.
16. *Ibid.*, p 365 – 366.
17. *Ibid.*, p 375.
18. *Ibid.*, p 518.
19. Sutcliffe, *Children of*, p 3.
20. *Ibid.*, p 122.
21. *Ibid.*, p 24.
22. *Ibid.*, p 25.
23. Zohra, *Evolutie door de nieuwe wereldreligie. In vrijheid wedergeboren*, Hengelo 1983, p 7.
24. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 119 – 127.
25. *Ibid.*, p 183 – 189.
26. Interview 14 september 2005, vraag 4.
27. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 42 – 44.
28. *Ibid.*, p 46.
29. Sutcliffe, *Children of*, p 174 – 179.
30. Zohra, *Eenheid van geest*, p 22.
31. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 282.
32. Zohra, *Hulpvragen en Hulpverlening*, Velp 1997, p 20.
33. *Ibid.*, p 18.
34. *Ibid.*, p 14.
35. *Ibid.*, p 23.

36. Interview 14 september 2005, vraag 3.
37. Zohra, *Hulpvragen*, p 35.
38. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 15.
39. Zohra, *Hulpvragen*, p 28.
40. Interview 14 september 2005, vraag 5.
41. VGP, Vereniging van Genezers vanuit Psychosofia, Verenigingsfolder, z.p. 2005.
42. Interview 2 oktober 2005, vraag 10.
43. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 16.
44. Interview 14 september 2005, vraag 3.
45. T. den Boon, D.Geeraerts, N. v.d. Sijs, *Van Dale groot woordenboek van de Nederlandse taal*, lemma maatschappij band j → r, lemma samenleving band s → z, Utrecht 2005<sup>14</sup>.
46. M.Karskens, 'Wat is 'civil society'?', in J.Gruppelaar (red.), *Burgers en hun bindingen*, Budel, 2000 p 11 – 12.
47. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 153.
48. Zohra, *Melchisedek*, p 29.
49. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 153.
50. *Ibid.*, p 153.
51. *Ibid.*, p 154.
52. Zohra, *Wat is Psychosofia*, p 44.
53. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 64.
54. *Ibid.*, p 156.
55. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 350 – 356.
56. G.C.Chryssides, *Exploring New Religions*, London 1999, p 15.
57. Interview 14 september 2005, vraag 1.
58. *Ibid.*, vraag 1.

### Noten hoofdstuk 3

1. Aupers, *In de ban van*, p 35 – 76.
2. Interview Zohra, 29 juni 2005, vraag 18.
3. Interview 14 september 2005, vraag 17.
4. Zohra, *Het Gevleugelde Woord*, p 42.
5. *Ibid.*, p 19.
6. Zohra, *Cursus kennis van het Hoger Zijn*, Anubis documentatie 2, z.p., z.j., p 18.
7. Zohra, *Wat is Psychosofia*, p 27.
8. Zohra Noach, *1001 vragen*, p 31 – 41.
9. Zohra, *Cursus kennis*, p 18.
10. Zohra, *1001 vragen*, p 10.
11. Interview 14 september 2005, vraag 16.
12. Kranenburg, 'Zohra en de psychosofie', p 75 -124.
13. A. van Harskamp, *Het nieuw-religieuze verlangen*, Kampen 2003<sup>2</sup>, p 120 - 124.
14. *Ibid.*, p 121.
15. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 385 – 401.
16. Van Harskamp, *Het nieuw-religieuze*, p 122.
17. *Ibid.*, p 122.
18. Aupers, *In de ban van*, noot 26, p 148.
19. H.Stolp, *Het Nieuwe Tijdsdenken. De derde weg in het geloof*, Baarn 1995.
20. W.Glaudemans, 'Gezonde spirituele trek' in: Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving (uitg.), *Reacties op nieuwe religiositeit I. Kwesties rond het Zelf*, Den Bosch 2001.
21. S.Aupers en A.van Otterloo, *New Age. Een godsdiensthistorische en sociologische benadering*, Kampen 2000, p 69.
22. Hoekstra en Ipenburg, *Wegwijs in religieus*, p 400 – 402, p 475 - 477.
23. *Ibid.*, p 476.

24. *Ibid.*, p 544.
25. *Ibid.*, p 409.
26. *Ibid.*, p 543 – 545.
27. *Ibid.*, p 396 – 398.
28. Aupers, *In de ban van*, p 35 – 43.
29. *Ibid.*, p 24 – 26.
30. Aupers en v.Otterloo, *New Age*, p 70
31. Aupers, *In de ban van*, p 42.
32. *Ibid.*, p 38.
33. Aupers en v.Otterloo, *New Age*, p 70.
34. Hoekstra en Ipenburg, *Wegwijs in religieus*, p 132 – 133.  
D.Akkerman: < [www.daanakkerman.nl/daan-bio.html](http://www.daanakkerman.nl/daan-bio.html) >, d.d. 22 - 01 - 2006.
35. Esoterisch Genootschap: < <http://www.esoterischgenootschap.nl/ned-frameset> >, d.d. 22 - 01 - 2006.
36. Hoekstra en Ipenburg, *Wegwijs in religieus*, p 516.
37. *Ibid.* p 526.
38. K. Karsten, ‘Uit de praktijk van trance-medium Max. De diepste zielsaspecten spreken via Max’, in: *ParaVisie*, november (2005).  
M. Alkadrie: <<http://www.maxalkadrie.nl/paginas/nframe.htm> >, d.d. 23 - 01 - 2006.  
M. Alkadrie, ‘De ontdekking van mijn hemel’, in: *Communicatie* 107 (2005), p 13 – 17.
39. P.Thijssens, ‘Yasmin Verschure. Interview met een spraakwaterval’, in: *Religie en Mystiek* 18 (2005), p 78 – 82.  
Stichting Shanti: <<http://www.yasminverschure.nl/nederlands.html>>, d.d. 30 – 01 - 2006.
40. Thijssens, ‘Yasmin Verschure’, p 78.
41. *Ibid.*, p 81.
42. Stichting Shanti: <<http://www.yasminverschure.nl/public.html>>, verwijzing: interview in Onkruid d.d. 30 - 01 - 2006.
43. Thijssens, ‘Yasmin Verschure’, p 81.
44. Stichting Shanti: <<http://www.yasminverschure.nl/boek.html>>, verwijzing: lezersreactie op het boek *Meesterschap voorbij de dood*, d.d. 30 - 01 - 2006.
45. Stichting Poort: <<http://www.poorteducatief.nl/framesethanna.htm>>, d.d. 24 - 01 - 2006.  
H.v.Buuren: <<http://hannahvb.livejournal.com/>>, d.d. 24 - 01 - 2006.
46. M.Raemaekers: <<http://www.marianneraemaekers.nl/>>, d.d. 24 - 01 - 2006.
47. Stichting De Vrije Mare: <<http://www.mariekedevrij.org/>>, d.d. 24 - 01 - 2006.
48. H.Stolp: <<http://www.hansstolp.nl/>>, d.d. 25 -01 - 2006.  
H.Stolp: <<http://www.stichtingdeheraut.nl/>>, d.d. 25 - 01 - 2006.
49. Kranenborg, ‘Zohra en de Psychosofie’, p 100.
50. Stichting Sofia: <<http://www.soniabos.nl/>>, d.d. 28 - 01 - 2006.
51. Isis spreekt: <<http://www.isisspreekt.nl/>>, d.d. 29 - 01 - 2006.
52. U.Zwanenburg: < <http://home.planet.nl/~zwane341/home.html> >, d.d. 29 - 01 - 2006.
53. U.Zwanenburg: <<http://home.planet.nl/~zwane341/historie.html>>, verwijzing: teksten boek *De nieuwe mens*, vragen n.a.v. 07.02.2004, d.d. 29 - 01 - 2006.
54. J.Post: <<http://www.zantusfantilhou.nl/>> d.d. 30 - 01 - 2006.
55. *Ibid.*, verwijzing: Christall, d.d. 30 - 01 - 2006.

## Noten hoofdstuk 4

1. Hanegraaff, *New Age Religion*.
2. Aupers, *In de ban van*.  
Aupers, v. Otterloo, *New Age*.

- S. Aupers, 'De New Age-beweging: over de teloorgang van een utopie', in L.G. Jansma, D. Hak (eds.), *Maar nog is het einde niet. Chiliastische stromingen en bewegingen bij het aanbreken van een millennium*, Amsterdam 2000, p 149 - 161.
3. Aupers, *In de ban van*, p 24.
  4. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 514.
  5. Aupers, *In de ban van*, p 24.
  6. *Ibid.*, p 48.
  7. Aupers, 'De New Age-beweging', p 150 – 154.
  8. Aupers, *In de ban van*, p 38 – 48.
  9. *Ibid.*, p 58 – 75.
  10. Hanegraaff, *New Age Religion*, p 522.
  11. *Ibid.*, p 521.
  12. Aupers, v. Otterloo, *New Age*, p 68 – 95.
  13. Aupers, *In de ban van*, p 18 – 22.
  14. Aupers, 'De New Age-beweging', p 158.
  15. Aupers, v. Otterloo, *New Age*, p 120.
  16. Aupers, 'De New Age-beweging', p 153.
  17. H. Noordegraaf e.a., 'Ter inleiding: De moderne economie als Juggernaut en de 'verlegenheid' van de theologie', in H. Noordegraaf e.a. (eds.), *De moderne economie als Juggernaut. Het debat over theologie en economie*, Kampen 1997, p 24 – 27.
  18. Werkgroep Intermat, *Debat economische theologie*, Best z.j., p 9 – 16.
  19. Noordegraaf, 'Ter inleiding', p 20.
  20. Harskamp, *Het nieuw-religieuze*, p 206 – 207.
  21. Interview 14 september 2005, vraag 1.
  22. Harskamp, *Het nieuw-religieuze*, p 218 – 219.
  23. G. v. Tillo, *Secularisering en de New Age beweging. Een maatschappijkritische benadering*, Teksten Edmund Husserl-Stichting 9, 1995, p 8.
  24. Leeuwen, v., *De burger*, p 12 – 21.  
H.v.d.Ven, 'Schemerdonker in de nacht van het kapitaal', in: *Faust-special* 8 (1985), p 106 – 107.
  25. Noordegraaf, 'Ter inleiding', p 49
  26. Leeuwen, v., *De burger*, p 45, p 183.

## Samenvatting

Vanuit de discipline interreligieuze spiritualiteitsstudies is gekozen voor een onderzoek bij een beperkt aantal nieuwe spirituele groeperingen. Deze worden benaderd met de *vraagstelling: In welke mate is er maatschappelijk handelen aanwezig?*

De vraag wordt beantwoord vanuit de *probleemstelling: In hoeverre is maatschappelijk handelen een kenmerkend element voor Psychosofia als nieuwe spirituele groepering in vergelijking met andere nieuwe spirituele groeperingen in Nederland?*

De *onderzoeksvragen* zijn in de volgende stappen concreet gemaakt.

Eén nieuwe spirituele groepering is centraal gesteld: Psychosofia. Haar opvattingen zijn uitvoerig beschreven. Psychosofia is een innerlijk spirituele levensbeschouwing, ontstaan in deze tijd.

De volgende stap is het selecteren van een aantal kernthema's bij Psychosofia: de dreigende wereldvernietiging, bewustwording van het goddelijke en spiritueel genezen. Door vanuit het specifieke naar het algemene te kijken, inductie, blijkt dat de thema's binnen de stroming New Age gemeengoed zijn. Vanuit de opvatting van Psychosofia en de plaatsing van de thema's in breder verband, is het begrip maatschappelijk handelen bij Psychosofia omschreven.

Als Psychosofia enkele thema's met New Age gemeen heeft, dan ligt het voor de hand om na te gaan of Psychosofia ook aan de kenmerken van New Age voldoet, deductie.

Psychosofia blijkt een spirituele groepering te zijn binnen de categorie New Age.

Zijn er in Nederland soortgelijke groeperingen als Psychosofia te vinden? Hiertoe zijn criteria opgesteld waaraan een groepering moet voldoen. Door gebruik te maken van bronnen als handboeken, tijdschriften en internet zijn er dertien groeperingen opgespoord. De karakteristieken van hun opvattingen zijn opgesteld.

Vervolgens is, vanuit de historische ontwikkeling van ideeën en de uitingsvormen van New Age, een kader opgesteld. Vanuit dit kader is een model ontwikkeld om het begrip maatschappelijk handelen functioneel te omschrijven. *Uitgangspunt voor de omschrijving zijn de ideeën en betekenissen binnen het New Age-veld.*

De opvattingen van de groeperingen, inclusief Psychosofia, over maatschappelijk handelen zijn vergeleken met de opgestelde omschrijving. Het blijkt dat maatschappelijk handelen bij tien groeperingen niet of nauwelijks aanwezig is en bij drie groeperingen enigszins. Bij Psychosofia is het maatschappelijk handelen volledig aanwezig.

De toegepaste *onderzoeksmethode* is samengesteld uit elementen van literatuuronderzoek, de empirische methode en de historische methode. Literatuuronderzoek voor de opvattingen van Psychosofia, de opvattingen van de groeperingen en informatie over de stroming New Age. De empirische methode voor het afnemen van vier interviews bij Psychosofia. De historische methode voor het in kaart brengen van de ontwikkeling van Psychosofia en de ontwikkeling van ideeën en uitingsvormen van New Age.

Het maatschappelijk handelen van de specifieke groeperingen is ook *normatief* te beschouwen. Bij deze waardering wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het voor een religieuze of spirituele groepering een ethische opdracht is zich, in welke vorm dan ook, op de medemens en de huidige maatschappij te richten. Vanuit deze



opvatting wordt gesteld dat het maatschappelijk handelen bij vele New Age-groeperingen onderbelicht is. Dit onderzoek, hoe beperkt ook, en al is het slechts een indicatie, brengt geen wijziging in deze (mijn) opvatting.

# Literatuur

## Primaire literatuur

- Hofkamp, A., 'Een persoonlijke impressie van Psychosofia', in: *Communicatie* 106 (2005).
- Rijntjes, P., Heijboer, M., *Van geest tot lichaam. Spirituele anatomie en fysiologie van het menselijk lichaam*, Deventer 1989.
- VGP, Vereniging van Genezers vanuit Psychosofia, *Verenigingsfolder*, z.p. 2005.
- Zohra, *Cursus kennis van het Hoger Zijn*, Anubis documentatie 2, z.p., z.j.
- Zohra, *Eenheid van geest in verscheidenheid van vormgeving*, Velp z.j.
- Zohra, *Omgaan met spirituele dimensies*, Velp z.j.
- Zohra, *Het gevleugelde woord. Wegwijzer naar een hoger geestelijk bewustzijn*, Velp z.j.
- Zohra, *Evolutie door de nieuwe wereldreligie. In vrijheid wedergeboren*, Hengelo 1983.
- Zohra, *Omdat hij komen wil*, Eindhoven 1988.
- Zohra, *Helende energieën in de mens I*, Bilthoven 1991.
- Zohra, *Melchisedek teksten*, z.p. 1991.
- Zohra, *Wegen en dwaalwegen van channeling*, Velp 1991.
- Zohra, *Wat is Psychosofia. Vernieuwing van gods-, mens- en maatschappijbeeld*, Bilthoven 1994.
- Zohra, *Lucifer en Michael. Jezus en Maria*, Velp 1994<sup>2</sup>.
- Zohra, *Hulpvragen en Hulpverleners*, Velp 1997.
- Zohra, *Zeven kernkwaliteiten van de mens*, Velp 2003.
- Zohra Noach, *1001 vragen en antwoorden*, bew. J.C. Westerbeek, Velp 2004.

## Internet

- Akkerman, D.: <<http://www.daanakkerman.nl/>>.
- Alkadrie, M.: <<http://www.maxalkadrie.nl/>>.
- Buuren, v. H.: <<http://hannahvb.livejournal.com/>>.
- Esoterisch Genootschap: <<http://www.esoterischgenootschap.nl/>>.
- Isis Spreekt: <<http://www.isisspreekt.nl/>>.

Post, J.: <<http://www.zantusfantilhou.nl/>>.

Raemaekers, M.: <<http://www.marianneraemaekers.nl/>>.

Stichting De Vrije Mare: <<http://www.mariekedevrij.org/>>.

Stichting de Heraut: <<http://www.stichtingdeheraut.nl/>>.

Stichting Poort: <<http://www.poorteducatief.nl/>>.

Stichting Shanti: <<http://www.yasminverschure.nl/>>.

Stichting Sofia: <<http://www.soniabos.nl/>>.

Stolp, H.: <<http://www.hansstolp.nl/>>.

Zwanenburg, U.: <<http://home.planet.nl/~zwane341/home.html>>.

## Geraadpleegde literatuur

- Alkadrie, M., 'De ontdekking van mijn hemel', in: *Communicatie* 107 (2005), p 13 – 17.
- Aupers, S., 'De New Age-beweging: over de teloorgang van een utopie', in L.G. Jansma, D. Hak (red.), *Maar nog is het einde niet. Chiliastische stromingen en bewegingen bij het aanbreken van een millennium*, Amsterdam 2000, p 149 – 161.
- Aupers, S.D., *In de ban van moderniteit. De sacralisering van het zelf en computertechnologie*, proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam, Amsterdam 2004.
- Aupers, S., Otterloo, v.A., *New Age. Een godsdiensthistorische en sociologische benadering*, Kampen 2000.
- Barker, E., Singelenberg, R., *Nieuwe religieuze bewegingen. Een praktische inleiding*, Kampen 1996.
- Boon den T., Geeraerts D., Sijs v.d.N., *Van Dale groot woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht 2005<sup>14</sup>.
- Braak, v.d. A., 'Verlichting als evolutionair proces. Een studie van Andrew Cohen en zijn leefgemeenschap', in: *Religieuze bewegingen in Nederland* 29 (1994), p 155 – 162.
- Chryssides, G.C., *Exploring New Religions*, London 1999.
- Hanegraaff, W.J., 'Over enkele doemscenario's in hedendaagse esoterie en New Age', in *Religieuze bewegingen in Nederland* 32 (1996), p 41 – 66.
- Hanegraaff, W.J., *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the mirror of secular thought*, Leiden 1996.
- Harskamp, v. A. e.a., *De religieuze ruis in Nederland*, Zoetermeer 1998.

- Harskamp, v. A., *Van fundi's, spirituelen en moralisten. Over civil society en religie*, Kampen 2003.
- Harskamp, v. A., *Het nieuw-religieuze verlangen*, Kampen 2003<sup>2</sup>.
- Hoekstra, E.G., Ipenburg, M.H., *Wegwijs in religieus en levensbeschouwelijk Nederland. Handboek religies, kerken, stromingen en organisaties*, Kampen 2000<sup>3</sup>.
- Karskens, M., 'Wat is 'civil society'?', in: J.Gruppelaar (red.), *Burgers en hun bindingen*, Budel 2000.
- Karsten, K., 'Uit de praktijk van trance-medium Max. De diepste zielsaspecten spreken via Max', in: *ParaVisie*, november (2005).
- Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving, *Hunkering naar heelheid Het nieuw-religieus verlangen naar een authentiek bestaan*, Den Bosch 2000.
- Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving, *Reacties op de nieuwe religiositeit I. Kwesties rond het zelf*, Den Bosch 2001.
- Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving, *Reacties op de nieuwe religiositeit II. Kwesties rond cultuur en kerk*, Den Bosch 2001.
- Kranenborg, R., 'Zohra en de psychosofie: woorden van de Christus scheppen een nieuwe wereldreligie', in: *Religieuze bewegingen in Nederland* 22 (1991), p 77 – 79.
- Leeuwen, v. A.Th., *De nacht van het kapitaal. Door het oerwoud van de economie naar de bronnen van de burgerlijke religie*, Nijmegen 1984.
- Leeuwen, v. A.Th., *De burger en z'n religie. Verspreide teksten*, Best 1988.
- Lewis, J.R., Melton, J.G. (eds.), *Perspectives on the New Age*, Albany 1992.
- Meyer–Wilmes, H., module *Spiritualiteit en moderne cultuur*, Nijmegen, RU Nijmegen, 2004/2005.
- Moerland, M., 'New Age-reflecties op de samenleving. Cultuurkritiek in het tijdschrift Bres. Keerpunten in mens en cultuur (1964 – 1994)', in: *Religieuze bewegingen in Nederland* 31 (1996), p 103 – 137.
- Noordegraaf, H., e.a. (red.), *De moderne economie als Juggernaut. Het debat over theologie en economie*, Kampen 1997.
- Rothstein, M., Kranenborg, R. (eds.), *New religions in a postmodern world*, Aarhus 2003.
- Sheldrake, P., *Spirituality & history. Questions of interpretation and method*, London 1991.
- Stolp, H., *Het Nieuwe Tijdsdenken. De derde weg in het geloof*, Baarn 1995.
- Sutcliffe, S.J., *Children of the New Age. A history of spiritual practices*, London 2003.
- Thijssens, P., 'Yasmin Verschure. Interview met een spraakwaterval', in: *Religie en Mystiek* 18 (2005), p 78 – 82.

Tillo, v. G., 'Secularisering en de New Age Beweging. Een maatschappijkritische benadering', in: *Teksten Edmund Husserl-Stichting* 9 (1995).

Ven, v.d. H., 'Schemerdonker in de nacht van het kapitaal', in: *Faust-special* 8 (1985), p 100 – 107.

Werkgroep Intermat, *Debat economische theologie*, Best, z.j.